

Quaderns 179

QUADERNS DE PASTORAL

Revista del Centre d'Estudis Pastorals

Rivadeneyra, 6, 3r - Tel. 93 317 48 58 - Fax 93 302 51 09 - 08002 Barcelona

Director: *Francesc Pardo*

Cap de redacció: *David Vidal*

Consell de redacció: *Mercè Basté, Teresa Biayna, Manuel Claret, Quim Cervera, Antoni Deulofeu, Jordi Figueras, Ignasi Ricart i Antoni Serramona*

Correcció lingüística: *Núria Riera*

Dibuix de la portada: *Oriol Diví, monjo de Montserrat*

Impressió: I.G. Santa Eulàlia - Santa Eulàlia de Ronçana.

Dipòsit legal: B-25.506/1969

Amb llicència eclesiàstica

Subscripció anual (6 números): 5.000 ptes.

Preu d'aquest exemplar: 900 ptes.

Els articles publicats a Quaderns de Pastoral expressen solament l'opinió de llurs autors.

sumari

Pòrtic pàg. 7

I. Canvi i pastoral: el llegat del Concili Vaticà II

Com viure la caritat en un entorn postmodern pàg. 11

Per Bruno Forte, professor de la Facoltà Teologica dell'Italia Meridionale (Nàpols)

L'autor reflexiona al voltant d'una pregunta simple i exigent: ¿de quina forma el cristià es veu cridat avui a viure la caritat en el seguiment de Crist dins les inquietuds de l'època postmoderna en què ha entrat l'*aldea global*? La paràbola de l'època moderna coincideix amb el procés que va del triomf de la raó adulta a la difusa fragmentació, al capvespre de la raó i les ideologies. Per tornar a descobrir la força de la caritat, que només pot vivificar avui la complexitat de les cultures, es fa per tant necessari retornar a la font que és Crist. Davant la caiguda del sentit i de la pregunta sobre el sentit, els creients estan sobretot cridats a viure la caritat posant Crist al centre de la seva vida.

El Concili Vaticà II, profecia per al tercer mil·lenni pàg. 21

Per Joaquín Perea, director del Instituto de Teología y Pastoral de Bilbao

En el text l'autor es proposa assenyalar algunes claus que expliquin la interpretació a la baixa del Concili Vaticà II, així com mostrar quins han estat alguns dels criteris hermenèutics concrets. Hi ha la convicció que el Concili Vaticà II s'ha explotat de forma molt reduïda, i que resta molt de seu ensenyament per desenvolupar. Alhora, però, caldria fer-ne ara una recepció viva, d'acord amb el moment actual, ja que han passat 35 anys des de la cita conciliar. En aquest sentit, l'autor expressa la seva certesa que Roma exerceix de fre de la renovació eclesial a la llum de les propostes conciliars, ja que no ha optat per abordar assignatures pendents. Finalment, l'article anima a la relectura dels textos del Vaticà II tot apuntant alguns dels nuclis especialment importants per aconseguir reviuere l'esperit conciliar.

La missió de l'Església, avui: reflexions eclesiològico-pastorals pàg. 55

Per Salvador Pié, professor de la Facultat de Teologia de Catalunya i de la Universitat Gregoriana de Roma, entrevistat per Antoni Serramona, secretari del CEP

El text té el seu origen en la lliçó inaugural que el doctor Salvador Pié va impartir al CEP en aquest curs 2000-2001. L'article, però, adopta forma d'entrevista amb preguntes elaborades pel P. Antoni Serramona, secretari del CEP. L'objectiu és la reflexió eclesiològica i pastoral, i el punt de partida, la visibilitat de l'Església al servei de l'Esperit de Crist. La secularitat pluralista i postmoderna al llindar del tercer mil·lenni, talment una "terra estranya", ¿podrà ser un nou aeròpag? Capaç d'acollir la fe cristiana i eclesial que faci possible que el nostre món secular descobreixi el seu caminar "sota el cel obert"?

II. Miscel·lània

Europa i solidaritat: la dimensió social de la fe en les comunitats cristianes pàg. 79

Per Joaquim Cervera, del Departament de Sociologia aplicada a la pastoral del CEP, i Maria Lluïsa Geronès.

Oferim dues ponències presentades al *minicol·loqui* de Banyoles celebrat el passat estiu que va debatre sobre la qüestió *Europa i solidaritat*. Mn. Joaquim Cervera traça una panoràmica general sobre la situació europea i recorre els diversos reptes socials, així com les necessitats que aquesta societat presenta a les parròquies. M. Lluïsa Geronès, per la seva part, es pregunta com responem a aquests reptes en temps en què les grans responsabilitats col·lectives han passat i l'individu se sent més sol que mai.

Concili Provincial, cinc anys després pàg. 88

Per Dídac Bertran, delegat diocesà de mitjans de comunicació de l'arquebisbat de Tarragona

L'autor ens ofereix una crònica valorativa de l'acte de commemoració del cinquè aniversari del Concili Provincial Tarracòense, al qual van assistir més de 700 fidels, i en què es va fer record i balanç de la magna assemblea de l'Església catalana. Allí s'hi va agrair l'esforç i la feina dels qui treballen per l'aplicació del Concili, que es va dir que era "necessàriament lenta i de llarg abast", com ho ha estat la recepció de tots els concilis de l'Església.

**Experiència d'universalitat, injecció de dinamisme:
la trobada europea de Taizé a Barcelona pàg. 91**

Per Mercè Basté, religiosa teresiana i cap del Departament de Pedagogia pastoral del CEP

L'article es fa ressò de les experiències viscudes a la trobada europea de Taizé a Barcelona, que va tenir lloc del 28 de desembre a l'1 de gener passats. La presència de tots aquests joves ha provocat, una vegada més, moltes preguntes que provenen, de fet, de l'observació de la realitat la resta de l'any. ¿Què passa amb els joves de les nostres parròquies i amb el jovent en general? Taizé ens ha possibilitat una experiència personal, familiar, comunitària, que ha anat més enllà del que inicialment podíem preveure.

“L'Albergueria”, Centre de Difusió Cultural del bisbat de Vic . pàg. 95

Per Josep M. Riba, director de “L'Albergueria” de Vic i vicari episcopal

Com a complement a l'anterior número de *Quaderns de Pastoral* dedicat monogràficament a l'art i la pastoral, el director del Centre de Difusió Cultural del bisbat de Vic, conegut com *L'Albergueria*, ens presenta aquest centre amb els seus objectius i projectes. *L'Albergueria* de Vic era una institució caritativa de l'Església medieval que acollia els pelegrins i caminants que visitaven la catedral de la capital de la plana. Tot i haver canviat, doncs, de funcions, aquest centre pretén recollir aquest esperit d'acolliment de l'antiga institució medieval.

III. L'obrador

**Materials d'ajuda per a la trobada personal amb Jesucrist:
“El jove ric” i “El primer anunci explícit de l'Evangelí” pàg. 105**

Pel seminari de treball del Departament de Pastoral juvenil del CEP i Xavier Morlans, professor de la Facultat de Teologia de Catalunya

Els materials que presentem volen ser eines molt concretes, que ajudin a fer el pas entre la preevangelització i una catequesi més sistemàtica que es pugui fer en grups de parròquies o moviments. Podríem dir que volen ocupar el lloc de l'anella perduda, aquell recurs que ens afavoreixi una trobada personal dels joves amb Jesucrist. Hi ha, per tant, una intenció d'anunci explícit de Jesucrist, de forma que resulti atractiu i provocatiu per als jo-

ves. L'objectiu és provocar el salt a la piscina. L'article de Mn. Morlans estableix la diferència que hi ha entre el primer anunci explícit i una catequesi continuada i sistemàtica, tot subratllant la importància d'aquella primera llambregada.

Portal bíblico misionero pàg. 116

Per Justino Martínez, missioner combonià

El Portal Bíblic missioner és un esbós dels encontres bíblics missioners, per bé que tenint en compte l'edat i l'interès dels diferents destinataris, ja siguin nens, adolescents, joves, adults o ancians. Cada mena d'encontre té els seus objectius específics i la seva metodologia pròpia, d'acord amb les característiques de les persones que hi participin. Tots ells es desenvolupen amb una metodologia participativa, creativa i popular, amb la intenció d'aprofundir en el coneixement de la paraula de Déu i de projectar la seva llum a les nostres vides.

IV. Cròniques de les diòcesis pàg. 125

V. Novetats editorials pàg. 151

PÒRTIC

L'època moderna descriu una paràbola que s'inicia amb el triomf de la raó adulta i que arriba, en els nostres dies, fins a la difusa fragmentació, el capvespre de la raó i les ideologies. Els primers articles d'aquest número, aplegats sota l'epígraf *Canvi i pastoral*, aborden el problema i el repte de la vivència del cristianisme –i d'un cristianisme compromès– en el tram final i decadent d'aquesta paràbola en què ens trobem. El professor italià Bruno Forte aposta, davant la caiguda del sentit i de la pròpia pregunta pel sentit, per col·locar la vivència de la caritat i del Crist al centre de l'experiència cristiana. I per això en el seu article proposa com viure la caritat en aquest ambient postmodern, complicat i incert, de vagues referències.

En aquest sentit, si parlem de referències, dins d'aquesta certa sensació de transformació i canvi, el Concili Vaticà II va ser una experiència d'*aggiornamento* eclesial que es va convertir, efectivament, en un punt de referència per a més d'una generació de cristians. Tanmateix, entre els fidels hi ha la convicció que el Concili Vaticà II s'ha explotat de forma reduïda, i que resta molt del seu ensenyament per desenvolupar. Joaquín Perea parteix d'aquesta inquietud de base, si bé apunta que ara caldria fer una recepció viva d'aquell concili, celebrat ja fa 35 anys. Perea no s'està d'expressar la seva convicció que Roma exerceix de fre de la renovació eclesial a la llum de les propostes conciliars, ja que ha optat per no abordar diverses assignatures pendents que ja es van plantejar en aquell concili.

Precisament sobre la missió de l'Església avui reflexionen Salvador Pié i Antoni Serramona, en una

entrevista que pren com a punt de partida la lliçó inaugural del Centre d'Estudis Pastoral pronunciada pel primer. L'objectiu és la reflexió eclesiològica i pastoral, i el punt de partida, la visibilitat de l'Església al servei de l'Esperit de Crist.

En segon lloc, a la *Miscel·lània* recollim diverses propostes que tenen, sens dubte, relació amb l'orientació d'aquest número descrita més amunt. Com, per exemple, la reflexió sobre *Europa i la solidaritat*, que ens presenta la direcció cap a la qual avança el vell continent i les necessitats que aquesta societat presenta a les parròquies. També recordem el cinquè aniversari del nostre concili de la Tarraconense, i l'experiència d'universalitat que va suposar la trobada europea de Taizé celebrada a Barcelona el passat Nadal.

A l'*Obrador* us fem a mans diversos materials per a la trobada personal amb Crist, que podeu utilitzar en dinàmiques de grup –per exemple, el treball amb material bíblic com el passatge del jove ric– o bé com a orientació personal. El present número de *Quaderns* es clou amb les cròniques de les diòcesis i els comentaris de les novetats bibliogràfiques que se'ns han fet arribar.

Observareu, així mateix, que a partir d'aquest número *Quaderns de Pastoral* esdevé una revista trimestral. D'acord amb el seu gruix habitual i amb la mena de treballs que s'hi publiquen ens ha semblat més raonable, sobretot de cara a ordenar-ne el procés de producció i a fer que us arribi amb puntualitat. Esperem que aquest número, que coincideix amb l'esclat de la primavera meteorològica i també amb l'esclat de la llum pasqual, sigui una bona companyia en el vostre camí.

***I. Canvi i pastoral:
el llegat del Concili Vaticà II***

Com viure la caritat en un entorn postmodern

BRUNO FORTE, professor de la Facoltà Teologica dell'Italia Meridionale (Nàpols)

La teologia neix de la caritat i en viu: en la mesura en que no és l'aristocràtic *amor de la sapiència*, reservat a uns pocs, sinó molt més i d'una manera més intensa la *sapiència de l'amor*, s'esforça a expressar l'amor amb què hem estat estimats per Déu per suscitar-ne l'experiència conscient i responsable en la vida dels homes. En aquest sentit, la teologia està penjada a la creu: és sobre aquell arbre d'infinat dolor que l'amor ens ha estat revelat d'un cop per sempre. I és només als peus de la Creu que se'n ha

La teologia està penjada de la creu, sobre aquest arbre de dolor trobem la revelació.

llegat de poder aprendre a estimar: la Creu de l'Abandonat pel Pare il·lumina i redimeix la creu del present. Teòleg és aquell qui pensa en la trobada d'aquestes dues creus: l'èxode, que és la condició humana, i l'adveniment de Déu, tal com s'ha complert en la mort i resurrecció del Salvador, unint a la creu del Ressorgit la humil i feixuga creu del dolor del temps. És així que

la teologia parla al nostre present: la rosa de la Creu es deixa aferrar només si està unida a les espines de l'ara. La reflexió que segueix intenta unir les dues creus entorn d'una pregunta simple i exigent: de quina manera el cristià es veu cridat avui a viure la caritat en el seguici de Jesucrist dins les inquietuds de l'època *postmoderna*, en què ha entrat l'aldea global. Donar raó, a través d'un testimoniatge renovat de la caritat, de l'esperança de la Creu en els temps –no gens fàcils– que ens ha tocat de viure és el gran impuls que ens arriba a tots nosaltres d'aquest Jubileu del 2000, en el qual, amb renovada frescor, hem narrat l'amor de Déu en Crist: respondre a aquesta crida vol dir reconèixer en els estigmes del nostre present les nafres del Senyor Jesús per actualitzar-hi la victòria pasqual, revelació de l'infinat amor de la Trinitat.

1. A la recerca del sentit perdut

La paràbola de l'època moderna –de la qual tots som hereus– coincideix amb el procés que va del triomf de la *raó adulta*, caracteritzada per les més grans ambicions, a l'experiència difosa de la fragmentació i del contracte, posterior a la caiguda dels horitzons de la ideologia. Al *segle llarg*, el

vuit-cents liberal burgès, iniciat amb el mite de la Revolució Francesa i finalitzat amb la tragèdia de la primera guerra mundial, segueix l'anomenat *segle breu* (F. Hobsbawm), marcat per la implantació dels fruits extrems del totalitarisme dels models ideològics i de llur declivi, dels quals representa una metàfora el fatal 1989, l'any de la caiguda del mur de Berlín. La llum –metàfora del principi inspirador de la modernitat, plasmada pel somni d'una raó capaç d'explicar-ho tot, il·luminant el món i la vida amb la potència del concepte– cedeix el lloc a la nit. Tal com afirmen Max Horkheimer i Theodor W. Adorno al començament de llur *Dialèctica de l'Il·luminisme*, publicada a finals de la segona guerra mundial, “la terra totalment il·luminada irradia el desastre triomfal” (Torí 1996, 11; “The fully enlightened earth radiates disaster triumphant”: Nova York 1969, 3). En aquest procés, que és a l'origen de la crisi de la consciència europea al llindar del tercer mil·lenni, s'hi poden distingir, tanmateix, tres etapes.

a) *De la llum al capvespre...* La metàfora de la llum expressa el principi inspirador de la modernitat, és a dir, la pretensió de la raó adulta de comprendre i dominar-ho tot. Segons aquesta pretensió, il·luminar racionalment el món i la vida significa fer que l'home sigui amo del seu propi destí, emancipant-lo de qualsevol dependència: l'*emancipació* és el somni que impregna els grans processos de transformació de l'època moderna. La pretensió de la raó adulta de triomfar sobre tota obscuritat i sobre tota diferència s'expressa en les visions to-

tals de l'home, que són les ideologies. La ideologia tendeix a imposar l'ordre de la raó a la totalitat de la realitat, fins a establir l'equació perfecta entre ideal i real: per això és necessàriament violenta. El somni de totalitat es fa inexorablement totalitari. No és casualitat, ni és un simple accident: totes les aventures de la ideologia moderna han desembocat en formes totalitàries i violentes. I és precisament l'experiència històrica de la violència dels totalitarismes ideològics el que produeix la crisi de les pretensions de la raó moderna.

b) *Del capvespre a la nit...* Si la raó adulta donava sentit a tot, el pensament dèbil de la condició postmoderna no reconeix sentit a res. És un temps de naufragi i de caiguda, d'obscuritat i de nit, marcat sobretot per la indiferència: el refús dels horitzons forts i totalitzadors de la ideologia es tradueix per a molts en la renúncia a plantejar-se la pregunta sobre el sentit i, fins i tot, en la pèrdua del gust a cercar les raons últimes de la vida i de la mort dels homes. En aquest temps de pobresa, que –com observa Martin Heidegger– és la “nit del món” no a causa de la falta de Déu, sinó degut al fet que els homes ja no pateixen per aquesta mancança, la malaltia mortal és la indiferència, la pèrdua del gust a cercar les raons últimes per les quals val la pena viure i morir. És la condició expressada per la dita rabínica: “El veritable exili d'Israel a Egipte fou el fet que els hebreus havien après a suportar-lo”. L'exili veritable no comença quan s'abandona la pàtria, sinó quan ja no es té al cor cap nostàlgia de la pàtria...

La cultura forta de la ideologia s'ha dividit en nombrosos rierols de cultures febles.

dinària de la consciència europea es perfila a finals del *segle breu*: es el rostre de la decadència. Aquest buida de força el valor, perquè no està interessat a mesurar-s'hi. Disminueix la passió per la veritat, tal com afirma *Fides et ratio*: la cultura forta de la ideologia es divideix en els nombrosos rierols de les cultures dèbils, en aquella gernació de solituds, en la qual la mancança d'esperança en gran fa que tothom es reculli en el curt horitzó del seu particular. En el clima de decadència tot conspira per portar els homes a no pensar més, a defugir l'esforç i la passió d'allò vertader, per abandonar-se a allò que es pot fruir immediatament, allò que es pot calcular mitjançant l'únic interès del consum immediat. És el triomf de la màscara davant la veritat: és el nihilisme de la renúncia a estimar, on els homes escapen al dolor infinit de l'evidència del no res, fabricant-se màscares per amagar la tragèdia del buit. En el clima de decadència, fins i tot l'amor es converteix en màscara i els valors es redueixen a cobertures que cal fer onejar per amagar l'absència de significat i de passions veritables: l'home es resol en una "passió inútil" (J. P. Sartre).

Fins i tot la caritat sembla, d'aquesta manera, privada de raons: on no es tenen raons per sortir d'un mateix i anar vers l'altre, l'amor es mar-

ceix i l'egoisme sembla haver guanyat completament. La fi de les ideologies apareix, doncs, veritablement, com la pàl·lida avantguarda de l'adveniment de l'ídol, que és el relativisme total de qui ja no té cap confiança en la força de la veritat i en la gratuïtat de l'amor que aquesta sap suscitar. Allà on moren les veritables esperances triomfa el càlcul de baixa categoria: a les raons del viure i del viure junts, s'hi superposa la reivindicació d'allò que és immediatament útil i convenient, la protesta basada en l'interès del punt de vista curt, sovint obtús i capritxós. Aquest és el rostre tràgic de la crisi de la consciència europea a finals del *segle breu*: estem malalts d'absència, massa sovint mancats d'esperança perquè ens manca la veritat, ens hem fet incapaços d'estimar...

c) *De la nit a l'aurora...* L'anàlisi del procés que del triomf de la raó moderna du al temps de la decadència no exclou tanmateix senyals d'una aurora. Hi ha una "nostàlgia de justícia perfecta i consumada" (Max Horkheimer), que es pot reconèixer com una mena de *recerca del sentit perdut*. No es tracta d'una *recherche du temps perdu*, d'una operació dirigida al passat, sinó d'un esforç difós per retrobar un horitzó que insinuï la direcció del camí. La metàfora del "naufraqui amb espectador", triada per Hans Blumenberg per designar allò modern i els seus resultats, mostra al mateix temps que tots els protagonistes de la complexitat actual són fills de la modernitat, naufragats i espectadors del naufragi alhora, i –per això– que en ells hi ha, ensems amb la deriva, la resistència a aquesta. Es poden assenyalar al-

gunes expressions d'aquesta recerca del sentit perdut.

En primer lloc sembla dibuixar-se un *redescobriment de l'altre*. El proïsme, pel sol fet d'existir, és el motiu del fet de viure i del viure plegats, perquè ens invita a sortir de nosaltres, a viure l'èxode sense retorn del compromís pels altres, de l'amor. Al costat de la *felicitat de consum* de la decadència, que vol abastar el seu objectiu i consumir-lo en un buit de sentit cada cop més gran, es troba la *felicitat de producció* de qui entén que les raons de viure es troben en fer feliços els altres, i que per això es té un motiu veritable per viure quan es té algú per estimar. El voluntariat, amb tota la complexitat i ambigüitat de les seves formes, entre les quals hi troba cabuda tant la gratuïtat com la gratificació; el nou interès pel proïsme més dèbil; la creixent consciència de les exigències de la solidaritat, fins i tot a escala mundial, i la sensibilitat pel servei missioner es poden perfilar com a diferents expressions d'aquesta recerca del sentit perdut.

Es dibuixa un redescobriment de l'altre, i una nostàlgia del que és "totalment altre".

En segon lloc, cal assenyalar una "nostàlgia d'allò que és totalment altre" (Max Horkheimer), una mena de redescobriment de l'Últim: es desperta una necessitat, que genèricament es podria definir com a religiosa; neces-

sitat de fonament, de sentit, de darrers horitzons, d'una última pàtria que no sigui la seductora, manipuladora i violenta de la ideologia. Es torna a encendre la set d'un horitzó de sentit personal, capaç de fonamentar la relació ètica com una relació d'amor. Es perfila el desig de retrobar la passió per la veritat, l'amor a una cosa per la qual valgui la pena viure més enllà de qualsevol càlcul o de qualsevol projecte mesurat únicament en el penúltim horitzó. També d'aquesta manera es dibuixa el veritable conflicte que hi ha en joc també en el terreny de la caritat, el conflicte entre la veritat i la màscara: no obstant el triomf aparent de la decadència, emergeixen els signes d'una espera i d'una possible trobada del nostre present amb l'Evangeli de la salvació. La inspiració de l'Esperit es deixa percebre en aquest temps de penúria com a inquietud, pregunta, despertar i implicació pels altres, per l'Altre, que ofereixin raons de vida i d'esperança. Ja ho havia intuït el Concili Vaticà II, en afirmar que "legítimament es pot pensar que el futur de la humanitat està dipositat en les mans d'aquells que seran capaços de transmetre a les generacions futures raons de vida i d'esperança" (*Gaudium et Spes* 31). L'Altre –fonament darrer de les raons de viure i de viure junts– és la pregunta oberta de la crisi del nostre present, la nostàlgia del dolor del temps que en ha tocat viure...

2. Jesucrist, l'Evangeli de la caritat

Per a la fe cristiana, Crist crucificat és la revelació de l'Amor, el lloc en el qual l'Altre s'ha lliurat a la mort per

nosaltres. L'encontre amb la Paraula de la Creu allibera i canvia el cor i la vida: Crist davant de Pilat ens recorda que la veritat no és res que es pugui exhibir com un sistema lògic o com un castell de paraules ben construïdes. La veritat és l'innocent que ens abasta amb la discreció de la seva presència d'amor: la veritat no és res que es posseeixi, sinó Algú que ens posseeix en la comunió del seu poble fidel, perquè es dona per nosaltres. Per tornar a descobrir la força de la caritat, que només pot vivificar avui la complexitat de les cultures, es fa per tant necessari retornar a la font que és Ell, el Crist, tal com ell es presenta en el triple èxode d'amor en el qual ens el presenta l'Escriptura.

*Jesús va viure
exemplarment
l'èxode de Déu.*

a) En primer lloc, el Senyor Jesús viu l'èxode de Déu: ell és la paraula sortida del Silenci, per dir-ho en les nostres paraules, el verb fet carn per amor de nosaltres. En la tradició teològica, aquest aspecte decisiu ha estat ocultat: la dialèctica de la revelació, feta d'obertura i ocultació, de paraula i de silenci, expressada pel terme *revelatio* (*re-velare* com a treure el vel i tornar a velar, de manera anàloga al significat del verb *apokalipsis*) ha estat cada cop més oblidat en favor de la idea d'una obertura total (*Offenbarung*, tal com es va traduir en alemany el terme *revelatio*, de *offen*, obrir). És així com s'ha preparat el camí cap a

la presumpció de comprendre-ho tot –fins i tot el misteri de Déu– que ha generat la visió ideològica totalitària del món, matriu de totes les possibles violències sobre l'altre. El Déu de Jesucrist no és així, sinó que és ben diferent del Déu de la manifestació total i indiscreta. És el Déu que es resisteix a dissoldre's en les fórmules ideològiques preparades per explicar-ho tot. Per això a la revelació no es respon amb l'arrogància ideològica, sinó amb l'actitud que el nou testament defineix com a obediència de la fe (*upakoé tes pisteos*). També aquí l'etimologia il·lumina i aclareix: *ob-audire, upo-akouein*, volen dir “escoltar el que hi ha sota, darrere, amagat”. A la revelació es respon adherint-se a la paraula, com a deixebles de l'únic Verb de Déu: la paraula és una porta que ens introdueix en els abismes del Silenci diví. És per això que l'encontre amb Crist en l'obediència de la fe és una invitació a transcendir la Paraula vers els abismes del Silenci al qual ella mateixa ens introdueix, i per això és el no radical a qualsevol reducció ideològica del cristianisme.

*Si el cristianisme és
la religió de la
“revelatio” no ha de
comerciar amb
fórmules ideològiques.*

Per tant, si el cristianisme és la religió de la *revelatio* i de l'obediència de la fe, no haurà d'intercanviar-se amb fórmules totalitzants, ideològiques,

polítics, ni podrà malbaratar-se com a suport d'una de les forces en joc en la història. La fe en la revelació és el nodriment d'una vigilància crítica permanent. S'obeeix la Paraula escoltant el Silenci: "el Pare va pronunciar una Paraula, que va ser el seu Fill, i la repeteix sempre en un etern silenci; per això ha de ser escoltada en silenci per l'ànima" (sant Joan de la Creu, *Sentències*, Impulsos d'amor, núm. 21). Per tant, si Crist és *revelació* del Pare, s'haurà de parlar d'ell callant i callar parlant. Aleshores, es demana a l'Església un testimoniatge de l'amor revelat fet de presència no sorollosa, i tanmateix evocadora, irradiant en la seva discreció, capaç de suscitar l'amor més gran, sense violentar la realitat o el cor de l'home. Un estil de vida que confirmi la paraula, i de paraula que il·lumini l'eloqüència silenciosa dels gestos. En el seguici de Jesús, el Verb sortit del Silenci, la caritat es nodreix de silenci, generada pel cor del Déu, que rau en el silenci. És *caritas discreta*, que brolla de l'escolta contemplativa de la Paraula i del Silenci de Déu.

b) Jesús de Natzaret ens ofereix el do de la reconciliació amb el Pare a través d'un ulterior i doble èxode: *l'èxode d'ell mateix* fins a l'abandonament de la Creu, i *l'èxode vers el Pare*, en la potència de la resurrecció. Acceptant que existeix per al Pare i per als homes, Jesús s'allibera incondicionalment d'ell mateix. En ell, l'experiència de l'alteritat es fa llibertat per estimar: l'existència del Fill en la carn és totalment una existència acollida i donada. Per això, si hi ha una característica constant que els Evangelis subrat-

llen del profeta galileu és la de presentar-lo com l'home lliure. N'hi ha prou de pensar que la seva vida pública s'obre i es clou amb dues grans agonies de la llibertat: l'agonia de la temptació i l'agonia del Getsemaní. Què són aquestes dues agonies si no el fet de trobar-se davant d'una alternativa radical i exercir la tria de la llibertat? Agustí comenta aquest aspecte de la vida de Crist i del cristià amb un fòrmula potent, que expressa la gran tria de la llibertat: "L'amor d'un mateix fins a l'oblit de Déu o l'amor de Déu fins a l'oblit d'un mateix" (*De Civitate Dei*, XIV, 28). Crist és aquell que ha fet la tria radical per Déu, lliure d'ell mateix, lliure per existir per als altres i estimar-los fins a la fi".

Aquesta llibertat arriba fins al final de l'èxode sense retorn d'ell mateix de l'hora de la Creu: al cim del seu camí de llibertat, Jesús s'ofereix com l'Abandonat de la Creu. En el silenci del Divendres Sant la tria del Profeta galileu assoleix el seu punt culminant: "*In humilitate et ignominia crucis revelatur Deus*" (Luter). Si oblidàvem el rostre del Crucifix amor, oblidariem l'Evangelí de la caritat. Ell demana aquesta mateixa llibertat als seus deixebles per entrar en el do de la vida divina i portar-lo al món; l'Església del

L'Església del crucifix es perfila lliure d'interessos mundans, decidida a servir els homes i no a servir-se'n.

Crucifix es perfila per això principalment com una comunitat lliure d'interessos mundans, decidida a no servir-se dels homes, sinó a servir-los per la causa de Déu i de l'Evangeli. Una comunitat que viu seguint l'Abandonat, preparada per a deixar-se reconèixer en el do d'ell mateix, sense retorn, baldament en termes humans això resulti improductiu i alienant: així s'allibera d'ella mateixa per no cercar èxits i guanys d'aquest món, lliure pel seu Déu, preparada per a pagar el preu més alt per viure en l'obediència a la voluntat del Senyor. "Els estimà fins a la fi" (Joan 13,1) vol significar que l'amor del Crist és l'amor pel qual ell accepta d'ésser llançat totalment vers la mort, abandonat per nosaltres, pagant el preu fins a la fi: l'Església que anuncia al món la salvació amb l'embranchida i la passió de la caritat és sobretot l'Església del seguici del Crucifix, de l'Abandonat, l'*Ecclesia Crucis*.

c) Finalment, Jesús és el Crist, el Ressorgit, el Senyor de la vida, que viu *l'èxode d'aquest món cap al Pare*, el *reditus* a la glòria de la qual ha vingut. És testimoni de l'alteritat de Déu respecte a aquest món, de l'Últim respecte a allò que és penúltim, revelat com a tal en el judici de la Creu i Resurrecció del Pobre. Ell és el donant de l'Esperit Sant, l'aigua viva que brolla de les fonts eternes per actualitzar en el temps el do de Déu i conduir els homes a la glòria de Déu tot en tots. "*Tu solus sanctus, tu solus dominus, tu solus altissimus*", canta la fe de l'Església. Això significa que el Cristianisme no és la religió del negatiu, sinó que és i seguirà essent, malgrat tot i contra tothom, la religió de l'esperança, i

que per tant els cristians, fins i tot en un món que ha perdut el gust de plantejar-se la pregunta del sentit, han de tenir al seu cor l'Etern, continuant vivint i proposant la passió de la Veritat salvadora com a sentit de la vida i de la història. Donar testimoni de l'horitzó més gran, obert a la promesa alliberadora de Déu: això és anunciar l'Evangeli de la caritat a la inquietud sense sentit del nihilisme postmodern. La Caritat no és només compartir la llibertat que estima o la creu que paga en persona aquest amor, sinó també l'anunci joiós i radiant d'un horitzó que dóna fonament a la vida, que dóna un motiu a l'esforç de viure.

3. Viure l'Evangeli de la caritat seguint Jesucrist avui

Llegir el dolor del temps i posar-lo en relació amb la revelació acompanyada en el Senyor Jesús, crucificat i ressorgit, permet afirmar que mai com avui els cristians —compromesos a viure i treballar en aquest món en canvi— han estat cridats a donar comptes de l'esperança que hi ha en ells amb dolçor i respecte per tothom (*cf.* 1 Pt 3,15), fent-se lloc d'irrupció i de presència de l'Altre com a: a) deixebles de l'Únic; b) servents per amor, i c) testimonis del sentit. Aquí es fonamenta llur vocació a la caritat en el seguici d'Aquell que el Pare ha consagrat per portar la bona nova als pobres (*cf.* Lc 4,16 i s.).

a) Davant la caiguda del sentit, davant la renúncia a plantejar-se la pregunta sobre el sentit, els creients estan cridats sobretot a viure la caritat

posant Crist al centre de la seva vida i del seu anunci, qualificant-se com els seus *deixebles*, apassionats de la Seva Veritat, que només allibera i salva. “Vine i segueix-me” és la crida que ressona més que mai avui per als creients, perquè més que mai cal dir amb la vida que hi ha raons per a viure i per a viure plegats, i que aquestes raons no es troben en nosaltres, sinó en aquell últim horitzó, que la fe ens fa reconèixer com a revelat i donat en Jesucrist. Es tracta de tornar a descobrir la primacia de Déu en la fe, i per això mateix la primacia de la dimensió contemplativa de la vida, entesa com a unió fidel al Crist en Déu, tenint el cor atent en l’últim horitzó que en Ell se’ns ofereix. Es tracta de viure la memòria del Déu amb nosaltres, jugant en Ell tota la nostra vida. Calen cristians adults, convençuts de llur fe, experts de la vida segons l’Esperit, preparats per a donar raó de llur esperança. En aquest sentit, la caritat més gran que avui es demana als deixebles del Crucifix Ressorgit és la d’èsser amb la vida deixebles i testimonis d’Aquell que és el sentit vertader que no decep, enamorats de la veritat que salva. Cal estar preparats també per renunciar a allò que en un primer moment ens pot semblar més útil i segur, perquè resplendeixi Déu en Crist al centre del nostre cor, al centre de l’Església. Se’ns demana que visquem la caritat a partir de la fe, amagats amb Crist en Déu, convertits en capaços de vivificar des de l’interior amb el seu amor tots els comportaments i les relacions històriques: com Francesc, que abraça el leprós i que –com afirma la *Vita Seconda* de Tommaso da Celano– “no era tant un home que pre-

ga, ans ell mateix havia esdevingut una pregària vivent”.

Estimar l'Església és voler construir una comunitat habitable i acollidora.

b) En segon lloc, els cristians d’avui estan cridats més que mai a fer-se *servents per amor*, vivint l’èxode sense retorn d’ells mateixos en el seguici de l’Abandonat, construint la via en comunió, solidaris especialment amb els més febles i amb els més pobres dels seus companys de camí. Si Crist es troba al centre de la nostra vida i de la vida de tota l’Església, si Ell és aquell de qui depenem, lligats a la seva creu, il·luminats per la seva Resurrecció, aleshores no podem restar fora de la història de sofriment i de llàgrimes en la qual Ell ha vingut i on ell ha clavat la Seva creu per estendre-hi la potència de la seva victòria pasqual. Els deixebles de la Veritat que salva no estan mai sols: són amb Ell, al servei del proïsme, vivint així la companyia de Déu amb nosaltres i donant-ne testimoni amb el seu estar al costat del pobre i amb ell, abans que per ell i al seu servei. Aquesta caritat solidària no la podem realitzar sols: als cristians se’ls demana de donar testimoni, de forma coral, de la possibilitat d’estar al costat dels pobres tot anunciant l’Evangeli en la força de llur comunió i de la caritat que la vivifica i que n’irradia. Voler-nos Església, estimar l’Església, és fer de l’Església una comunitat habitable, acollidora, atractiva,

on sentir-nos acollits, respectats, reconciliats personalment en la caritat: i això és viure la missió com la irradiació de l'Evangelí, que atreu el pelegrinatge universal dels pobles anunciat pels profetes (cf. per exemple Is 2,1-3; cf. Mi 4,1-3; Zc 8,20s; 14,16; Is 56, 6-8; 60, 11-14). El món sortit del naufragi dels totalitarismes ideològics té necessitat, com mai, d'aquesta caritat concreta, discreta i solidària, que sap fer-se companyia amb la vida i sap construir la via en comunió, irradiant el Crist Salvador. Certament, aquest estil de servei solidari comportarà també la necessitat de prendre posicions, de denunciar; estimar concretament els homes significa també capgirar la seva manera d'actuar. Es tracta de posar en el primer lloc no un interès mundà o un càlcul polític, sinó l'interès exclusiu profètic en la causa de la veritat de Crist i de la seva justícia; es tracta de jugar-nos la vida en nom d'ell, comproment-la amb el testimoni, si és necessari portant la creu, cercant sempre amb tothom la vida en comunió. En l'Església del dos mil el dolor del temps, l'absència d'esperança, que és la veritable lepra de l'ànima, requereix l'audàcia de gestos significatius i inequívocs de caritat solidària en el seguici de l'abandonat de la Creu.

Davant la tràgica falta de passió per la veritat se'ns demana que en siguem testimonis.

La “nova evangelització” requereix el testimoni de la “caritat de la veritat”

c) Finalment, deixebles de Déu només en la *imitatio Christi crucifixi*, davant la tràgica falta de passió per la veritat se'ns demana que siguem testimonis del sentit més gran de la vida i de la història, en la fe d'Aquell que ha complert el seu èxode vers el Pare i ens ha obert les portes del Regne, com una profecia vivent del Déu amb nosaltres. Això ens exigeix d'estimar la Veritat i d'estar preparats per pagar-ne el preu en l'esforç quotidià que ens relaciona amb allò que és penúltim; només així podrem ésser els seus testimonis per als altres. Cal retrobar la força de la passió per la veritat, en la qual es fonamenta de la manera més autèntica la vida eclesial. No es tracta només de fer una tria pel sentit de la nostra vida i de la història revelat en Jesucrist, sinó d'oferir també un testimoni decidit d'esperança com a servei als altres, tenint la mirada dirigida al Déu que ve. És així que s'ho ha de plantejar qui creu que la veritat ha estat dita en Jesucrist i que cal anunciar-la com a via i promesa per al Regne. Estimar la veritat significa tenir la mirada dirigida al compliment d'aquesta promesa. La revifalla missionera relacionada amb la *nova evangelització* requereix el testimoni de la *caritat*

de la veritat, que ha estat dita en Jesucrist, i que sola omple el nostre cor d'esperança i de pau. Estar preparats per pagar el preu de la veritat en totes les nostres actuacions és la dimensió de caritat que s'exigeix avui en especial als qui creuen en Crist, especial-

ment en el camí de retrobament requerit al començament del nou mil·lenni. Es tracta de fer madurar consciències adultes, desitjoses de plaure a Déu en tot i preparades per pagar el preu de la fidelitat a Ell en totes les seves tries.

El Concili Vaticà II, profecia per al tercer mil·lenni

JOAQUÍN PEREA, director del Instituto de Teología y Pastoral de Bilbao.

Introducció

Quan em vaig comprometre a tenir aquest parell de xerrades familiars amb vosaltres, vaig demanar a mossèn Pardo que m'enviés unes línies en relació a la problemàtica a què havia de respondre. Mn. Francesc va redactar per a mi uns folis a partir dels quals he fet una selecció que ens pot servir de punt de partida per a construir la xerrada.

En primer lloc, segons aquestes notes, existeix en molts la convicció que del Concili Vaticà II només se n'ha explotat una part reduïda, i que resta per desenvolupar la major part de la seva ensenyança. S'hi afegeix la *sensació* que els esforços de recepció han produït un fruit escàs. D'aquesta percepció deriva un efecte negatiu: el desànim, el pessimisme, la sensació d'imptència.

En segon lloc, hi ha la convicció que la nova situació social i eclesial (han passat 35 anys!) exigeix aplicacions que s'hi adaptin. És a dir, una recepció viva. Però aquí sorgeix la certesa creixent que Roma, fent una recepció segons la lletra, frena la renovació eclesial i no vol abordar les assignatures pendents. La conseqüència és doble: d'una banda, creix

l'*efecte antiromà*, i de l'altra, existeix un desassossec, un neguit i una preocupació sobre com aconseguir la resposta als desafiaments actuals.

Mentrestant, les noves generacions de capellans, les que no van viure l'experiència del Concili, es caracteritzen per certs trets distintius respecte de l'apreciació del Concili:

– Alguns el valoren com una història passada: són «les batalletes de l'avi» que no interessin els nets.

– Altres consideren que la recepció del Concili, tal com de fet ha passat, és la causa de la secularització general que patim.

– Hi ha els qui retornen a una ecle-siologia més conservadora, potser perquè ofereix seguretat.

Davant aquest diagnòstic, certament massa ajustat i precipitat, he d'aclarir quin és l'objectiu de la meua intervenció. Com és evident, és impossible d'abordar, ni tan sols superficialment, els greus problemes que s'hi detecten. Tampoc pretenc recordar de nou, encara que sigui en síntesi, els elements essencials de l'ensenyança conciliar. Així mateix, és impossible desenvolupar-ne a fons algun dels temes centrals. I molt menys estudiar monogràficament la recepció del Vaticà II.

Em proposo quelcom molt senzill, però que –a partir de la meua experiència de formació permanent del clergat a la meua diòcesi– considero bastant important:

– Assenyalar amb el dit algunes claus de les interpretacions a la baixa el Concili Vaticà II i mostrar-ne els criteris hermenèutics correctes.

– Fer un esforç d'anamnesi creadora: ajudar a reviure la pròpia experiència conciliar com un brollador d'Esperit que fecundi la nostra vida d'avui.

– Indicar diversos nuclis especialment importants per aconseguir la reviviscència de l'esperit conciliar.

– Animar-vos a la relectura actualitzada dels textos conciliaris.

1ª part.

Una qüestió decisiva: la interpretació del Concili

El Concili Vaticà II continua dividint l'interior de l'Església. La contraposició se centra sobretot en la interpretació de l'*esdeveniment* conciliar com a tal i de la seva connexió amb el magisteri anterior.

La interpretació del Concili Vaticà II segueix dividint l'Església en el seu interior.

teix del Concili Vaticà II i sobre la seva interpretació són el terreny real de confrontació de dues maneres contraposades d'entendre la identitat de l'Església i la seva manera de situar-se davant el món. Per a uns, un esdeveniment de benedicció i de gràcia; per a altres, una aporia insostenible, que ha de ser circumscrita clarament, encerclada, despotenciada i, en la mesura que es pugui, substancialment cancel·lada de la memòria de l'Església.

És important subratllar que som davant d'un conflicte d'interpretacions sobre l'esdeveniment del Concili Vaticà II i del seu significat per a l'Església. Des de fa un temps, s'està experimentant un apropament al Concili a través de fragments de documents individuals, gairebé sempre de poques paraules. Així és com el Concili Vaticà II queda mixtificat en la seva naturalesa més autèntica. S'oblida o silencia la pastoralitat, i l'*aggiornamento* resta sepultat sota diatribes que li són estranyes i que, en lloc d'ajudar a comprendre'n el valor, només serveixen interessos creats de rereguarda.

Una hermenèutica sana exigeix, per contra, la consideració global de l'ensenyança conciliar, que tingui en compte tots els tresors que s'han desvetllat a l'Església en aquella ocasió de gràcia i que romangui atenta a les indicacions riques i complexes que l'Esperit Sant ha donat a l'Església a través de l'esdeveniment conciliar.

Els intents de frenar el Concili existeixen una mica pertot arreu i no ens han de sorprendre. Després de tots els concilis grans, des de Calcedònia fins a

Trento, s'ha portat a terme una lluita llarga i dura al voltant del seu valor.

Aquí sembla quasi obligat recollir un text tòpic quan es parla del postconcili. Són unes paraules que el cardenal Newman escrivia en una carta adreçada al seu amic O'Neill Daunt: "És estrany que un Concili no hagi estat seguit d'una gran confusió". La frase la redactava aquell profeta del nostre temps, com a conclusió d'un ampli estudi sobre la història de l'Església, un més després de la clausura del Concili Vaticà I.

La realista afirmació de Newman també és aplicable al Concili Vaticà II, tant pel que fa a la seva herència estrictament doctrinal, centrada en l'ecclesiologia, com respecte a la reforma pràctica de l'Església.

La confusió, fins i tot la crisi que ha condicionat el desenvolupament de l'ecclesiologia postconciliar, tant en el contingut com en el mètode, és deguda:

- a les ambigüitats i les llacunes dels textos conciliaris, que han donat lloc a posicions enfrontades quant a la interpretació, i

- a una sèrie de nous fenòmens mundials, exteriors a la pròpia doctrina conciliar i a les seves expectatives, que han impulsat la voluntat d'actualitzar l'Església i la seva explicació teòrica.

És oportú recordar els problemes de *receptió* que s'han donat en els concilis més significatius de la història de l'Església per relativitzar tant les tendències triomfalistes com les me-

rament formalistes. Alguns d'aquells, rics en promeses en el moment de la seva celebració (per exemple, els de reunió amb els orientals) es desinflaren progressivament al llarg del trajecte de la recepció. Altres, per contra, han trobat només *a posteriori* la seva pròpia valoració i importància.

No es pot donar per fet una mena de valor quasi-sagramental dels actes solemnes conciliaris, sense sospesar la seva relació amb la globalitat de la recepció en la vida eclesial. Aquest problema gravíssim ha d'orientar la nostra reflexió sobre la relació entre les formulacions de la fe proposades pel magisteri i la seva assumpció i circulació en el poble creient i en la seva praxi de fe.

Sempre ha existit una orientació que intentava minimitzar el concili corresponent i les seves decisions, com si fossin repeticions de tot el que s'ha dit en el passat (la *petita tradició*). I sempre hi ha hagut qui ha sabut salvaguardar i valorar la novetat que cada concili ha representat per a la fe i la vida de l'Església: una nova penetració de l'insondable misteri de Crist i del seu evangeli (la *gran tradició*, que es perpetua només renovant-se).

Cal afegir-hi que precisament la intensitat dels intents de contenir la renovació conciliar demostra la difusió i la força de l'impuls d'*aggiornamento* que el Concili Vaticà II ha introduït en l'Església.

És evident que l'aposta que està en joc al voltant de la memòria i del significat del Concili Vaticà II és excepcionalment alta.

Les crítiques al Concili

Al cap d'uns quants decennis de la conclusió del Concili, han cristal·litzat algunes línies de lectura crítica del significat del Vaticà II, que mostren una inspiració essencialment ideològica, més que no pas un fonament històric i teològic. Tots les coneixem.

Una breu reflexió sorgeix en qui considera aquestes crítiques.

Certament no es pot idolatrar el Concili Vaticà II; no tots els seus punts foren positius. Però els problemes els ha plantejat, més que el Concili mateix, la recepció de l'ensenyança conciliar.

No hem de caure en la idolatria al Concili; no en tot va ser positiu, certament.

La praxi del *compromís* i de la recerca de la unanimitat ha plantejat seriosos problemes posteriors al mateix Concili. La coagulació espontània i molt ràpida d'una amplíssima majoria conciliar ha transcendit però no ha resolt els problemes derivats de la *conversió* forçada de moltíssims bisbes, si més no respecte al que havien suggerit en els *vota* de 1959-60. Les diferències culturals i continentals, les generacionals i, sobretot, les relatives a la formació teològica i espiritual i les derivades de l'experiència pastoral s'han posat sota sordina, més que no pas s'han resolt.

Això ha donat a la majoria conciliar una fesomia composta i mudable; en alguns casos la seva posició compacta semblava que s'alimentava més del dissentiment respecte de la cúria i de la minoria conservadora que d'una convergència efectiva i d'una sintonia conscient.

També en el si de la minoria es van fer presents diversos components, però el seu pes ha quedat més ben circumscrit, atès que el paper de la minoria ha estat més aviat de resistència, gairebé sempre sense una responsabilitat formal en la formulació de les decisions.

Una dimensió en si mateixa la constitueix la convicció generalitzada que per a les votacions finals de les decisions es busqués, segons una venerable tradició conciliar, la unanimitat moral o com a mínim un consens molt pròxim a aquesta unanimitat. L'afany conscient de l'assemblea conciliar per assolir conclusions unànimes fins i tot a costa de compromisos, no solament condiciona la interpretació de les decisions conciliars, sinó que ha de tenir-se present per enfocar encertadament les relacions entre el Concili i l'elaboració teològica que li ha seguit fins als nostres dies.

Un altre aspecte que cal tenir en compte és que els dinamismes posats en marxa pel Concili no han donat sempre uns resultats coherents amb el Vaticà II i alguns mereixen crítiques serioses. Des de ben aviat molts van caure en un optimisme ingenu respecte de les possibilitats del món. En anys posteriors la convergència del cristia-

Els dinamismes posats en marxa no han donat sempre resultats coherents amb els objectius perseguits pel Concili.

nisme i el món ha estat entesa per alguns com una adaptació merament externa a l'època, sense que fes efectiva una autèntica confrontació. També és veritat que sovint n'hem tingut prou amb *reformes* pràctiques i hem ignorat la reflexió sobre l'amplitud i els motius de fons de la reforma.

La realitat ha confirmat les sospites: la renovació del llenguatge va més de pressa que la conversió del cor i de la ment. Persisteixen pràctiques preconciàries, fins i tot recolzades en una reflexió que diu inspirar-se en el Concili. Aquestes pràctiques són quelcom més que un anacronisme, constitueixen un risc d'incoherència, és a dir, d'infidelitat a la dinàmica del Concili.

Sens dubte, un resultat del Concili ha estat la pèrdua de l'*ordre eclesial fix* que havia definit la forma que l'Església tenia de desenvolupar-se des de la Contrareforma. El moviment renovador nascut del Vaticà II, el pas d'una eclesiologia de cristiandat a una altra de missió ha contribuït a crear un clima d'inseguretat i de manca d'identitat. La crisi és especialment dura per als qui estaven més identificats amb l'estatus anterior: la dissolució de l'*or-*

dre eclesial fix produeix unes dificultats enormes per adaptar-se a la nova situació en mig d'una societat immersa en un canvi accelerat.

Quan els canvis assoleixen la profunditat de l'ànima religiosa de la col·lectivitat, l'adhesió de tots s'aconsegueix lentament; exigeix precaucions més grans que les que un s'havia imaginat; exigeix la virtut de la paciència activa i el coratge d'estar sempre explicant.

Així mateix, com que les reformes afecten estructures complexes i mètodes practicats durant molt de temps, necessàriament han de ser lentes i progressives. Però, malauradament, la història té pressa.

Les resistències, les inèrcies, les reaccions pusil·lànimes han estat i continuen essent molt grans. Per mantenir l'empenta dels avenços ha calgut sostenir contínuament el ritme que suposaven les reformes i mantenir-lo durant molt de temps. En aquests moments l'Església està una mica esgotada. En resum: el present no és satisfactori, la qual cosa produeix tensions i polaritzacions, de vegades molt profundes.

Les diverses verificacions que acabem d'exposar expliquen que després d'aquests anys s'observi com un moviment de pèndol: la decepció comporta la tornada de l'anterior. La mateixa teologia no ha estat totalment lliure per reassumir el moviment global i interpretar els esdeveniments d'aquests anys a la llum de les categories del Concili Vaticà II.

Davant les diverses propostes de lectura, sovint contradictòries entre si precisament a causa del seu caràcter esquemàtic i totalitzant, l'intent d'entendre el significat del Concili Vaticà II no pot prescindir del debat sobre els criteris hermenèutics adequats.

Criteris d'interpretació del Concili

Per evitar la reducció unidimensional del dinamisme que va caracteritzar el Concili Vaticà II és imprescindible elaborar un ventall de criteris hermenèutics complementaris, més que un únic criteri.

Aquí se suscita la qüestió referent als criteris hermenèutics que, més enllà dels criteris abstractes que ensenya l'eclesiologia, són característics de la dinàmica d'aquest Concili, és a dir, que no neixen senzillament de l'estudi dels concilis d'una manera fonamental i general. Aquesta exigència és encara més vàlida tenint en compte que la investigació actual ha descobert en quina mesura els diversos concilis han desenvolupat cada un la seva pròpia comprensió teològica i han mostrat graus diferenciats de representativitat de l'Església sencera, i han tingut les seves pròpies característiques quant al seu esdevenir i a la redacció de les decisions, així com a la promulgació i la recepció. Amb perfecte dret es pot parlar d'una harmonia fonamental i d'una *semblança de família* dels concilis, però, a més, s'ha de parlar també de la fesomia pròpia de cada un d'aquests importants esdeveniments en la vida de l'Església.

De quina manera ens podem aproximar metòdicament al descobriment d'aquests perfils propis del Concili Vaticà II sens perjudici dels principis dogmàtics abstractes?

Podem assenyalar quatre criteris majors.

1. El Concili com a esdeveniment

El punt de partença és la convicció que el Concili com a *esdeveniment* és més significatiu i polifacètic que la suma de les seves decisions.

Des d'aquest punt de partença no ens podem limitar a analitzar i a interpretar el corpus de les seves constitucions, els seus decrets i les seves declaracions, sinó que el Concili com a esdeveniment en si mateix mereix ésser objecte d'investigació independent que ha de portar a conèixer-ne tots els aspectes. El Concili és més que l'actualització d'un model institucional o la suma de les decisions produïdes. Aquest enfocament requereix l'elaboració de criteris hermenèutics propis i específics per a la comprensió del desenvolupament del Concili com a esdeveniment i del seu significat. Criteris, per tant, diferents –per bé que connectats– respecte dels requisits canònics de legitimitat institucional d'un concili i dels criteris d'interpretació del corpus de les seves decisions.

En conseqüència, seria un error voler interpretar el Concili Vaticà II només sobre la base dels textos que ha generat. El Concili Vaticà II té un valor afegit que va més enllà de les decisions preses. El seu propi desenvolupament

pament és més polimorf i diferenciat que els textos que va signar.

Des del punt de vista de les ciències de l'esperit, i més concretament de la metodologia històrica, s'entén per esdeveniment un fet que en el decurs d'un procés històric té una significació decisiva perquè posa en marxa un esdevenir o interromp un fenomen. D'aquesta manera el diàleg sobre l'esdeveniment posa en primer pla la qüestió de la continuïtat o discontinuïtat.

Ara bé, per motius molt diversos (alguns insostenibles), les veus oficials subratllen la continuïtat del Concili Vaticà II enfront de l'experiència d'un nou començament. No hi ha trencament amb la història –diuen–, sinó que el Concili mostra la continuació i la plenitud de la seva llarga prehistòria. Si això fos així es justificaria el retorn de l'Església a les posicions anteriors quant a la seva relació amb el món.

El Vaticà II és un esdeveniment històric convocat en un moment en què es considerava anacrònic fer concilis.

Tanmateix, nosaltres opinem que el Concili Vaticà II és un veritable esdeveniment. Els trets que fan del Concili un esdeveniment són els següents:

– El fet de convocar-lo en un moment històric en què l'orientació ecle-

siològica més acreditada considerava superada la utilitat i l'oportunitat dels concilis després de la proclamació de la infal·libilitat i del primat papal en el Concili Vaticà I.

– L'absència programàtica d'un objectiu determinat (com per exemple, en altres concilis, el judici sobre una controvèrsia) i d'un catàleg precís de temes, ja que en el moment de la convocatòria no existia cap controvèrsia intraeclesial o teològica; així com la manca d'un ordre del dia formal.

– El rebuig gairebé íntegre per part de l'assemblea conciliar, en el primer període de sessions, dels esquemes i les propostes elaborats pels òrgans preparatoris.

– La maduració gradual de la consciència del Concili d'acord amb el seu propi significat i la seva autonomia respecte del pontífex romà i quant al procés evolutiu de les seves pròpies decisions, la qual cosa fa que l'anàlisi sectorial de textos o de documents individuals sigui incomplet.

– L'elaboració autònoma i conjunta per part de l'assemblea de les orientacions generals i la mateixa redacció dels textos, feta en un context multicultural inèdit i en un intercanvi multilateral no previst fins aleshores, fruit d'una intensa dinàmica interna del Concili.

– La percepció de les deliberacions del Concili pels mitjans de comunicació i l'opinió pública de catòlics i no catòlics com un esdeveniment crucial, seguit i participat amb una inten-

sitat extraordinària. En aquest sentit, la categoria d'esdeveniment utilitzada pels historiadors es pot aplicar molt bé al Concili Vaticà II, ja que a través dels mitjans suscità una atenció mundial i creà la consciència, tant entre els catòlics com entre els no catòlics, que acabava un procés històric, fet que comportava un canvi essencial de la situació. Era l'experiència d'un treament històric i d'una nova orientació.

Tots aquests elements, cada un dels quals es pot estudiar en la seva reconstrucció històrica, formen en conjunt un marc heurístic fructífer per a la descripció del Concili com a esdeveniment. I comprendre el Concili com a esdeveniment és una premissa indispensable per entendre el *corpus conciliare*.

2. La intenció de Joan XXIII

L'ecclesiologia sempre ha parat atenció a la “voluntat del papa convocant” d'un concili, i l'ha considerat una referència fonamental per a la seva interpretació. Aquesta voluntat del papa que l'ha concebut és sobirana, en el sentit d'incondicionada, no solament en la seva responsabilitat final, sinó en la seva formació. Aquesta voluntat té un valor hermenèutic de primer ordre per a la determinació del significat del Concili, com a criteri i mesura de l'esdeveniment.

Els punts neuràlgics de la intenció de Joan XXIII es poden determinar a partir de les seves intervencions directament relacionades amb la seva elec-

ció d'un *concili nou* durant els anys 1959-62, com també del conjunt del seu pontificat.

Pel que fa al cas, apareixen com a centrals els punts següents:

– El Concili com a “nova Pentecosta”, és a dir, transició de l'Església a una nova època mitjançant un “salt endavant”; el Papa es promet per mitjà d'aquest concili una vivificació espiritual, una renovació, un rejuveniment de l'Església.

– La naturalesa pastoral del Concili i la seva finalitat: l'*aggiornamento* de l'Església (d'aquests dos punts, en parlarem a part).

– El respecte a la plena i total llibertat de l'assemblea com a instància responsable, guiada per l'Esperit i no subjecta a la cúria.

– La voluntat ecumènica, és a dir, la tensió operant vers la unitat dels cristians i de tot el gènere humà, i la desconfiança envers tot el que divideix.

– La distinció entre la substància del *depositum fidei* i els seus revestiments històrics.

– El compromís per la pau i el rebuig evangèlic de la violència.

El relleu de la intenció de Joan XXIII posa en primer pla la identitat singular del Concili Vaticà II respecte als concilis precedents, la seva inspi-

La intenció de Joan XXIII posa en primer pla la identitat singular del Concili.

ració d'època, l'aspiració a la unitat i a la reformulació de la substància de la revelació. La hipòtesi d'interpretar el Concili Vaticà II a la llum dels concilis precedents apareix així no solament anacrònica, sinó sobretot estranya tant a la intenció de Joan XXIII com a la consciència conciliar.

3. La naturalesa 'pastoral' del Concili. ¿Un concili pastoral enfront d'un concili doctrinal? Descobriments del caràcter sapiencial de la doctrina cristiana

Joan XXIII no convoca a una reunió conciliar qualsevol, sinó que proposa una tasca que es pot resumir en la idea que sigui un concili pastoral que promogui l'*aggiornamento* de l'Església.

Joan XXIII no convoca a una reunió qualsevol, sinó a una que proposa i promou l'"aggiornamento"

El discurs sobre el caràcter pastoral del Concili per part d'alguns tendia i tendeix no poques vegades a relativitzar-ne la significació davant els grans concilis doctrinals des de Nicea (325) fins al Concili Vaticà I (1869-70).

Ara bé, el caràcter pastoral de l'últim Concili no resulta en absolut d'una suspensió de la doctrina cristia-

na i del que hi està corelacionat: l'explicació sistemàtica. Per comprendre'n el sentit, cal recórrer al pensament de Joan XXIII.

En l'al·locució d'obertura del mateix concili, *Gaudet Mater Ecclesia*, el va caracteritzar com un concili pastoral i va expressar la seva concepció sobre la naturalesa d'un magisteri pastoral, nota primària del magisteri de l'Església. Decisiu per comprendre el caràcter específic d'aquest Concili és la seva insistència en el fet que, amb relació a la doctrina, l'actitud de l'Església no pot ésser de pura custòdia, sinó de promoció. Precisament l'autenticitat de la doctrina exigeix el salt endavant. Això significava posar la pastoral no com a moment d'una adaptació successiva de la doctrina ja formulada, sinó com a moment constitutiu de la doctrina mateixa de l'Església.

En efecte, convé distingir entre la substància del *depositum fidei* i la formulació del seu revestiment. D'aquest revestiment ha de tenir molta cura el magisteri pastoral. El Papa està convençut d'una independència del contingut de la veritat respecte de la seva enunciació, la qual per la seva banda està lligada a una determinada època històrica. La història actual amb les seves exigències es converteix en el lloc en què, de fet, ha de ser captat un postulat essencial a la doctrina de l'Església: la doctrina ha de "ser custodiada i exposada a través de les formes de la recerca i la formulació literària del pensament modern" (text ital. orig. de GME II, 802-808).

La connotació pastoral en aquesta visió està inserida en l'interior, com a exigència intrínseca a la doctrina perquè la seva substància es faci present en el temps. La pastoral es converteix, per tant, en l'hermenèutica històrica de la veritat cristiana. Cal dedicar-se sense temor a l'empresa que exigeix el nostre temps, que és manifestar la força de Crist als homes i les dones d'aquesta època. El problema que es planteja, per tant, és saber què demanen a l'Església les circumstàncies actuals.

Es tracta, doncs, d'un concili *pastoral*, no d'un concili que decideixi aquesta o aquella qüestió de doctrina o de disciplina, sinó d'un concili en què l'Església es posa davant la seva responsabilitat originària davant el món i davant Déu, en correspondència amb la missió que se li ha confiat per a aquest temps.

Quan el Papa presenta el concili que ell vol com a pastoral això suscita perplexitat. Hi va haver qui va fer-ne una lectura dèbil, però hi va haver altres que intuïren que es tractava d'un significat vertaderament innovador, en la mesura que no havien existit concilis qualificats així. Aquesta concepció apareix immediatament als més advertits com el centre catalitzador dels moviments de renovació presents en el concili. Es tracta d'una veritable volta, d'un viratge respecte a tot el magisteri oficial des de Gregori XVI fins a Pius XII. L'opció

per la pastoralitat de la doctrina és potser un dels canvis més importants de l'evolució doctrinal de l'Església catòlica en aquest segle.

L'enfocament del Papa fou comprès i assumit per la majoria dels participants, que ràpidament van fer seva la caracterització com a pastoral i la van traduir com l'actitud característica de l'Església dels primers segles.

La minoria conciliar tenia una altra estratègia: primer havia de tractar de la doctrina, la qual en un segon pas trobaria una aplicació pastoral. La minoria, obsessionada pel perill modernista, va tenir por a les conseqüències de la posició papal. No es nega la finalitat pastoral del Concili, però s'interpreta el terme en sentit divers: la pastoral es funda en una doctrina concisa i clara, en un estil segellat per la praxi dels segles, la precisió en el llenguatge, els conceptes nítids, etc. No respon a un concili, sinó a d'altres, trobar l'expressió pastoral de la doctrina. En tot cas una proposició clara de la doctrina és pastoral perquè la seva custòdia i defensa pertanyen al màxim al ministeri pastoral i ofereixen un fonament sòlid i necessari a tot intent pastoral. La minoria conciliar no es va rendir i després del Concili ha continuat rebutjant el canvi radical proposat pel papa Roncalli.

Els textos del Concili en conjunt i la constitució pastoral en particular ¹

1. També en la constitució pastoral GS el Concili va voler parlar doctrinalment, com ho demostra clarament la coneguda nota aclaridora de caràcter hermenèutic al començament del text (GS 1, en què parla diverses vegades de la doctrina que proposa el Concili. El mateix s'esdevé en la conclusió (GS 91).

mostren, i aquí rau el seu caràcter pastoral, una forma modificada de llenguatge doctrinal. A través d'aquesta forma es recupera un aspecte en gran part oblidat de la doctrina cristiana. La doctrina cristiana no és originàriament un sistema de fe fixament emmarcat consistent en enunciats jurídicament definitoris, sinó una presentació coherent del saber orientatiu que neix de la fe, en què, a diferència del coneixement científic, es tracta d'un coneixement de caràcter sapiencial.

L'antítesi *concili pastoral versus concili doctrinal* obstrueix la mirada a la manera com el Concili ha posat sobre la taula la doctrina cristiana, és a dir, com una orientació profundament significativa per al món. Aquesta era l'expectativa fonamental de Joan XXIII: el Concili vol expressar "el que Crist significa per als cristians encara avui, i més que mai, quant a llum i saviesa, guia i estímul, alè davant el sofriment humà en la vida present i certa en la futura". El Concili exerceix el seu "magisteri pastoral", segons l'exigència de Joan XXIII, en l'orientació sapiencial que dóna al món per mitjà d'una explicació coherent de la doctrina cristiana, adaptada a les condicions modernes.

La insistència del Papa en què el Concili havia de ser un exercici *pastoral* del magisteri no va impedir la simple afirmació o confirmació de principis eters, sinó que va requerir una nova manera de llegir l'evangeli, a partir de l'impuls dels signes del temps. Fins i tot així els textos del Concili, dogmàtics en allò essencial, dirigits cap a dins, testifiquen una nova i àmpliament positiva relació amb la modernitat.

El Papa va insistir que el Concili havia de ser un exercici pastoral del magisteri i no una mera afirmació de principis eters.

El Concili Vaticà II mereix ser anomenat concili pastoral perquè la seva gran tasca és la significació per a tota la humanitat de la causa de la fe. En l'últim concili no es tractava només de completar senzillament, per mitjà d'un discurs aplicat pastoralment, el discurs doctrinal tradicional de l'Església, que després de les disposicions del Vaticà I s'estén al domini de les *fides et mores*. El Concili Vaticà II és un concili pastoral perquè aquí el discurs pastoral fou descobert com a forma de tots els discursos doctrinals.

4. *L'aggiornamento com a finalitat del Concili*

L'*aggiornamento* està estretament unit a la pastoralitat. No és fàcil la determinació conceptual rigorosa del terme, afectat per malentesos. Ha estat entès de vegades com *posada al dia* o com a *reforma*. Però en el sentit pretès per Joan XXIII més aviat volia indicar una actitud de recerca per intentar la inculturació renovada de l'evangeli en el món modern.

Una Església entesa com a poble de Déu pelegrinant, que és guiada pel seu únic Pastor Jesucrist per mitjà de

l'Esperit que la inspira, està sempre en execució de l'*aggiornamento* d'acord amb el paràmetre del servei. Després cal invertir les prioritats, perquè la institució eclesiàstica amb la seva autoritat i la seva eficiència com a centre i com a mesura de la fe i de l'Església ja no constitueix el punt de suport. A l'inrevés: són la fe, la comunitat i la disponibilitat per al servei les que constitueixen l'Església.

La meta que descriu el Papa amb aquesta paraula conté la radical obertura –no adaptació– a l'època, als profunds processos de transformació culturals, tècnics, socials i econòmics que s'albiren. Aquesta obertura ha de resultar per a l'Església precisament un aprofundir en les seves fonts més inherents i ha de portar a les corresponents noves configuracions de la vida eclesial. L'Església s'ha de fer en bon sentit “d'avui”.

D'aquesta manera Joan XXIII ha volgut posar el Concili en la perspectiva de la resposta cristiana a les instàncies d'una humanitat en la qual està en curs una renovació profunda i global, més evident avui que quan es va anunciar el Concili.

Aggiornamento apareix com la indicació sintètica de la direcció en la qual el Concili hauria d'obrir el camí a l'Església. No n'hi ha prou amb una reforma institucional, ni tampoc amb una modificació doctrinal, sinó que cal una immersió total en la tradició, a fi d'aconseguir un rejuveniment de la vida cristiana i de l'Església per dialogar amb el món d'avui. Una fórmula en la qual fidelitat a la tradició i reno-

vació profètica estaven destinades a conjuguar-se. La lectura dels *signes dels temps* havia d'entrar en sinergia recíproca amb el testimoni de l'anunci evangèlic.

Per la seva banda, l'assemblea conciliar ha compartit i ha fet propi aquest objectiu. L'anomenada majoria conciliar es constitueix precisament aglutinant-se al voltant de la idea d'*aggiornamento*.

2a part.

Alguns nuclis importants

Com he indicat al començament, és impossible assenyalar els diversos nuclis fonamentals del Concili Vaticà II i aturar-s'hi. Ens aturarem en quatre eixos que semblen d'una importància especial des de la perspectiva d'una Església evangelitzadora i missionera en un món globalitzat.

La veritat del Déu autorevelat de la tradició bíblica i la seva presència transformadora del món. Retorn a les fonts de la Paraula de Déu viva i del seguiment de Jesús.

Atès que en la constitució dogmàtica *Dei verbum* es formula l'horitzó abastador (per així dir-ho transcendent) del discurs de fe cristià, aquest ha de ser considerat –si més no des d'una perspectiva teològico-sistemàtica– com el text més fonamental del Concili. En efecte, la tasca de l'Església com a comunitat de fe en el

món consisteix en l'anunci de la presència del Déu redemptor i alliberador. L'ésser humà sap sobre aquesta presència per mitjà de la revelació divina. La seva comprensió i la seva transmissió són objecte de la Constitució esmentada.

El que s'ha dit anteriorment també és vàlid amb vista a una interpretació del Concili en el context de la globalització, ja que la significació universal de la fe cristiana per al món, i el seu camí vers la unitat social del món es basa en última instància en el fet que el Déu revelat a Israel i en Jesucrist és i vol ser el Déu de tot el món, malgrat que encara no sigui conegut i reconegut per tot el món com el Déu un i únic.

Per això, com a destinatari de la “doctrina sobre la revelació divina i la seva transmissió” (DV 1), proposada pel Concili, es nomena en el *Proemium* de la Constitució sobre la revelació no solament la comunitat dels creients, sinó “tot el món” perquè reconegui en la fe, l'esperança i l'amor a l'únic Déu que, a més de ser origen de la creació –com es diu en el primer capítol (DV 3)–, també s'ha testimoniat ell mateix fora de la història de la revelació per mitjà de les obres de la seva creació (DV 3; 6). Per això, per a tot el món és vàlid el missatge de la revelació del Déu invisible que “de l'abundància del seu amor parla als homes com a amics (cf. Ex 33,11; Jn 15,14-15), tracta amb ells (cf. Bar 3,38) per a invitar-los i rebre'ls en la seva companyia” (DV 2). Aquesta és la veritat de la comunicació històrica del Déu que es revela a ell mateix, que ens ha parlat

definitivament en Jesucrist, la que el Concili posa sobre la taula davant el món.

En la Declaració *Nostra Aetate*, sobre la relació de l'Església amb les religions no cristianes, el Concili reconeix una presència del Déu que s'ha revelat plenament en Jesucrist que abraça tot el món, és a dir, tota la història, les cultures i les religions, quan veu que allò que és veritable i allò que és sant han existit i existeixen fins i tot en les religions del món fora de la tradició jueva (NA 2). En una època en la qual –com es diu al començament de la declaració– “el gènere humà s'uneix cada dia més estretament i les relacions entre els diferents pobles augmenten”, el món, que és el destinatari del missatge del Concili, adquireix una significació transformada per l'Església en la seva tasca de “fomentar la unitat i l'amor entre els homes i també entre els pobles” (NA 1). En les grans religions i cultures de la terra l'Església ja no hi veu l'estrany que cal negar, sinó que hi descobreix –com diu expressament el decret sobre les missions– “una secreta presència” (AG 9) del Déu que s'ha revelat davant Israel i Jesucrist.

El Concili no afirma de cap manera la igualtat de principi de totes les religions.

Amb això el Concili no afirma de cap de les maneres la igualtat de principi de totes les religions, com deixa ben clar la declaració *Dignitatis hu-*

manae sobre la llibertat religiosa, punt sobre el qual parlarem després. No hi ha cap contradicció entre les dues declaracions, perquè en el reconeixement del que és veritable i del que és sant de les religions expressat en aquesta declaració no es tracta de desmentir la seva pròpia pretensió de veritat completa.

Per al Concili encara no estava en primer pla la qüestió de la veritat suscitada pel pluralisme religiós, però sí “el present ordre de coses” (AG 1,2), en què les religions i les cultures es relacionen cada vegada més estretament i en què el diàleg entre elles és irrecusable. Ara bé, com s’ha de jutjar la relació de les religions entre si? Almenys des de la comprensió cristiana de la fe. Ho ha explicat Pau VI en el missatge pasqual del 29.3.1964 amb una comparació expressiva, encara avui vàlida:

“Tota religió comporta resplendors de llum que no s’han de menysprear ni extingir, per bé que no siguin capaces de donar a l’home aquesta claredat que necessita per assolir el miracle de la llum del cristianisme, aquesta llum que fa coincidir la veritat amb la vida real. Però la religió natural ens eleva al nivell transcendent de l’èsser, sense el qual no hi hauria raó suficient per a l’existència, per al pensament, per al treball, ni tan sols per a una esperança allunyada de tot desengany.

”Tota veritat religiosa genuïna anuncia l’albada de la fe i nosaltres n’esperem el desenvolupament en la millor de les albadades, en l’esplendor irradiant de la saviesa cristiana.”²

L’autoconsciència conciliar de l’Església

Els pares conciliaris perceberen clarament que la unitat en bloc del catolicisme organitzat s’havia trencat. El desenvolupament econòmic, l’entrada dels catòlics en la política democràtica, les majors oportunitats educatives, els mitjans de comunicació i la creixent mobilitat, hi ajudaren. L’influx de l’ambient catòlic, que havia retardat la modernització cultural, va desaparèixer. L’evolució de la teologia, les ciències bíbliques, la investigació històrica arrencaren les muralles apologetiques i el confessionalisme i ens van fer conscients de la riquesa i del pluralisme de la tradició catòlica. El procés intel·lectual no va quedar soterrat en l’àmbit acadèmic, sinó que fou assumit per diversos moviments de base: el moviment litúrgic, l’ecumenisme, els moviments especialitzats d’apostolat, etc. van fer saltar la cotilla de l’antimodernisme neoescolàstic prescrit per l’autoritat eclesiàstica.

La incongruència entre aquells processos units al canvi de consciència que els acompanyà, d’una banda, i la línia oficial de la direcció eclesial, de l’altra, van conduir a un embús de problemes que cada vegada es considerava més insostenible. D’aquesta manera s’ha de comprendre l’efecte alliberador que va suposar la iniciativa de Joan XXIII de convocar el Concili.

Elements que mostren una modernització de l’Església es poden veure

en la pròpia imatge de l'Església que manifesta el Concili, els trets dels quals podem resumir en dos conceptes conductors de sagrament universal de salvació i de poble de Déu.

a) Sagrament universal de salvació

L'actitud programàtica central que reflecteix la nova identitat històrica de l'Església de l'últim Concili no es formula en cap lloc més clarament que en l'autodefinició fonamental de l'Església al començament de la constitució LG. Segons aquesta constitució, l'Església és designada com a *llum dels pobles*, “com un sagrament o signe i instrument de la unió íntima amb Déu i de la unitat de tot el gènere humà” (LG 1; cf. LG 48; GS 42; 45; AG 5; SC 5; 26). Per això l'estructura sacramental és constitutiva per a l'Església. El Concili diu adéu a una concepció de l'Església unilateralment juridicojeràrquica, que fou decisiva des del Tridentí fins al Vaticà I.

***A la Lumen Gentium
l'Església és
definida com a llum
dels pobles.***

La visió transformada d'Església correspon a la seva missió universal i és fonament de l'eclesiologia conciliar: de la comprensió de l'Església com una comunió i poble de Déu, del sacerdoci universal, de la teologia del laïcat i del futur escatològic de l'Església. L'autodefinició de l'Església determina igualment el programa cor-

responent a la idea del Concili de Joan XXIII, la idea d'una renovació eclesial perquè “el signe de Crist brilli amb més claredat en el rostre de l'Església” (LG 15). A això correspon no solament el diàleg ecumènic mundial per a la restauració de la unitat dels cristians, en el qual el Concili ha vist una de les seves tasques principals (UR 1), sinó també el reconeixement, vinculat a la reforma litúrgica, de les diferències socioculturals i lingüístiques en les distintes esglésies locals (SC 1) i de l'activa participació de tots els creients en l'esdeveniment litúrgic, participació que s'ha de postular a partir del sacerdoci universal. A aquesta definició conciliar correspon també una comprensió de la missió cristiana orientada pels conceptes fonamentals de l'evangelització dels pobles i de l'impuls al desenvolupament humà (AG 1). I finalment hi pertany, d'una manera absolutament fonamental, l'obertura de l'Església i de les seves institucions al món futur.

En la designació de l'Església com a sagrament universal de salvació, el Concili mostra la dimensió al mateix temps religiosa i humana del servei de l'Església. El Concili veu fundada la urgència d'aquest servei en la necessitat que “tots els éssers humans, que avui estan units estretament els uns amb els altres per múltiples vincles socials, tècnics i culturals, assolixin també la plena unitat en Crist” (LG 1).

El fonament teològic de la relació de l'Església i la humanitat és la vocació de tots els éssers humans a la salvació, a la comunió amb Déu (LG 3; 9; 16). Tota la humanitat amb les se-

ves institucions i els seus esforços seculars i religiosos està referida al regne de Déu, el nucli, començament i sagrament del qual és l'Església. A l'inrevés, l'Església està incorporada a aquesta humanitat i cridada i enviada al seu favor. El Concili parla de la "*intima coniunctio*" (GS 1) i de la "*terrestris et caelestis civitatis compenetratio*" (GS 40) que existeix entre Església i humanitat. Aquesta relació mútua permet que el Concili parli de l'ajuda que l'Església i la societat reben l'una de l'altra i viceversa (GS 42 i 44).

La diferència amb l'eclesiologia neoultramontanista salta a la vista. Per a aquesta, l'Església es presenta unilateralment com la mestra de la humanitat per damunt d'ella. El mateix Concili Vaticà I va manifestar la seva incoherència en reconèixer, d'una banda, la competència pròpia de la raó i condemnar, de l'altra, el desenvolupament propi de la societat. Per contra, el Concili Vaticà II reconeix l'autonomia de les realitats terrestres, entenent com a tal que "les coses creades i també les societats tenen les seves lleis i els seus valors propis que l'home gradualment ha de conèixer, usar i configurar".

El reconeixement de la realitat pròpia, volguda per Déu, de la societat mundana fa possible que ja no es vegi més la missió de l'Església en l'eclesialització de la societat. Certament, la vocació de tots els éssers humans a la salvació inclou també la vocació al nou poble de Déu, a l'Església (LG 13). Els homes perceben la seva vocació per mitjà del seu creador i redemptor, però

no únicament pel fet que entren en l'Església; més aviat en tot el que serveix al desenvolupament de les relacions humanes, a la justícia, a la pau i a la solidaritat. L'Església és sagrament per al món en tant que testimonia com a voluntat de Déu aquests esforços, els anima i els promou d'acord amb la manera que li és pròpia. La seva missió és específicament religiosa i "precisament per això altament humana" (GS 11). Així, la competència que veia l'eclesiologia preconiliar entre l'Església i el món s'ha convertit en una relació de cooperació.

El fet que l'Església ja no es presenta com l'absolut, sinó vinculada als altres, ha canviat la seva relació amb les altres Esglésies i comunitats eclesials, amb les altres religions i amb els diversos humanismes. També aquí el programa és el diàleg que implica una relació mútua d'intercanvi.

b) Poble de Déu

L'Església com a poble de Déu està en camí a través del temps: aquesta imatge reflecteix la historicitat de l'Església i el seu canvi constant, al qual l'Església, com la societat, està sotmesa i que s'experimenta en les transformacions presents. Al pelegrinatge de l'Església pertany també la seva necessitat de renovació i de reforma permanents.

La implicació de canvi en el temps i de continuïtat fundada en Déu la fonamenta el Concili en la complexa connexió de realitat sociotemporal i transcendent. Amb això se supera el dualisme de l'eclesiologia anterior

(Vaticà I i *Mystici Corporis*) entre la constitució social i la dimensió espiritual de l'Església (LG 8). Atès que la realitat espiritual i la social de l'Església es distingeixen però no se separen, mentre la realitat social és modificable, es fa possible una reforma de les estructures (cf. GS 44).

L'oposició conservadora a la reforma de l'Església que va fer sentir la seva veu ben aviat després del Concili, i que encara perdura, permet mesurar com n'era de potent el bloqueig de la falsa sacralització de les estructures que es desfà amb aquest enfocament.

L'oposició conservadora a la reforma de l'Església va fer sentir ben aviat la seva veu.

El Concili, amb el concepte *poble de Déu*, vincula el pensament de l'Església com a comunitat. Mentre que l'eclesiologia derivada del Vaticà I, seguint el propi esquema *de Ecclesia* preparat per al debat conciliar, designava l'Església com una societat desigual, ara es diu:

“I si és cert que alguns, per voluntat de Crist, han estat constituïts per als altres com a doctors, dispensadors dels misteris i pastors; tanmateix, es dóna una autèntica igualtat entre tots pel que fa a la dignitat i a l'acció comuna de tots els fidels per a l'edificació del Cos de Crist.” (LG 32)

La idea directriu eclesiològica, si més no oculta, de l'últim concili era la comprensió, obtinguda de fonts bíbliques i patristiques, de l'Església com a *communio*, juntament amb la fonamentació de la seva unitat en la unitat del Déu trinitari (LG 4; UR 2). Diferentment de la interpretació de l'Església com a sagrament de la salvació, la comprensió de l'Església com a *communio* no es dirigeix directament a la relació de l'Església amb el món, sinó primàriament a la seva estructura interna. Però per al món i el seu camí vers la unitat d'una societat universal, l'Església només pot ser un sagrament de salvació atès que és comunitat de fe universal, unida de la unitat del Déu trinitari, la qual posseeix la seva unitat en la multiplicitat de la *communio ecclesiarum*. Certament, l'Església és més que una de les moltes comunitats de discurs i de comunicació. Però sota les condicions modernes, l'Església com a *communio* no és possible sense comunicació i diàleg (cf. GS 92).

A l'Església com a comunitat de la catolicitat li pertany, a més, la mútua implicació de les diferents tradicions eclesials i espirituals que es retrotrauen a diversos marxams culturals (LG 13; GS 44). La substitució de la unitat pel reconeixement d'una pluralitat de formes d'expressió i de pensament en l'Església és una nova diferència respecte a la concepció ultramontanista.

El caràcter de l'Església com a poble de Déu també té una significació per a la missió universal, ja que l'Església no és un poble, ni en sentit ètnic ni en sentit estatal o nacional, que existeix en una unitat estatal per mitjà

d'una voluntat política declarada. L'Església és un poble *sui generis*. És un poble messiànic que abraça homes i dones de diferents pobles, cultures i nacions, té Crist com el seu cap i com a comunitat de vida, d'amor i de veritat que existeix a partir d'Ell, és a dir, no per ella mateixa, és enviada a fi de ser per a tot el gènere humà el nucli indestructible de la unitat, de l'esperança i de la salvació, fins i tot quan aquesta comunitat, com diu el Concili, "apareix com un petit ramat" (LG 9).

El conjunt del capítol II de LG mostra, com en cap altre lloc, una consciència d'Església en la qual es fa clara la consciència d'una societat mundialitzada. Els homes i les dones dels pobles, les cultures i les religions de la terra, així com les Esglésies i les comunitats de tota la *oekumene* ja no són considerats simplement com quelcom que hauria de ser negat per l'Església, sinó que hi estan vinculats.

Església oberta al món. El diàleg amb el món modern i la saviesa dels pobles, les cultures i les religions de la terra

Un pensament central per comprendre el programa de l'últim Concili és el diàleg amb el món modern. La fonamentació teològica i sistemàtica d'aquest diàleg s'ofereix en DV i LG. Però és la GS la que col·loca en el centre el pensament del diàleg amb el món modern (*cf.* GS 3). Per això molts volen veure en GS l'autèntic llegat del Concili. Malgrat que això sigui una sobrevaloració de GS, és cert tanmateix que amb aquest document el Concili va entrar d'una manera total-

ment concreta en el diàleg amb el món modern, un diàleg que és entès pel Concili, juntament amb el servei a l'ésser humà (*ministerium homini*, GS 3), com una forma de la missió eclesial (GS 3; *cf.* també GS 92). En el procés de naixement de GS es va fer l'obertura concreta de l'Església envers el món modern.

Ja el fet que el Concili no només va

Es va expressar la convicció que per a l'Església era essencial estar en el món.

signar la constitució sobre l'Església, sinó que en va afegir una altra "sobre l'Església *in mundo huius temporis*" és significatiu i nou. Aquí s'expressa la convicció que per a l'Església és essencial estar en el món. L'Església s'experimenta estretament vinculada amb la humanitat i la seva història i inserida en ella. El Concili reconeix l'autonomia del món secular (*cf.* GS 36) i la seva disponibilitat per a comprendre les estructures mundanes de la societat humana. Per mitjà del diàleg "amb tota la família humana" i amb la fita d'una vertadera "societat humana" (GS 3) el Concili vol explicar el significat de l'aportació cristiana als esforços per superar els diferents problemes de la humanitat. Aquests van des dels problemes polítics i econòmics del desenvolupament mundial fins al domini dels problemes del co-neximent d'una autocomprensió com-

pleta de l'èsser humà en el món i en la història (GS 3).

L'anàlisi de la situació de l'home en el món actual vol ser plenament justa i, a aquest efecte, es recolza en els resultats científics especialitzats, però alhora té una intenció religiosa: descobrir els signes dels temps (GS 4), que són els veritables signes de la presència o de la intenció de Déu en la nostra època (GS 11).

El Concili veu el signe més important del present en el fet que la humanitat ha entrat en una nova època de la seva història en la qual transformacions ràpides i profundes s'estenen pas a pas arreu del món. Aquestes transformacions procedeixen de l'èsser humà, de la seva raó i de la seva capacitat de configurar la creació, i repercuteixen en ell, de manera que es pot parlar d'una autèntica transformació social i cultural (GS 4).

El que és nou d'aquest document consisteix en el fet que no tracta una discussió del tema general *Església i món*, sinó de l'Església *en el món d'avui*, en el món *modern*. Aquest fet il·lustra la metodologia que hi ha a la base referent a "investigar els signes dels temps i interpretar-los a la llum de l'evangeli" (GS 4). El mètode del Concili té, per tant, un moment de simple observació i descripció, l'intent de determinar el que distingeix l'experiència moderna de la d'èpoques anteriors. Amb això el Concili no s'absté en absolut de judicis ni de valoracions respecte dels problemes originats per l'evolució moderna, però l'actitud de simpatia solidària i respectuosa i la in-

tenció de dialogar amb el món modern (GS 3) requereixen un esforç previ per comprendre'n i valorar-ne les característiques distintives.

Un esforç semblant del Concili es percep en la descripció de l'actual comprensió de la llibertat com a autonomia i responsabilitat personal, que crea "un nou humanisme en què la persona s'entén a ella mateixa sobretot a partir de la responsabilitat envers els seus germans i la història" (GS 55). Reaccionant davant la creença estesa que la religió compromet la justa autonomia humana, el Concili aconseguix no solament rebutjar la idea que l'autonomia ha de significar un menyspreu de la nostra relació al Creador, sinó també insistir en el significat legítim d'aquesta paraula (*cf.* GS 36).

Rere la proposta del diàleg de l'Església amb el món hi ha una imatge de l'Església completament diferent de la del Concili Vaticà I, la qual cosa s'ha resumit en la fórmula "una Església oberta al món". La relació de l'Església amb el món ja no es determina per l'oposició, sinó per l'obertura i la comunicació. Però Església oberta al món no significa una Església mundanitzada, adaptada acríticament a l'esperit de l'època. En el diàleg amb el món, l'Església necessita més aviat un lloc propi. L'Església està oberta al món –i no solament adaptada en el mal sentit– quan ella, a partir d'una identitat pròpia, clarament definida i del coneixement de no ésser simplement idèntica al món, cerca el diàleg amb ell.

La rellevància d'aquesta metodologia en el diàleg amb la modernitat és

evident. El rebuig del liberalisme per part de l'Església provenia d'un ideal de llibertat i d'autonomia que es recolzava sobre l'opinió que l'individu havia d'escollir entre llibertat i ordre, autonomia i condició de creatura. Això va portar, d'una banda, al famós crit de Feuerbach: “per enriquir l'ésser humà cal empobrir Déu”, i de l'altra, a l'actitud catòlica habitual de contraposar els drets de Déu als drets de l'home. El resultat era un carreró sense sortida, perquè per a uns la Il·lustració exigia una emancipació de la religió, mentre que per a altres la modernitat apareixia com a apostasia.

Per part del Concili es va desenvolupar una comprensió respecte dels factors impulsors de la modernitat notablement més gran del que abans havia passat. L'Església no solament té quelcom per ensenyar i quelcom per donar al món modern, té quelcom per aprendre i per rebre (GS 40-45). Les forces i els fonaments inequívocs dels avenços moderns no són senzillament un estat present desgraciat, sinó que poden ésser reconeguts com a camins pels quals la humanitat ha començat de manera més eficaç a assumir la responsabilitat que li ha atorgat Déu.

Això no significa que el Concili no trobi cap ocasió per a la crítica. GS destaca de fet en molts llocs els desequilibris, les injustícies i els temors que han suscitat els processos moderns. L'Església contraposa, com la seva resposta específica, el seu ensenyament central sobre Déu, Crist i la personalitat de l'ésser humà: un hu-

manisme orientat cristianament. Aquest humanisme pot respectar absolutament l'impuls actual en la direcció de l'autoresponsabilitat i de l'autorealització, mentre alhora posa nom als mals que acompanyen aquest impuls i els surt a trobar amb l'anunci del missatge sobre Crist, el pecat i la redempció. En aquest ampli i profund *humanisme cristià* el substantiu no és exclòs per l'adjectiu, com massa sovint s'esqueia en el *catastrofisme catòlic*, ni l'adjectiu és desterrat pel substantiu, com també passava amb massa freqüència en el liberalisme doctrinari.

La Declaració *Dignitatis humanae*, punt culminant de la trobada amb la modernitat

La confrontació entre modernitat i catolicisme fou d'allò més dramàtica en el context de la Declaració *Dignitatis humanae*. Aquesta era la basa dels qui culpaven el Concili de separar-se de la veritat catòlica i de capitulació davant el liberalisme. Amb això entenien evidentment aquell arquetipus maligne que havia estat condemnat el segle passat per les autoritats del Concili Vaticà I i dels apologetes posteriors.

La Declaració compromet formal-

La confrontació que s'havia viscut entre modernitat i catolicisme havia estat dramàtica.

ment l'Església catòlica amb el principi de la llibertat religiosa en la societat actual. El dret civil a la llibertat religiosa s'ha de basar en la dignitat de la persona humana, la qual no pot complir amb la seva obligació d'aspirar a la veritat, i particularment a la veritat religiosa, si no gaudeix de "llibertat psicològica al mateix temps que de llibertat de coacció interna" (DH 2). La veritat només es pot descobrir per mitjà de la recerca lliure i només es pot reconèixer per mitjà d'un acte lliure de fe. Recerca i descobriment transcendeixen d'aquesta manera l'àmbit d'autoritat propi de l'Estat (DH 3).

El dret a l'exercici públic de la religió val per a tots els grups religiosos i ha de ser reconegut i defensat pel poder públic.

"Si en consideració a les peculiars circumstàncies del poble, una comunitat religiosa és especialment reconeguda en l'ordenació jurídica de la societat, és necessari que al mateix temps es reconegui i respecti el dret a la llibertat en matèria religiosa de tots els ciutadans i de les comunitats religioses." (DH 6)

Fins i tot aquesta breu redacció permet reconèixer com el Concili ha abandonat l'ideal de l'estat confessional. Els bisbes més conservadors (Lefebvre, etc.) van veure en aquest acte quasi una apostasia i capitulació davant el liberalisme, i el van identificar amb el secularisme, l'indiferentisme i el relativisme, afirmant que l'única oposició adequada davant aquestes amenaces era l'estat confessional.

Per als conservadors, la llibertat no es basa en la dignitat humana, sinó que la llibertat i la dignitat humanes es basen en última instància en la possessió de la veritat, segons la premissa "la llibertat us farà lliures". Per això és insuportable per als conservadors que l'única comunitat religiosa veritable estigui en el mateix pla que les comunitats religioses falses. Per a ells el liberalisme només pot significar indiferència davant les pretensions de veritat concurrents en la religió, mentre que el respecte davant la veritat cristiana exigeix la possibilitat i la desitjabilitat d'un estat catòlic. La *Dignitatis humanae* representa un allunyament significatiu del decidit antiliberalisme del catolicisme romà.

Tanmateix, la DH conté en realitat –per calmar el temor dels conservadors– l'adopció d'una postura expressa:

"Creiem que aquesta única veritable religió es verifica en l'Església catòlica i apostòlica." (DH 1)

En una frase posterior es declara expressament que la llibertat religiosa no es basa en la idea que la religió representa una ocasió d'indiferència davant la vida de la societat civil (DH 4).

Aquestes postures manifesten que el Concili no va fer de cap manera concessions a un liberalisme doctrinari que voldria fer sortir la religió de la vida pública i enviar-la a la privada.

3a part.

Els escenaris de la nova eclesiologia

L'eclesiologia del Vaticà II constitueix un projecte encara actual per a l'Església, amb la condició que sigui valorada en els seus termes sustentadors segons una lectura global i en una perspectiva de desenvolupament evolutiu, superant qualsevol arqueologisme. L'eclesiologia postconciliar haurà de ser el fruit d'una recerca sistemàtica i coherent entre reflexió teòrica, assentament institucional i experiència de vida de fe eclesial.

L'eclesiologia del Vaticà II és un projecte actual per a l'Església.

En aquest sentit, els corrents eclesiològics actuals estan determinats per un marc general que és el conjunt d'intents de fer l'Església realment present en el món: l'evangelització missionera, la presència pública, les organitzacions populars i les comunitats de base són alguns vectors de l'esforç esmentat. A aquest esforç, s'hi uneix la confrontació de la pròpia fe amb les realitats majors del nostre món, les quals es consideren signes d'una revelació implícita de Déu, que ha de ser referida al fet únic de Crist. De l'experiència indicada brolla el saber fontal dels creients, suscitat per l'escolta de la Paraula i l'acció de l'Esperit.

En el marc general dels moviments assenyalats i en la consciència eclesial que reflecteixen, l'eclesiologia sistemàtica dibuixa els seus primers esbossos. No es pot dir que aquesta existeixi com a tal en estat adult.

La raó és clara. Si la praxi és el lloc de verificació de la fe, encara no ha existit una praxi prou àmplia i coherent en les seves diverses formes que permeti una reflexió que superi la mera narració i assoleixi un cert valor d'universalitat.

A més, un element propi de la nova situació és l'afirmació que la teologia deixa de tenir per subjecte el teòleg individual per convertir-se en una tasca de la comunitat eclesial inserida en l'acció històrica, confrontant la seva lectura creient de la realitat amb les anàlisis de la mateixa realitat que fan altres ciències. Ara bé, per a aquest treball ni hi ha hagut prou temps encara, ni les comunitats han madurat per a la intercomunicació i la confrontació amb altres lectures de la realitat.

Canvis socioculturals esdevinguts després del Concili. Trenta-cinc anys després, un món diferent

Quan el Concili va decidir anar al món, l'Església va descobrir un company seductor i terrorífic alhora.

El ritme d'aquests anys no ha estat marcat d'una forma important per la recepció del Concili, sinó per les ruptures i les transformacions socials que els pares conciliaris no podien de cap manera imaginar ni preveure

durant la seva celebració. Els cristians del postconcili han estat marcats pels esdeveniments que han succeït al món.

Canvis socioculturals esdevinguts després del Concili

Recordarem només alguns trets, com llampecs d'un assaig molt incomplet, sobre el que ha esdevingut a Occident en aquests últims trenta-cinc anys, que han influït decisivament en la nova situació eclesiològica per la mediació d'una nova consciència eclesial.

1. Un creixement econòmic i tecnològic excepcional, del qual han derivat uns desafiaments enormes. En aquests anys Occident ha conegut conjuntament l'expansió científica i econòmica més forta i l'experiència d'un dubte profund referent al seu model de societat i a la seva visió de l'home.

Moltes persones han tingut l'experiència d'una civilització sense ànima, sense paraules veritables, sense intercomunicació entre les persones. La ciutat ha aparegut moltes vegades com un monstre o una presó i s'ha considerat com una provocació per a la revolta. Els esquenços del teixit social han manifestat brutalment una crisi aguda de civilització.

2. Enfrontament del Sud amb el Nord en lloc de l'anterior Est amb l'Oest. Els pobles del Tercer Món descobreixen no solament la seva pobresa, sinó la seva dependència i que aquesta els fa incapaços d'elaborar el seu propi projecte històric. Els països

subdesenvolupats assenyalen les profundes contradiccions de l'organització del sistema econòmic mundial i exigeixen una reorganització més justa de les relacions recíproques entre els pobles.

3. La irrupció dels pobres en la vida política. Els oprimits han entrat en escena sense demanar permís a ningú, de vegades violentament. Només a partir dels últims anys es pot parlar d'una presència, en el sentit fort, de les *víctimes de la història*.

4. La reaparició del fet religiós i de les religions. Malgrat que la crítica de la religió com a oposada al progrés va constituir una de les línies de força de la racionalitat moderna, i una de les condicions de reorganització de les societats nascudes de la disgregació del règim de cristiandat, el fet religiós reapareix.

I reapareix amb totes les seves ambigüitats, com una de les dades de les dinàmiques socials, menys fàcilment recomponible del que es pensava a començaments de la modernitat. Es descobreix que les tradicions religioses estan entre les estructures socials més resistents a la desarticulació. Algunes de les seves manifestacions contribueixen a posar en evidència aspectes inquietants, la seva irracionalitat, el seu naixement de zones obscures del psiquisme col·lectiu, la seva capacitat de mobilització messiànica.

5. Planetarització dels problemes polítics, la qual cosa es manifesta en el fet que qüestions com l'ocupació laboral i la distribució del treball, la

militarització i el desarmament, la pol·lució ecològica, els drets humans, la depredació i l'esgotament dels recursos naturals i altres són problemes mundialitzats.

6. Canvi generalitzat dels valors. La ràpida transformació en la filosofia i en les ciències humanes ha sacsejat fortament el pensament cristià. Els anomenats *mestres de la sospita* (Marx, Freud, Nietzsche) han induït en la reflexió cristiana unes noves dimensions desconegudes fins ara.

El cos i la naturalesa retroben els seus drets. La sexualitat canvia de sentit i posa l'accent en el simbolisme interpersonal. Tota mena d'autoritat és desmitificada i substituïda per la voluntat pròpia de participació. Allò racional o comprensible cedeix el seu lloc a l'experiència viscuda. La privatització i l'individualisme permissiu contrabalançen la socialització cada dia més omnipresent. El desig i el plaer cada vegada són més exaltats.

*Avui patim un sever
procés de
desmitificació de
l'autoritat.*

7. Els canvis antropològics que es manifesten:

a) En la transformació del paper de la dona, que ha entrat d'una manera definitiva en camps en què l'home era amo i senyor des de temps immemorial. En conseqüència, canvia el paper de la parella i de la família.

b) En l'aparició de la *cultura dels joves*, amb el rebuig del model cultural de la tradició i de les institucions, model que els sembla incompreensible; la seva experiència del que és immediat; la recerca d'estils de vida *alternatius*, de relacions càlides de grups, de múltiples evasions, d'opció per la no-violència.

Aquest és el fenomen més important d'aquests anys, si s'ha de jutjar per testimonis fidedignes: l'aparició d'una nova generació les conviccions, les formes d'expressió i els comportaments de la qual són radicalment diferents. Aquesta generació se sent estrangera respecte de les decisions preses per la generació anterior; un fossat enorme les divideix. La nova generació no solament trenca amb el passat, sinó que l'ignora. Això vol dir, evidentment, que les intuïcions, les afirmacions i les propostes conciliars els semblen inútils o inassequibles. Partint de la nova cultura, de la que presumeix, i tendeix a afirmar que l'Església, malgrat l'*aggiornamento* conciliar, continuarà decebent-la perquè se segueix manifestant totalitària, obligant, antidemocràtica. Ara bé, és aquesta generació la que profetitza el futur.

En aquest canvi de la nostra forma de pensar encara és massa aviat per distingir el que té valor permanent del que desapareixerà després d'un èxit passatger. Però l'humanisme que inspirà el Concili no pot quedar lliure de la sacsejada: a més de la mort de Déu s'ha proclamat la mort de l'home. Com testimoniar el sentit cristià de la persona humana en un món que pro-

fessa que ella és la il·lusió momentània d'una cultura desapareguda?

Les anàlisis dutes a terme recentment indueixen a pensar que, en conjunt, el món de l'any 2000 és un lloc més dur per viure, més inhòspit, més exposat a la violència que el món dels anys 62-65 en què se celebrà el Concili.

Elements propis d'una nova imatge d'Església

1. Referència al Jesús de la història i al Crist de la fe

La referència als orígens porta a reajustar la imatge teològica de l'Església a la llum de la moderna hermenèutica, partint d'una convicció: que l'origen és normatiu, legítima, estableix els paràmetres respecte de les determinacions històriques posteriors.

Tota transformació eclesial necessita arrelar fonament en els orígens.

Per tant, qualsevol altra realitat o forma que arribi a l'Església és mancada de valor si no se sustenta en els orígens. Les perspectives bíbliques es converteixen en línies directrius i reguladores de la nova construcció eclesiològica. El projecte de Jesús i l'actuació interpretativa dels apòstols són un punt de referència necessari

per saber què és l'Església, quins en són els fins, i com s'ha d'estructurar i reestructurar avui.

Arribats a aquest punt, convé de recordar que no hi ha hermenèutica –per més fidel que es proclami als orígens– que operi amb independència del present. La comprensió dels fets històrics només s'aconsegueix, com encertadament ens adverteix Gadamer, en la “fusió dels dos horitzons”, aquell que s'intenta entendre i aquell des del qual s'entén.

La recerca de l'origen, al qual m'acabo de referir, és la recerca de Déu, personatge històric que estableix els camins del seguiment i els models de comportament per a la comunitat de deixebles. Aquesta recerca es fa integrant la Creu i la Pasqua, que constitueixen el *Kyrios* com a clau de lectura de tota la vida terrena de Jesús i de qualsevol recuperació de les seves paraules.

La referència a Jesús que verifica la nova eclesiologia té cura de distingir el que és origen que funda el sentit i crea la missió, del que és revestiment històric que va tenir lloc en aquell moment i, per tant, és mudable o caduc. Quan es parla d'institució divina de l'Església o de dret diví de les seves estructures, es procura distingir entre les pautes normatives de fidelitat a la paraula i voluntat de Crist i a les mediacions de gràcia que Ell trià, del revestiment cultural o sociològic successiu i de la reinterpretació teològica permanent que l'Església ha d'anar donant des de la consciència successiva que la humanitat té de si mateixa.

Així doncs, estem parlant d'una eclesiologia que incorpora l'acceptació dels errors històrics, sense que això signifiqui dubtar de la fidelitat essencial de l'Església, sustentada en la presència incessant de l'Esperit de Jesús en ella.

Es tracta d'una eclesiologia per a la qual és pensable i legítima una reconstrucció històrica sempre nova en el sentit que els seus elements originants i constituents permeten moltes i diverses formes de corporeïtzació en el temps, i que tal encarnació històrica distinta té lloc per integració de les diverses cultures i de la creativitat històrica, permetent que cada generació accedeixi al misteri de Crist de la seva veritat pròpia.

2. Referència a l'Esperit

La visió actual de l'Església busca integrar la presència i l'acció de l'Esperit en ella. L'Esperit, com a força del Déu viu, condueix l'Església vers la seva plenitud, li va desvetllant l'única veritat de Crist. Ell obra no solament en tots i cadascun dels creients, sinó també en tots els homes i en totes i cadascuna de les institucions, segons la bonica frase de GS 26,4, en parlar del desenvolupament de la humanitat: "L'esperit de Déu, que amb admirable providència guia el curs dels temps i renova la faç de la terra, no és aliè a aquesta evolució".

Per això, un eix principal de l'eclesiologia és avui l'element profètic i carismàtic de testimoni i de praxi alliberadora.

No podem ocultar que, al mateix temps, existeix la preocupació que el descobriment de l'acció de l'Esperit per part de determinats grups pentecostals porti a frenar la praxi transformadora, introduint una concepció entusiàstica i triomfalista i obrint una porta a l'evasió de la història real.

3. Redescobriments de les esglésies locals

El tema teològic de les esglésies locals es troba en el centre de la reorientació eclesiològica que operà el Concili Vaticà II. Un segle després del Concili Vaticà I, la imatge d'Església, uniforme, monolítica, centralista, que concedia legitimitat només a les forces centrípetes, ha estat substituïda per les tendències que afavoreixen una visió d'Església més propera a la base.

El Concili no va elaborar una teologia de l'Església local. Ha estat per via empírica (col·legialitat episcopal, sínodes nacionals, assemblees diocesanes, redefinició dels ministeris, etc.) que s'ha posat fi al model de *superesglésia*, a l'ideal d'una Església calcada uniformement de la romana.

Aquest és un element de l'eclesiologia postconciliar d'una importància decisiva, perquè és l'afirmació que l'Església s'historitza en el lloc i el temps en què se celebra l'eucaristia i es proclama la paraula del Senyor. L'Església local és la presència i la realització de l'Una i Catòlica.

D'ara endavant la consciència de l'Església es viurà, i la ciència d'aquesta

consciència —és a dir, l'eclesiologia— s'elaborarà amb referència constant i indefugible als problemes particulars de cada església.

En conseqüència, es planteja la necessitat de tenir en compte l'autonomia de cada Església local, construïda sobre una determinada cultura i la integració, com a element constituent de la consciència eclesial, dels diversos carismes espirituals i llibertats personals que s'inscriuen en aquella localització.

Es planteja ara la necessitat de tenir en compte l'autonomia de cada Església local.

El redescobriment al qual m'estic referint no ha acabat encara de desenvolupar les seves conseqüències, i tampoc no resulta fàcil, ateses les tendències centrípetes que són a l'ambient. Però ja s'intueix la revolució copernicana que això significa per a l'eclesiologia.

En sorgir un nou model d'Església com a comunió d'esglésies locals, cada una amb la seva particularitat, per bé que presidides per l'Església local de Roma, s'ha destapat el que romania ocult o dissimulat: d'una banda, les tendències centralistes que intenten el retorn a una eclesiologia vertical, i de l'altra, l'escassa vitalitat de les esglésies locals. Així doncs, rere el

problema de la vinculació de les esglésies locals i el de la presidència romana, es descobreix una qüestió eclesiològica de primer ordre: la qüestió de la comunió, el problema de la unitat en la diversitat.

D'altra banda, avui es percep cada vegada més clarament que no hi ha una anàlisi possible de la naturalesa de les esglésies locals si no es té en compte el pluralisme de les cultures. I encara més: el greu afer de com s'anuncia l'evangeli únic a les diverses cultures. En el fons, estem parlant del problema de la inculturació de l'evangeli.

Tot això planteja una nova perspectiva: no hi haurà una evangelització autèntica mentre no hi hagi esglésies locals consistents. En efecte, la trobada de l'evangeli i el món no es fa en abstracte, sinó en concret, en una determinada particularitat de tots dos interlocutors. Per tant, en el marc de la crisi i de la renovació de l'acció evangelitzadora missionera, té una actualitat decisiva el tema de l'Església local. Totes les urgències missioneres són flor d'un dia, si no hi ha esglésies locals en què aquestes urgències es verifiquin i es realitzin.

Finalment (per assenyalar un tret més), des de la perspectiva del que fou per a Joan XXIII l'objectiu remot de la renovació conciliar (la unitat de tots els creients en Jesús) urgeix la possibilitat de desenvolupar formes pròpies que corresponguin a una concepció genuïna d'Església local. Només serà possible d'avançar en la línia d'apropament entre les diver-

ses confessions, si en l'anomenada Església catòlica hi ha cabuda per a formes peculiars de culte, de dret, de teologia, és a dir, si la rica varietat de les esglésies locals "mostra admirablement la indivisa catolicitat de l'Església" (LG 23).

4. Accentuació de la dimensió comunitària

L'eclesiologia postconciliar comporta una presa de consciència del que és inadequat de les antigues estructures de l'Església per a una experiència comunitària cristiana autèntica. Enfront d'una eclesiologia excessivament institucionalitzada, se subratlla la noció de grup de deixebles que sorgeix en el record i el seguiment de Jesús. Enfront d'una eclesiologia excessivament verticalista i monolítica de l'autoritat, una eclesiologia de la pluralitat de comunitats que assumeixen els seus compromisos en funció de les seves situacions específiques.

L'eclesiologia postconciliar comporta una presa de consciència de la inadequació de les antigues estructures eclesials.

El fenomen comunitari és un dels fets rellevants del postconcili i, per tant, de la reflexió eclesiològica. No solament neix del desig de crear rela-

cions interpersonals com a reacció a una societat massificadora que empeny a l'anonimat, sinó que sorgeix, d'una banda, de l'experiència nova d'una església que neix des de baix com a resposta de fe a la crida de Jesús, i de l'altra, de la voluntat d'evangelitzar d'una forma adequada el temps present.

Aquest fenomen va unit a una decidida voluntat de participació. En tots els nivells de la vida eclesial es creen cossos intermedis i reagrupacions horitzontals. La *base* afirma el seu desig de participar i el seu dret a la diversitat. Consells, sínodes, assemblees, consultes, d'àmbit zonal, territorial diocesà, interdiocesà, nacional, reflecteixen un canvi profund en el teixit estructural de l'Església.

5. La unitat catòlica i ecumènica

L'eclesiologia postconciliar ha fet una anàlisi realista, diferenciant la unitat com a propietat constitutiva i nota diferenciadora de l'Església de Crist i la unitat històrica que de fet viu l'Església.

Amb això ha mostrat quines són les fons específicament teològiques d'aquesta unitat i sota quines condicions (i en quina mesura) es poden encarnar en la unitat eclesial sociològica.

Aquesta anàlisi ha sensibilitzat l'eclesiologia per distingir la unitat que es deriva del Credo dels apòstols, l'únic que pot imposar l'autoritat eclesial com a fonament d'aquella, i altres cossos de veritats o de sistemes que

en altres èpoques han pogut ésser comuns als cristians, però que avui dia no es poden exigir com a unificadors per a ells. Per exemple: adhesió a sistemes interpretatius de la revelació, vinculació a herències culturals, infeudació en institucions socials, etc.

Això obliga a reflexionar sobre els criteris, els continguts i els límits de la unitat eclesial, sobre els òrgans autoritatius que la fixen, sobre el pluralisme d'opcions possibles a l'interior de la comunió i sobre la consegüent legitimitat de la dissensió.

D'altra banda, aquest és l'únic plantejament adequat de l'ecumenisme genuí. L'eclesiologia estudia avui les opcions que altres confessions han fet al seguiment de Jesús al llarg de la història. L'actitud davant elles ha de ser la de comprendre i, sobretot, descobrir quins buits de l'eclesiologia romana o quines distorsions han donat ocasió al fet que aquelles existeixin i quins valors hi ha en elles que han de ser integrades en l'univers catòlic.

6. *L'Església dels pobres*

És ben coneguda la història d'aquest tema en el Concili i el fet que no pocs pares conciliaris van voler que el tema *Església dels pobres*, indissolublement lligat al de l'*Església pobre*, fos considerat tema central del Vaticà II.

Els resultats no es van correspondre amb les expectatives. Potser era massa aviat. El Concili tenia altres preocupacions: l'obertura al món i el diàleg

Els resultats del Concili, com sol succeir, no es van correspondre amb les expectatives.

amb la societat moderna. La situació dels pobles, les races i les classes socials marginades i explotades pels que dominen la societat moderna no era en el centre de l'atenció del Vaticà II.

La qüestió fou suscitada de nou en les assemblees de Medellín i de Puebla. Allí sí que es va posar com a eix de l'evangelització l'opció preferencial pels pobres i el seu alliberament.

La decisió no fou fàcil. No oblidem que aleshores, com posteriorment a Santo Domingo, i encara ara, es contraposaven (i es contraposen) dues anàlisis globals:

– Per a uns, el gran desafiament a l'Església i a l'evangelització és el secularisme resultant del procés d'urbanització i d'industrialització en marxa. Les grans qüestions serien la indiferència religiosa i l'ateisme.

– Per a d'altres, el desafiament és la pobresa i la repressió imposada a qualsevol esforç d'alliberament. Aquesta és la pregunta i el problema per als creients i per a l'Església.

Els debats al voltant d'aquestes assemblees sud-americanes han imposat a l'eclesiologia el tema de la missió de l'Església com a evangelització dels pobres. El servei a aquests últims

es considera la prova d'autenticitat de la missió.

Però a mesura que les experiències en aquest sentit s'han anat aprofundint i la realitat dels pobres es fa cada vegada més present en el pla històric, s'ha anat prenent consciència que els pobres no solament són destinataris de l'evangeli, sinó que ells mateixos són subjectes de l'esforç evangelitzador, portadors de l'evangeli en tant que reveladors de Déu i transmissors de Crist. És lògic que sigui així, ja que si els pobres són autènticament evangelitzats, es converteixen en agents de construcció d'una Església evangelitzadora.

De mica en mica es va comprnent que no es tracta només de fer que l'Església sigui pobre, sinó de fer que els pobres siguin l'Església, testimonis inquietants del Déu que allibera. Les formes potser seran inicialment modestes, però l'objectiu és la fidelitat radical de l'Església a l'evangeli.

El procés està resultant prou irresistible per determinar no solament una pràctica, sinó també una eclesiologia els efectes de la qual seran molt significatius. Cada vegada es percep d'una forma més urgent que està buit de significat qualsevol discurs eclesiològic que no parteixi del supòsit que l'Església, si vol ser fidel a Jesús, ha de prendre consciència d'ella mateixa des dels pobres d'aquest món.

Des d'aquesta perspectiva comprenem que el problema passa de ser eclesiològic a ser *teo-lògic*; és a dir, que els plantejaments eclesiològics

sobreentenen una manera de concebre Déu. En efecte, el que es discuteix aquí és la manera de concebre el Déu de Jesús. Aquest és el Déu dèbil i sofredent, el Déu dels dèbils i dels pobres, el Déu alliberador que dona vida.

L'aparició de Déu en aquest horitzó és quelcom decisiu per a l'eclesiologia, perquè significa que ella ha de parlar de la transparència del signe d'un Déu perillós. I parlar de Déu significa tocar el fons mateix de la nostra fe.

7. Desideologització i revisió de la corporeïtat històrica de l'Església

L'eclesiologia actual intenta mostrar com la vida i el dinamisme de l'Església deriven no solament de causes eclesiològiques pròpies, sinó d'altres molts factors de naturalesa no religiosa; per tant, considerar l'Església només com a efecte de l'acció de l'Esperit significa no solament desconèixer la veritat del seu misteri, sinó sacralitzar ingènuament com a realitat religiosa fets que tenen la seva font en posicions ideològiques.

L'Església de Jesús és una realitat històrica, és a dir, integrada en la seva pròpia constitució elements que no són de naturalesa teològica. La història presta a l'Església corporeïtat, de manera que, per a ser ella mateixa, ha de restar a mercè del que no és teològic.

Ésser conscient d'aquest component no eclesial de l'Església és una condició indispensable, en primer lloc, per conèixer-la. Per arribar a la seva

pròpia comprensió, l'Església necessita mediacions que desborden la teologia i pertanyen a les ciències humanes i socials. I en segon lloc, és una condició també per a reformar-la, perquè la corporeïtat accidental que la història presta a l'Església pot naturalitzar-la o desnaturalitzar-la, pot ser vehicle de verificació o de contradicció.

Aquesta posició eclesiològica comporta la relativització, la no-identificació de l'Església amb qualsevol de les seves mediacions, perquè cap de les seves encarnacions històriques no pot reclamar la condició d'“esposa sense taca ni arruga” (EF 5,27).

Així mateix, comporta la tasca de revisar si es consideren elements essencials o normatius fets o idees que no són fruit del seu origen o dinamisme propi, sinó deutors de la corporeïtat accidental no teològica. D'aquí naixerà la depuració d'aquells elements a-eclesials que es poden convertir en adúlteradors de la seva identitat o missió.

I l'eclesiologia encara ha de fer una pas més en la seva reflexió: determinar la corporeïtat no teològica que l'Església ha d'assumir avui per ser signe transparent i eficaç del Déu salvador.

Conseqüència. Els escenaris de la nova eclesiologia

Tot el que s'ha dit fins ara són intuïcions que assenyalen els grans trets, fragments d'una reflexió siste-

màtica que encara no es veu en l'horitzó, conviccions del que hauria o no hauria de ser... Evidentment, les instantànies, necessàriament sumàries, de l'eclesiologia postconciliar mostres tenen llums i ombres, resultats definitius i problemes que encara no s'han resolt.

Afirmar que l'eclesiologia es troba actualment en una fase de transició no té res de nou. En molts moments de la seva història, la teologia ha intentat de trobar solucions noves als problemes teòrics i pràctics que se li plantejaven.

L'eclesiologia es troba ara en una fase de transició.

Com a creients hem d'acceptar la situació actual de l'Església i de la societat a la llum de la fe, amb els seus desafiaments arriscats i promeses esperançadores. Nosaltres no hem triat el *kairós* en què vivim: el Senyor ens hi ha col·locat.

En cada època de la seva història l'Església viu un misteri i s'esforça a respondre als imperatius del moment a la llum de la seva tradició viva i mirant el futur del Regne. No seria reaccionar com a creients cercar refugi en un passat suposadament millor, ni extraviar-nos en la febril utopia. La fe ens diu que cada època és per a l'Església un do de Déu. Correspon a la comunitat cristiana i als teòlegs acceptar i administrar aquell do d'una manera responsable.

El Concili Vaticà II –vist en una mirada retrospectiva– apareix com el moment final d'una llarga maduració eclesiològica que resumeix el pensament de mig segle, el sanciona i l'estén a la comunitat catòlica.

Ara bé, la significació profunda que va tenir, quant a la reassumpció de l'eclesiologia preconciliar, no ha produït una funció simètrica respecte del postconcili. Llevat dels primers anys, que foren d'intel·lecció i d'assimilació del contingut dels documents conciliaris, no hi ha hagut pròpiament una continuïtat en la línia de les seves idees teòriques i criteris pastorals. Sense que hi hagi hagut temps perquè els continguts del Concili configuressin una nova consciència catòlica i una nova eclesiologia, sense que l'eclesiologia de les quatre grans constitucions hagi estat repensada en connexió de fecundació recíproca amb la resta dels tractats teològics, sembla que ens trobem en una fase nova que mira agraïda vers el Concili, i el considera el llindar de pas a una terra distinta.

Trenta-cinc anys després del Concili es percep que encara queda molt per aprofundir i portar a terme de les seves intuïcions fonamentals. La qüestió es planteja en dos nivells: el de la reflexió teòrica, és a dir, l'esforç per refondre els continguts de l'eclesiologia; i el de la praxi operativa, és a dir, el de fer que el Concili passi a la vida eclesial, reformant actituds i programes d'acció.

L'eclesiologia d'aquests últims anys, més que postconciliar, hauria de ser anomenada transconciliar, per-

què no solament se situa *després* del Concili, sinó que postula integrar en la consciència creient i en la reflexió eclesiològica elements de la praxi històrica que el Concili no va poder suposar que sorgirien, o no va sentir la necessitat d'integrar-los, perquè brollaven precisament quan el Concili acabava. La integració de la praxi històrica obté la seva legitimitat en el mateix pensament conciliar, perquè aquest inicià una forma de relacionar-se l'Església amb el món que assumeix amb tota seriositat el principi que l'Esperit avui porta a plenitud la veritat de Jesús en la història, on l'acció de la llibertat humana té una part substancial.

La recepció del Concili es compromet no només a tenir en compte el que es presenta com a obediència al seu dictat explícit, sinó també el que es desenvolupa més enllà de l'àrea prevista. Donar la raó de la recepció del Vaticà II durant trenta-cinc anys exigeix comprendre que la història no és un mer receptacle que recull unes doctrines i les pautes de la seva aplicació. Cal parar atenció a tots els ferments que dibuixaran trets nous de l'Església postconciliar, i a posar en primer pla no solament la simple coherència dels textos *prouti jacent*, sinó també la coherència global amb la vida de l'Església sencera que es desenvolupa en l'escenari del món i de la història.

Epíleg

El Concili, ha resistit el desgast dels esdeveniments? Ha estat un fet històric o una victòria de l'Esperit? Encara avui és difícil respondre aquesta pregunta. Els anys transcorreguts han estat viscuts sota el signe dels contrastos entre renovació i crisi, entre llibertat i proves. Els resultats positius del Concili són molts i profunds; però moltes vegades passen a un segon pla perquè el soroll dels moviments tectònics que s'ha produït impressiona les nostres oïdes. L'Església ha sofert la crisi de civilització que sacseja la nostra societat i que la fa saltar a trossos.

La dinàmica del Concili. Cal anar al món perquè el món cregui

Potser no hauríem estat sacsejats pels esdeveniments d'aquests anys si el Concili no ens hagués convidat a obrir portes i finestres. Les noves formes de futur, els canvis socials, les esperances i els temors... tot això genera inquietud i inseguretat. Abans del Concili, davant una situació així, ens hauríem replegat a "les posicions previstes pel comandament", hauríem volgut desesperadament edificar una contrasocietat a la defensiva. El desert o el gueto han estat moltes vegades la temptació de l'Església quan s'esfumava la possibilitat d'una cristiandat. Encara avui existeixen els que confonen la fidelitat amb l'integritat, el testimoni amb la reacció cega.

Els creients no acceptem el paper d'espectadors dòcils o de gent margi-

Els creients no acceptem el paper d'espectadors dòcils.

nada que somriu. Som ciutadans del món amb plenitud de drets. Hem de ser-hi presents malgrat les tempestes. Precisament a causa de les tempestes, perquè tenim la missió rebuda de Déu de servir la persona humana.

El fonament d'aquesta actitud el trobem en la intuïció mateixa del Concili: la urgència de la missió. Aquest és l'impuls que mou la vida de l'Església. L'Església es construeix i s'afirma amb l'anunci de l'evangeli. La vocació universal del cristianisme comporta el fet que no ens puguem quedar satisfets amb ser una part ideològica de l'univers. L'obligació de *missionar* s'imposa a l'Església, avui igual que ahir.

El Concili, abans que un concili de reformes, fou un concili missioner. El fil conductor, l'eix fonamental que uneix els textos del Concili, és l'escolta del mandat i la crida del Senyor d'anar al món a anunciar l'evangeli. N'hi ha prou de rellegir els textos del Concili, especialment els grans documents, per descobrir que tots expressen aquesta prioritat, capgiren les inèrcies i els temors; tots exigeixen l'acció missionera. Al començament de la major part dels textos conciliaris les primeres paraules donen el to, com si fossin la clau musical al començament del pentagrama. Tots ells proclamen la deci-

sió de *missionar*. L'Església del Concili Vaticà II és una Església que porta un missatge. De vegades no es comprèn o es rebutja, però “no podem deixar de parlar”, perquè l'evangeli és vital per al futur de la humanitat de la qual formem part.

Heus ací, per tant, la clau del Concili. És un tasca de dimensions universals. El Concili és una conversió de

l'esperit que crida al compromís evangelitzador.

El Concili continua essent una tasca. El Senyor ens convida a continuar la seva aplicació o, millor, a viure la conversió que el Concili exigeix. L'època que ens espera serà una època d'evangelització, és a dir, un temps dur, un temps de creixement i, per tant, de revisió.

La missió de l'Església, avui: reflexions eclesiològico-pastorals

(Lliçó inaugural del curs 2000-2001. 24 d'octubre del 2000)

SALVADOR PIÉ, professor de la Facultat de Teologia de Catalunya, entrevistat per A. SERRAMONA, secretari del CEP.

El doctor Salvador Pié, professor d'aquesta casa des dels seus inicis i incondicional al servei que ofereix el CEP a les diòcesis catalanes, és professor de la Facultat de Teologia de Catalunya i també de la Universitat Gregoriana de Roma. Reparteix el seu temps entre la docència i la investigació teològica, a més de les tasques pastorals i institucionals derivades del seu ministeri. No volíem prescindir de la seva aportació, sabedors com érem del paper que ha fet al si de la Comissió Pontifícia Teològico-històrica de l'Any del Gran Jubileu i de la Comissió Central del Congrés Internacional sobre el Concili Vaticà II (febrer 2000).

Va accedir a impartir la lliçó Inaugural del CEP del curs 2000-2001 sense un únic text escrit, però sobre la base d'un esquema que va anar seguint fil per randa. (Es tracta d'un petit avanç del seu llibre sobre Teologia Fonamental que ja és a la venda.) Acceptades les condicions, vam creure poder suplir el text elaborat per una entrevista partint de l'esquema que va desenvolupar amb tot rigor i competència.

Heus ací, doncs, la lliçó inaugural del CEP per al curs 2000-2001 en forma d'entrevista i reconstruïda amb els estudis i les publicacions en curs de producció i ja enllestides.

Comencem pel títol que et va suggerir la direcció del CEP. És prou ampli, però li dones un to marcat per la citació del núm. 57 de la Tertio Millenio Adveniente: “els nous i variats areòpags a Occident” i el Decret de promulgació del Concili Provincial Tarraconense quan va repetint: “ara és l’hora, ara és l’hora!” ¿Es tracta d’un leitmotiv o hi ha una intencionalitat inicial i conductora?

Cal reconèixer que el títol és de molt llarg abast: “Reflexions teològiques i pastorals per tal de discernir la missió de l’Església, avui”. És un títol que indica, a l’ensem, el caràcter del contingut: *teologia, pastoral i missió de l’Església en l’avui* i en el marc d’unes reflexions que, sense previsions de tractat, són ben adequades a la missió d’aquest centre, en la segona meitat de l’Any del Gran Jubileu.

Efectivament, les dues citacions m’han servit de motivació que voldria compartir amb tots vosaltres a l’hora d’iniciar aquest nou curs.¹

*Tot just en començar, vas indicar una llarga bibliografia recent i antiga com a suport que legitima i avala els teus plantejaments i estudis. Si et sembla, la indicarem a peu de pàgina, tot i que és ben present al llarg de la lliçó.*²

La bibliografia citada no és pas exhaustiva, només indicativa per a qui vulgui seguir una petita part, fàcilment accessible, de l’abundant producció teològico-pastoral d’aquests darrers anys, a causa sobre tot d’alguns esdeveniments que marquen el final del segle: l’Any del Gran Jubileu, els més de trenta anys del Vaticà II i la vitalitat, definitivament acreditada, del pes

1. Dono per conegut i treballat tot el contingut de la Carta Apostòlica *Tertio Millenio Adveniente*, que molts altres han desenvolupat. El núm. 57, en el capítol 5, de cloenda, remarca, tot recapitulant el programa de la Carta i citant explícitament la intervenció de Pau a Atenes, *la multiplicitat, varietat i diversitat dels nous ‘areòpags’* en què Pau va anunciar l’Evangeli: els grans camps de la civilització contemporània i de la cultura, de la política i de l’economia: “com més s’allunya l’Occident de les seves arrels cristianes, tant més es converteix en terreny de missió, en la forma d’areòpags variats”.

També dono per conegut el Decret de promulgació i els Documents i resolucions del Concili Provincial Tarraconense, del 7 de juny de 1996, signat a Tarragona el dia 7 de juny de 1996 per part de tots els bisbes amb seu a Catalunya després de la *recognitio* de la Seu Apostòlica. Quan en el paràgraf vuitè del Decret de promulgació diuen, per dues vegades: “Ara és l’hora de rebre el Concili com un do de Déu (...) Ara és l’hora d’intentar aconseguir tant com es pugui les finalitats per les quals es va convocar”, ens estan indicant, no solament la urgència, sinó, també, el camí.

2. Bibliografia de referència:

MEDARD KEHL. *¿A dónde va la Iglesia?*. Sal Terrae. Santander, 1997

BRUNO FORTE. *Dove va el cristianesimo?*. Queriniana. Brescia, 2000.

OLEGARIO GONZÁLEZ DE CARDÉDAL. *La Iglesia en España 1950-2000*. PPC. Madrid, 1999. (Cal fer atenció, especialment, a la darrera part del llibre, col·laboració de l’autor citat, que és, al mateix temps, el coordinador general de l’obra).

HENRI BOURGEOIS. *Quel rapport avec l’Église?*. Desclée. París, 2000.

DANIÈLE HERVIEU-LÉGER. *Le pèlerin et le converti*. Flamarion. París, 1999

i de la influència de l'Església, anomenada, fins ara, del Tercer Món.

Caldria complementar la bibliografia amb relació al que han anat vivint les esglésies locals i la reflexió dels teòlegs que anirem citant. No podem oblidar, ans al contrari, el nostre Concili Provincial Tarraconense.

Vegem, primer de tot, l'esquema de la teva dissertació en tres parts:

I. Per què l'Església? (*A partir de la pregunta dels antics tractats d'eclesiologia: Cur Ecclesia universale sacramentum salutis?*);

II. L'Església al segle XXI (*Sota les paraules del verset 4 del salm 137: "Com cantar al Senyor en una terra estranya?"*); per acabar, finalment amb

III. Set propostes pastorals, com a derivacions i conseqüències pràctiques.

Anem, si et sembla, per parts: Quina és la intencionalitat i la lògica d'aquest plantejament?

En començar, cito l'expressió literal de *Lumen Gentium*, 1: "l'Església és en Crist com un sagrament o senyal o instrument de la unió íntima amb Déu i de la unitat de tot el llinatge humà". Tota la primera part de la dissertació, en quatre punts, deriva de la *sacramentalitat* de l'Església. Ja es veu que el primer capítol de LG és nuclear i que fins al vuitè no fa més que desgranar i aplicar el que deriva del primer sobre el misteri de l'Església.

Comencem per l'apartat primer:

I. Per què l'Església?

Crec que hi vas desenvolupar llargament quatre aspectes, com una glossa, en definitiva, del núm. 8 de LG que cites profusament al llarg de l'apartat. El punt de partida de la teva intervenció és la visibilitat eclesial al servei de l'Esperit de Crist (LG 8). Aquí hi ha una paraula clau que és analogia, el significat de la qual ens agradaria que ens aclarissis.

Efectivament, el punt de partida és la visibilitat eclesial al servei de l'Esperit de Crist. El Vaticà II, en la seva orientació sacramental de l'eclesiologia, descriu l'Església com una realitat visible i espiritual amb un text paradigmàtic: "la societat dotada d'òrgans

El Vaticà II descriu l'Església com una realitat visible i espiritual.

jeràrquics i el Cos místic de Crist, el grup visible i la comunitat espiritual, l'Església de la terra i l'Església plena de béns del cel no són dues realitats diferents. Formen més aviat una realitat complexa (*complexa realitas*) en la qual estan units l'element diví i l'humà. Per això, a causa d'aquesta analogia gens negligible (*ob non mediocrem analogiam*), és semblant al misteri del Verb encarnat. En efecte, així com la naturalesa humana assumida és al servei del Verb diví com a òrgan viu de la salvació que li està indissolublement unit, de la mateixa ma-

nera l'organisme social de l'Església és al servei de l'Esperit de Crist (*Spiritui Christi inservit*), que li dóna vida perquè el cos creixi (cf. Ef 4,16). LG 8; cf. DV 13, en què es compara l'Es-criptura amb l'Encarnació, gràcies a la condescència de Déu.³

L'expressió que "l'Església és al servei de l'Esperit de Crist" (*Spiritui Christi inservit*) subratlla que l'analogia entre l'Església i el Verb encarnat és un element nou respecte a la tradició magisterial i teològica precedent, ja que aporta la novetat d'usar per primera vegada en un text magisterial aquesta expressió teològica tècnica per tipificar la comparació entre encarnació i Església, seguint el Vaticà I que va afirmar que l'analogia és un dels camins per "poder arribar a una certa comprensió dels misteris de la fe" [DH 3016]. Ara bé, l'ús concret d'aquesta paraula expressió es troba ja en un estudi fonamental i inspirador del paral·lelisme entre dogma cristològic i eclesiològic, que va influir decisivament en el text de LG 8, formulat per Y. Congar el 1954 el qual escrivia: "direm que si no existeix una identitat d'estructura, existeix una analogia basada en un paral·lelisme d'elements. I aquest paral·lelisme tradueix una llei o una estructura homògena del pla de Déu o de l'economia".⁴

A més, cal observar que els termes que es comparen són, d'una banda, el Verb diví i la naturalesa humana i, de

l'altra, i aquí rau l'altra gran novetat, l'Esperit de Crist i l'organització social de l'Església. Aquesta, per tant, no ha de ser vista com una continuació de l'Encarnació, sinó com una realitat primàriament pneumatològica. En efecte, l'analogia conciliar mostra com el mot repetit i idèntic per als dos és el verb *serveix* (*inservit*), ja que de la mateixa manera com Crist *se serveix* de la naturalesa humana per a la salvació, el seu Esperit *se serveix* (*Spiritui Christi inservit*) de l'organització social de l'Església per al creixement del cos. I per això, és necessària la unió profunda, íntima i indissoluble entre el diví i l'humà.

La part no coincident està en la naturalesa de la unió, ja que entre la naturalesa humana i el Verb, aquella resta *assumida* i, en canvi, entre l'Esperit de Crist i l'organització social de l'Església, aquesta només roman *vivificada*. Gràcies al terme tècnic *analogia*, es pot entreveure, doncs, la relació entre els misteris de l'encarnació i de l'Església entre si. Segons la *Lumen Gentium*, doncs, l'encarnació pertany al misteri del Verb i la visibilitat eclesial al misteri de l'Esperit, i entre tots dos hi ha una similitud de tipus analògic.

Aquesta analogia, en canvi, té el seu punt de coincidència fonamental en la indissolubilitat de la unió de l'element natural i sobrenatural, visible i invisible al servei de la salvació, tant

3. Cf. J. RAMOS. *Encarnación e Iglesia*. Salamanca, 1984.

4. *Dogma cristològic y eclesiològia. Verdad y límites de un paralelo (1954): Santa Iglesia*. Barcelona, 1965. Pàg. 65-96.96.

la naturalesa humana de Crist com l'estructura social de l'Església. Així, doncs, el misteri de l'Esperit és necessari per a la comprensió del misteri eclesial i és il·lustrat des del misteri de Crist. En l'actual economia de la salvació el subjecte fonamental de l'Església és l'Esperit que utilitza la seva estructura social d'una manera similar a la forma com Crist va utilitzar la seva naturalesa humana. Per això, l'estructura social de l'Església només té raó de ser des de l'Esperit que se'n serveix per fer present Crist.

En la connexió i la distinció entre el Verb i l'Esperit en el si de la Trinitat es basa la connexió i la distinció, és a dir, l'analogia, entre l'Encarnació i l'Església. En aquesta línia trinitària se situa GS 21 que, citant precisament LG 8, diu així: “és propi de l'Església fer present i quasi visible Déu Pare i el seu Fill encarnat, sota la guia de l'Esperit Sant, renovant-se i purificant-se constantment”. En aquesta línia es pot concebre, doncs, l'Església com a “sagrament de l'Esperit” (W. Kasper, G. Sauter, M. Kehl, M. Semeraro...) ⁵ i en tant que sagrament l'Església va més enllà d'ella mateixa, vers l'Esperit de Crist, ja que només és sagrament i per això és *universale concretum sacramentale*.

Aquest Esperit és el que converteix l'Església en sagrament, ja que *causa* allò que *significa* (*significando causa*, de sant Tomàs), i d'aquesta manera fa possible la doble dimensió d'aquesta complexa realitat: la dimensió mater-

L'Esperit converteix l'Església en sagrament, ja que causa allò que significa.

nal que la identifica com la Mare que convoca i que ofereix sempre els dons sants i permanents de l'Església; el mateix Esperit, amb la Paraula i el Sagrament (*Ecclesia Mater congregans*; cf. LG 26), i la dimensió fraternal com a comunitat convocada pelegrina dels cristians sants i pecadors (*Ecclesia fraternitas congregata*; cf. LG 8 i s.; UR 6; l'*ecclesia permixta* –de sants i pecadors– de sant Agustí!), en camí vers la “íntima unió amb Déu i la unitat del gènere humà” (LG 1).

Aclarir la visibilitat de l'Església és el primer punt. Però no n'hi ha prou. Vas exposar tot seguit l'ordenament de l'Església vers la Salvació. Sense aquest nou pas que queda indicat a LG 13,16 no copsariem del tot el perquè de l'Església.

En el marc de l'orientació vers l'Església de la Revelació, convé reflexionar sobre el perquè de l'Església, tenint present que tota resposta es fragmentaria per un doble motiu: primer, perquè l'actuar salvífic de Déu és sempre un *mysterium salutis* que no és a les nostres mans, i segon, perquè

5. M. KEHL. *La Iglesia*. Salamanca, 1996. Pàg. 58-72 i 364-367.

aquest actuar sorgeix d'una decisió que només es pot comprendre en la seva globalitat, ja que és un *ordo/oeconomia salutis*. A partir d'aquí apareix el fet que la salvació de Déu és la salvació de la humanitat en la història, ja que, altrament, no seria la salvació de l'home. I és en aquesta concreció en què apareix l'Església com l'actualització real de la salvació de Crist; per això els Pares afirmaven que del costat traspassat del crucificat va néixer l'Església, simbolitzada en la sang i l'aigua, vistos com els signes del baptisme i de l'eucaristia (cf. Jn 19,32; LG 3).⁶

A més, cal recordar que en el llenguatge magisterial es parla diverses vegades de l'*orientació/ordenació (ordinari)* de tots els homes cap a l'Església, així, en LG 13 i 16, reprès en el número 10 de la *Redemptoris missio*, en què s'afegeix que la gràcia té sempre una relació misteriosa amb l'Església, i en el *Directori Ecumènic* de 1993, núm. 92, que presenta una comprensió dinàmica de la pertinença a l'Església. Aquest és, a més, el sentit de la tradicional expressió patrística, represa pel Vaticà II, *Ecclesia ab Abel* (LG 2), que dóna valor a la mediació de l'Església per a la salvació de tots com a comunitat universal en el temps i en l'espai.⁷

En aquest sentit també es pot observar que l'Església, com a signe de

la unió sobrenatural amb Déu, abraça una doble realitat: l'Església com a visibilitat juridicosagramental i l'Església com la humanitat consagrada per l'Encarnació. Així mateix, cal tenir en compte que si tota gràcia o do de Déu té una estructura anàloga a la del Verb encarnat, tota gràcia és gràcia de l'Església i en reflecteix l'estructura, ja que no existeixen actes purament interns; d'aquí que el do de Déu tingui sempre una estructura *quasi* sagramental i eclesial. Finalment, en aquest context d'una comprensió del do de Déu que presenta una estructura encarnatòria, sagramental i eclesiològica, també el *votum Ecclesiae*, és a dir, el desig de l'Església en cas de conèixer-la, apareixerà amb una certa dinàmica vers la visibilitat sagramental.

Seguint aquest plantejament, K. Rahner afirma: "abans de l'encarnació del Logos no existia una visibilitat *permanent* de l'Invisible. Existia un ordre jurídic, instituït per Déu en el poble d'Israel, però aquest ordre no era una Església, obligava aquells homes però no produïa gràcia ni Esperit Sant. Hi havia un Esperit de Déu, però no un Esperit del Déu fet home. Existia l'Esperit, però no inspirava, no descendia a cap banda, no es feia *visible*. Ara, en canvi, en la plenitud dels temps, s'ha produït aquesta visibilització: en el Logos fet carn, i en el seu cos, que és l'Església. *Ubi est ecclesia, ibi Spiritus Dei; et ubi Spiritus Dei, illis et*

6. Cf. W. BEINERT. *El sentido de la Iglesia*: dins *Mysterium salutis IV/1*. Madrid, 1972. Pàg. 298-320.

7. Cf. W. LÖSER. *Ecclesia ab Abel: Diccionario de Teología Dogmática*. Barcelona, 1990. Pàg. 224 i s.

ecclesia et omnis gratia, diu sant Ireneu [Adv. Haer. III, 24,1]. *In ecclesia posuit Deus... universam operationem Spiritus*. I on actua l'Esperit, allí es produeix, si més no des de lluny i parcialment, la construcció del cos visible de l'Església.⁸

L'Església permet identificar en la història el principi de transformació salvadora de la humanitat, Jesucrist.

L'Església, per tant, és necessària perquè permet identificar en la història el principi de transformació salvadora de la humanitat: Jesucrist. Sense ella, doncs, no estaria present en el món la memòria vivent del que Déu vol per a la humanitat, I dir memòria vivent és dir signe i instrument –d'on sorgeix la paraula *sagrament* (LG 1)– de la Revelació salvífica de Déu. Així, doncs, la necessitat de l'Església es fonamenta no en ella mateixa, sinó en la necessitat, inscrita en la manifestació de Déu als homes, de donar a conèixer Crist. Si no fos així, podria preguntar-se si veritablement l'acció de Crist seria accessible a la humanitat sense que hi intervingués algun signe històric de la continuïtat de la seva presència en el món.

Precisament, l'encíclica *Redemptoris Missio*, reprenent la doctrina del Magisteri recent sobre aquest punt afirma, a més, que "l'Església és la via ordinària de la salvació i que només ella posseeix la plenitud dels mitjans de salvació" (núm. 55), però també recorda que la gràcia en virtut de la qual tots se salven té "una misteriosa relació amb l'Església" (núm. 10). L'afirmació de *via ordinària* suposa que existeixen vies extraordinàries que en l'encíclica són referides a l'acció de l'Esperit, el qual "distribueix les *llavors del Verb*, presents en els ritus i en les cultures, i les prepara per madurar en Crist" (núm. 28). D'aquesta manera, doncs, es manté la possibilitat de salvar-se fora de la visibilitat eclesial, però s'afirma amb claredat la necessitat de l'Església perquè la totalitat de la humanitat tingui plena consciència i l'esperança de la salvació. Sense l'Església, doncs, no hi hauria en la història la certificació que Déu vol conduir tothom a la comunió amb Ell.⁹

Tot seguit, en el tercer apartat, fas referència a l'Església com a institució i com a signe de l'Esperit (LG 8). En aquest punt recordo que vas expressarte en termes com aquests: la institució eclesial identifica on és l'Esperit; es mostra com a força d'integració i com a força alliberadora. Què vols dir?

És sabut que precisament la qüestió de la *institució* és la que suscita

8. *La Iglesia como lugar de la venida del Espíritu Santo: Escritos de Teología VII*. Madrid, 1969. Pàg. 202-208.205.

9. *Cf. La teología fundamental*. Salamanca, 2001. cap. II.

més interrogants, tal com observava amb agudesa en un dels seus últims escrits Y. Congar: “el fons més comú de les crítiques es refereix a la *institució*”.¹⁰ En aquest sentit fou important –per bé que potser poc divulgada– la publicació pionera interdisciplinària de 1979 a Brussel·les, sobre l’Església amb relació a la institució i a la fe, que volia respondre al moment postconciliar de màxima crítica institucional, amb estudis de primera línia. De tota aquesta publicació sobresurten tres estudis: en primer lloc, una llarga reflexió bíblica que orienta vers una visió processual de la relació entre Jesús i l’Església (A. L. Descamps); en segon lloc, una fonamentació matisada del dret canònic a partir del binomi gràcia i institució (H. M. Legrand), i en tercer lloc, una magistral reflexió teològica sobre la perspectiva de la necessitat de recuperar el concepte de visibilitat profètica de la institució relativitzant-ne la dimensió eclesial i temporal en nom de la institució fundadora que és la institució cristoapostòlica en la qual l’*autoritat* assumeix una forta disposició de ministerialitat (P. A. Liégé).¹¹

D’altra banda, el concepte d’*institucionalització* és un concepte privilegiat en la sociologia moderna, atès

que posa en relleu la relació dialèctica entre individu i món social que es realitza precisament a través d’una institució. Aquesta s’entén com un complex de formes i d’activitats típiques d’una societat. Formes i activitats desenvolupades històricament i que tenen certa permanència (per exemple, subdivisió de funcions i poder en el seu interior, tradicions consolidades, ritus i símbols permanents, normes morals reconegudes...). Com més complexa és aquesta societat en virtut de la seva història, extensió, finalitat..., més gran és el pes d’aquestes formes i activitats que garanteixen la permanència, l’ordre i la unitat de la institució. Tot aquest *procés d’institucionalització* condueix a una forma *objectiva* d’aquesta societat, més enllà dels individus concrets que hi pertanyen i adquireix certa independència. Serà el conjunt reglat de diverses realitzacions estables, típiques d’una comunitat, el que la converteix en una *institució* i li confereix el seu *caràcter institucional*.¹²

La reflexió actual sobre la institució vol superar el risc de situar l’Església com quelcom purament privat i possibilitar que la seva forma institucional social protegeixi “la llibertat concreta” (G. W. F. Hegel) de cada

10. “La Iglesia ¿acercamiento u obstáculo?”, dins K. H. NEUFELD (ed.). *Problemas y perspectivas de teología dogmática*. Salamanca, 1987. Pàg. 230-252.245. Per a Congar la *institució* constitutiva de l’Església consta del dipòsit de la fe, els sagraments de la fe i els ministeris apostòlics.

11. A. L. DESCAMPS; H. M. LEGRAND; P. A. LIÉGÉ, i altres. *L’Église: institution et foi*. Brussel·les, 1979.

12. Cf. P. L. BERGER; TH. LUCKMANN. *La construcción social de la realidad*. Madrid, 1968. DIVERSOS AUTORS. *Diccionario de sociología*. Madrid, 1992, 136 (“institució”) “La Iglesia como institución”, dins *Concilium* núm. 91 (1974). Pàg. 5-152.

individu.¹³ En efecte, la llibertat serà concreta només si se submergeix en les formes de la realitat social que la conserven i la promouen, i, al seu torn, la mantinguin i la protegeixin. Ara bé, aquesta concepció sociològica es pot aplicar a l'Església, per bé que cal tenir en compte el sentit últim i el contingut de la seva activitat, per raó de ser una *institució* que, composta d'homes –*Ecclesia ex hominibus*–, té l'origen i la fi última en Déu –*Ecclesia de Trinitate*–. Per això és important que la institució eclesial, com a forma social concreta, actualitzi la salvació de Crist per a tots els homes i hi intervingui. Ara bé, això ho fa com “una realitat complexa” en raó d'estar formada d'element diví i d'element humà, i precisament a través de la seva visibilitat, gràcies a la seva estructura anàloga a l'encarnació de Jesucrist, està al servei de l'Esperit de Crist [cf. LG 8] i, així, es manifesta com a “sagrament universal de la salvació” [LG 48]: que és la seva raó de ser i el seu sentit.

Tres són els aspectes rellevants per a una justificació del valor de la institució Església. D'una banda, el fet institucional apareix com un “signe identificador de l'Esperit”. En efecte, identificador significa aquí que l'Esperit ajuda contínuament l'Església a identificar-se amb el missatge originari

de l'Evangelí i, per tant, a trobar la seva veritable identitat de comunitat de Jesucrist. Per a aquesta finalitat se serveix de forma prevalent de les estructures institucionals de l'Església. Convindrà aquí distingir entre la identificació i la pura tasca de conservació històrica, el risc de la qual és evident. L'Església, doncs, no es redueix a conservar *històricament* la memòria de Jesús sinó que identificant-s'hi s'encarna en cada situació concreta diversa i canviant, fidel a la seva identitat evangèlica.

El segon aspecte que justifica la institució Església és el seu ser “signe de la força integradora de l'Esperit”. Aquest aspecte d'integració subratlla que l'Esperit incorpora cada creient i les diverses esglésies en la unitat originària de l'Església universal i ho fa d'una manera prevalent a través de les estructures institucionalitzades de l'Església. No es tracta d'una integració uniformadora sinó diferenciadora, a partir dels diversos carismes i ministeris de cada creient, que possibilita un “sistema obert” (K. Rahner)¹⁴ a l'Esperit, última raó de la unitat de l'Església a través dels múltiples dons que comunica.

El tercer i últim aspecte posa en relleu que la institució és “signe de la

13. Cf. G. W. F. HEGEL. *Principios de la filosofía del derecho* (1821). Barcelona, 1988, 325 [§ 260]: “l'estat és la realitat efectiva de la llibertat concreta. Per la seva banda, la llibertat concreta consisteix en el fet que la individualitat personal i els seus interessos particulars, d'una banda, tinguin el seu desenvolupament total i el reconeixement del seu dret (en el sistema de la família i de la societat civil) i, de l'altra, es converteixen per ells mateixos en interès del que és universal.”

14. Cf. *Cambio estructural de la Iglesia*. Madrid, 1974. Pàg. 114-124 (“Iglesia abierta”).

L'Església és alliberadora perquè eximeix els creients de la necessitat d'haver-se de procurar la salvació tot sols.

força alliberadora de l'Esperit". És alliberadora perquè eximeix els creients de la necessitat d'haver-se de procurar sols la salvació. Així, el *llarg respir* que representa la tradició religiosa eclesial institucionalitzada relativitza el present de la fe, en tant que l'insereix en la continuïtat històrica de la fe i així l'impedeix d'atribuir-li un valor absolut. A més, l'obertura a la fe una i universal de l'Església allibera la fe de la necessitat de construir-se cada vegada la seva unitat social partint només de les seves pròpies experiències religioses, freqüentment molt marcades pel subjectivisme. Aquesta força alliberadora de la institució ha de possibilitar alhora una participació en ella dels creients, en què cada un pugui coresponsabilitzar-se de tota ella (cf. formes sinodals de participació, com ara consells, sínodes...). Així, essent *subjecte* en ella, cada creient testimoniarà el seu carisma propi en funció de la missió de l'Església en el món.¹⁵

Acabes i resumeixes aquesta primera part (Per què l'Església?) tot seguint l'esquema clàssic de la teoria sacramental i subratlles la triple articulació de l'Església en el signe extern (sacramentum), el signe interior (res et sacramentum) i la realitat última (res). Et demanaria una explicació de la teoria sacramental aplicada a l'Església segons el Concili i particularment LG, com a resum de tot el que has exposat.

L'estudi i l'aprofundiment del "signe interior" –*res et sacramentum*– per la teologia recent subratlla que aquest posseeix sempre un caràcter eclesiològic i que el primer i immediat efecte de cada sacrament és la incorporació al sacrament primordial que és l'Església. El sacrament comunica el do de Déu invisible i se serveix de la seva concretització corpòria en l'Església. Aquesta perspectiva de la *res et sacramentum* s'ha visualitzat de forma rellevant en el sacrament de la penitència com a *pax et communio cum Ecclesia* i així s'ha ampliat a tots els sacraments i no solament als que, com que no es poden iterar, imprimeixen caràcter (baptisme, confirmació i ordre).¹⁶ Aquesta perspectiva sembla inspirar LG 11 quan afirma tant "la reconciliació amb l'Església" com a efecte de la penitència, com la realització de l'"Església domèstica" en el matrimoni.

15. M. KEHL. *La Iglesia*. Salamanca, 1996. Pàg. 361-372. I la nostra síntesi *Introducción a la eclesiología*. Estella, 2000. Pàg. 46-48.

16. B. XIBERTA va aplicar per primera vegada a la penitència la *pax et communio cum Ecclesia* com a *res et sacramentum*, *Clavis Ecclesiae*, Roma 1922; cf. K. RAHNER, *Verdades olvidadas sobre el sacramento de la penitencia: Escritos de teología II*, Madrid 1961, pàg. 141-180; sobre cada sacrament el seu clàssic, *La Iglesia y los sacramentos*, Barcelona 1964.

La comprensió de l'Església com a sacrament del Vaticà II no és, per tant, un concepte de l'Església al costat d'altres conceptes, sinó que més aviat és una afirmació sobre la que es podria anomenar ontologia pròpia, que es troba expressada en les afirmacions teològiques sobre l'Església. Significa explicar la connexió que existeix entre diversos aspectes parcials de l'Església, sobretot entre la seva realitat espiritual, divina i metaempírica, i la seva realitat històrica, humana i sociològica. En aquesta *ontologia de l'Església* trobem la categoria hermenèutica apropiada per a unir-ne els diversos aspectes.¹⁷

La significació de la sacramentalitat de l'Església és tal que mai no minimitzarà l'Església visible, considerant-la només com una realitat social i jurídica, ja que el seu ésser sacramental dóna a la realitat social i visible de l'Església una fonamentació més íntima i profunda. Un sacrament és essencialment un símbol i signe en el qual es representa i adquireix concreció una realitat divina invisible. En efecte, si l'Església és sacrament, vol dir que en ella es fa visible i pren cos concret la nostra comunió amb Déu mateix en Jesucrist; és, per tant, la concreta "forma visible de la gràcia invisible", com diu el Concili de Trento, de tots els sacraments.

Així mateix, la sacramentalitat de l'Església evita també el perill de donar una importància superficial a l'Església visible com a tal. Si es conside-

ra l'Església visible com a sacrament, aquesta assumeix importància per ser la corporeització de la presència de Déu en Jesucrist i evita tant l'espiritualisme fonamentalista que creu estar en contacte immediatista amb Déu, com el materialisme jurídicista que dóna un valor absolut a l'organització externa. Afirmar la sacramentalitat de l'Església és afirmar la seva característica de realitat medidora entre la seva dimensió misteriosa i la seva dimensió històrica fruit del seu origen en Crist.

Aquest principi hermenèutic de la sacramentalitat eclesial pot orientar tot el tractament de l'Església a partir de l'estructura essencial de cada sacrament establerta mitjançant tres determinacions: la seva institució per part de Crist, el signe visible i l'efecte de la gràcia. El signe visible, donada la seva riquesa simbòlica, es pot articular a imatge de la seva doble dimensió: el signe pròpiament extern (*sacramentum*) i l'intern (*res et sacramentum*), com a estadi intermedi vers la realitat última (*res*). Aquest triple nivell pot estructurar l'eclesiologia d'aquesta manera: en primer lloc, fenomenologia de l'Església (*sacramentum tantum*); en segon lloc, estructures del poble de Déu (*res et sacramentum*), i finalment les dimensions del misteri de l'Església (*res tantum*)

Tot aquest llarg primer apartat s'ha d'entendre com la premissa major d'un raonament bàsic que convenia fonamentar sòlidament, per a poder

17. Cf. O. SEMMELROTH. "El problema de la unidad del concepto Iglesia", dins J. FEINER, J. TRÜSCH, F. BÖCKLE (ed.). *Panorama de la teología actual*. Madrid, 1961. Pàg. 401-422.

continuar. Podries destacar les tasques que deriven d'aquesta llarga premissa, tenint present les repercussions pastorals que tot plegat comporta?

Ho vaig insinuar i ho proposo de manera ben esquemàtica. Cada enunciat demanaria una llarga sessió i un debat.

La realitat última: "La unió amb Déu i la unitat del gènere humà" (LG 1)

(res sacramenti Ecclesiae)

On hi ha l'Església, hi ha l'Esperit de Déu, i on hi ha l'Esperit de Déu hi ha l'Església [S. Ireneu]:

- 1- "Ecclesia ab Abel" (LG 2) i "Regne de Déu" (LG 3.5)
- 2- "Spiritus in Ecclesia" (LG 3)
- 3- Per què l'Església?: com a signe visible "s'assembla al Verb encarnat" (LG 8).

El signe interior: "Comunitat de fe, esperança i amor" (LG 8)

(res et sacramentum Ecclesiae)

L'ecclesiologia de comunió és la idea central i fonamental del Vaticà II [Sínode 1985]:

- 1- L'ecclesiologia de comunió: L'Església com a comunitat i comunió d'esglésies locals
- 2- L'Església: construïda per la Paraula i pels Sagraments
- 3- L'Església: realitzada en l'Església local
- 4- La teologia i realitat del laicat
- 5- El servei a la comunió eclesial: el primat petrí i la col·legialitat episcopal
- 6- L'Església arrelada en la missió al món
- 7- Propietats i notes de l'Església: unitat, santedat, catolicitat i apostolicitat

El signe exterior: "Constituïda i ordenada com una societat" (LG 8)

(sacramentum Ecclesiae)

Tot el bé que el poble de Déu pot oferir a la família humana prové del fet que l'Església es "sagrament universal de salvació" [GS 45]:

- 1- L'ecclesiologia jurídica: l'Església com a societat i institució
- 2- La sinodalitat com a expressió de comunió i de corresponsabilitat
- 3- Presència i servei de l'Església en el món
- 4- La realitat eclesial com a xarxa i actuació comunicativa
- 5- L'Església "es fa més creïble si dona testimoni amb la seva vida" (Sínode 1985): credibilitat i significació de l'Església com a "realitat complexa" (LG 8).

Partint d'aquesta base, la segona part de la teva lliçó ve a ser com un disseny dels condicionants de l'Església del nou segle.

II: L'Església en el segle XXI

"Com cantar al Senyor en una terra estranya", i per això cites el verset del salm de l'exili (137,4). Però tot seguit, a manera de referència il·luminadora, cites GS 45, referència a la vegada de LG 48: "Tot el bé que el Poble de Déu durant el temps de la seva peregrinació terrenal pot oferir a la família humana, prové del fet que l'Església és sacrament universal de salvació".

La teva anàlisi no és ni cofoia ni derrotista. Tampoc no sembla calamitosa ni, naturalment, eufòrica o conformista amb l'anar fent de rutines definitivament caducades i que no tornaran. Parles de l'Església en transició, que implica una nova relació entre la fe cristiana i la cultura i això comporta unes conseqüències. Explica-ho, si et plau. Sembla que hi ha una gran consonància amb la primera resolució del nostre Concili Provincial Tarraconense.

Les veritables arrels de l'actual problemàtica del cristianisme i de l'Església a Europa estan en la relació de mútua implicació o distanciament entre l'Església i la cultura occidental moderna. Atès que la cultura europea de l'edat moderna, marcada per la Il·lustració, es troba en una fase de profunds canvis –l'anomenada post-modernitat– totes les grans associacions o institucions socials generadores de cultura, ja que pretenen transmetre a partir de la seva tradició

Les arrels dels problemes del cristianisme i l'Església a Europa estan en el distanciament d'aquesta amb la cultura occidental moderna.

respectiva les seves pròpies conviccions (sindicats, partits, l'escola, la universitat i, òbviament, les esglésies...), tenen cada una la seva part de responsabilitat en les dificultats que es deriven d'aquesta fase general de l'evolució cultural. I això afecta de forma rellevant l'Església catòlica perquè ha aconseguit especialment crear i desenvolupar en els dos últims segles una vida cultural relativament significativa.

En aquest procés està generant unes pèrdues notables l'eclesialitat tradicional dels creients, fet que repercuteix cada vegada més en la forma estructural de l'església i les seves comunitats. Per això el repte de l'Església europea actual consisteix en la recerca de noves formes socials en les quals la fe cristiana d'aquesta societat secularitzada i pluralista pugui continuar vivint i essent transmesa adequadament. No es pot negar que en certs àmbits significatius de la nostra Església, atesa la profunda desconfiança en aquest procés, es continua optant per un catolicisme prevalentment ambiental, molt unit cap a dins i cap enfora,

encara que sigui a un nivell molt inferior del de fa tan sols vint o trenta anys, si més no pel que fa a la quantitat i a la presència culturalitzant de l'Església.

Convé tenir en compte que els diversos conflictes domèstics provocats a l'interior de l'Església durant aquests últims anys, tot i significar una tara considerable per a una confrontació creativa entre l'Església i la societat secularitzada i pluralista, no són les causes veritables per exemple dels fenòmens següents: la proclamació eclesial de la fe en la litúrgia, en la catequesi, en la vida comunitària i en les classes de religió s'ha tornat molt més difícil en les últimes dècades; la relació entre els membres actius i els passius cada vegada es fa més asimètrica; el ministeri eclesiàstic i la vida religiosa troba cada vegada menys ressò... Això no vol dir que no s'hagin d'afrontar amb valentia, però convé relativitzar-los i situar-los no en una perspectiva exclusivament intraeclesiàstica, com ara la típica confrontació entre eclesiologia tradicionalista i renovada, sinó en el context més ampli de l'evolució cultural a Europa.

En aquesta perspectiva cultural destaca un problema fonamental de totes les principals esglésies europees: la perplexitat sobre com proclamar avui la nostra fe en Déu com a font originària de la vida, que estima i acompanya de tal manera que suscita la *simpatia* dels homes, especialment dels joves, que alhora comprenguin amb el cap i amb el cor que és bo i alliberador fonamentar la seva vida en aquest Déu, seguir-lo amb i en Jesús,

i contribuir amb Ell a construir el seu Regne participant en la comunitat eclesial. Cada vegada és més difícil transmetre aquest nucli del missatge cristià, sinó és a través de relacions personals, diàlegs, petits grups... la qual cosa, naturalment, és d'una eficàcia molt limitada. Les idees i les realitats centrals de la nostra fe (Déu, creació, redempció, Jesucrist, gràcia, pecat, salvació, resurrecció...) moren en molts cors de la generació jove i mitjana: no s'entenen, deixen indiferent, no interessen...

L'experiència d'una societat *post-cristiana* suposa per a nosaltres quelcom nou i profundament inquietant, sobretot perquè fem aquesta experiència cada vegada més cruament en la nostra família, entre les nostres amistats, dins del nostre radi d'acció. Per a trobar una resposta a aquestes preguntes cal aguantar aquesta situació i reconèixer honradament la pròpia perplexitat. Aquesta perplexitat que s'apodera de nosaltres quan sentim el desig lògic de trobar plantejaments globals que contribueixin a millorar visiblement la situació i donin una nova empenta a l'Església. Idees i programes no en falten, parlem de la *nova evangelització d'Europa...* però, en el fons, costa saber com s'han de concretar aquestes idees que consignen una àmplia eficàcia. Cap dels intents aconseguen un notable èxit aparent: ni la confrontació amb la cultura moderna promoguda pel Vaticà II, ni la confrontació més directa dels nostres contemporanis amb l'Evangeli a manera de missió evangelitzadora aconseguen èxits gaire visibles, com tampoc condueix a l'èxit el fet que

l'Església, amb un reflex tradicionalista, tanqui files davant la modernitat. La nostra Església actual –i nosaltres en ella– està empobrida i perplexa.

Acceptar honradament i humilment aquesta situació pot suposar un pas important cap a la curació, segons el vell axioma teològic: “El que no és assumit no pot ser salvat”. Podrem veritablement reconèixer amb noblesa i elegància, sense caure en una passivitat paralitzant, que ens estem convertint en una minoria cultural? (Kehl).

Les conseqüències d'aquest estat de transició (en vas remarcar tres) són l'antiinstitucionalisme, la religió intimista/vivencialista i els escenaris religiosos fora de l'Església. Les podries expressar de nou amb aquell realisme que defuig tant l'anomia com el neo-restauracionisme (per emprar una antiga expressió d'Alvarez Bolado)?

En primer lloc, cal parlar del *síndrome anti-institucional*. La tensa relació entre l'Església i la societat actual cal veure-la en el marc de la difícil relació de l'home modern, que s'adona de la seva llibertat i individualitat, amb les *institucions* com a tals. Aquesta situació comporta una progressiva alienació que indueix l'indi-

vidu cada vegada més a replegar-se en l'esfera privada de la intimitat. Generalment, en la nostra societat, la crítica de les institucions –menys dialèctica i més ingènua i ineficaç com més distanciació normal de molts dels nostres contemporanis.

Les grans esglésies es veuen implicades en aquest procés social generalitzat. D'aquí que, d'entrada, no se les vegi com el que diuen que són, és a dir, com a *comunitats de fe*, sinó com a *esglésies jeràrquiques*, és a dir, com a institucions públiques representades pels seus funcionaris, estructurades burocràticament... Les *institucions intermèdies* (que per a nosaltres a l'Església són, per exemple, les parròquies dinàmiques, els moviments evangelitzadors, els grups de comunicació de la fe, diversos centres acadèmics i universitats, serveis diversos de voluntariat...) –fortament valorades recentment pels sociòlegs Berger i Luckman com a *úniques* possibles donadores de sentit a la societat pluralista– poden ser mediadores entre les expectatives religioses de l'individu socialment condicionat i la proclamació eclesial-institucional de la fe, pròpia de la gran Església.

En segon lloc, ens trobem amb una *religió intimitzada i vivencialista*. Potser ara més que parlar del lema “Jesús sí, Església no”, ens trobem amb “Religió, potser sí; Déu personal, no” (J. B. Metz). Això significa que, mentre la religió s'entén com a obertura a la transcendència, al sentit últim, el caràcter misteriós de la vida, la numinositat còsmica troba entre nosal-

L'individu es troba cada vegada més replegat en l'esfera privada de la intimitat.

tres un notable ressò (New Age, nova gnosi, esoterisme, ecologia mística...). Aquesta obertura al fet diví molts no la volen o no la poden concretar en una vinculació personal a un *tu diví* que comporti el compromís d'una ètica personal i social. I si l'Església concreta aquesta vinculació amb Déu en un llenguatge normatiu (credo, dogmes) i en unes exigències morals, el missatge cristià es torna freqüentment incompreensible per a la sensibilitat religiosa moderna *intimista* i *vivencialista*.

Aquest intimisme es desenvolupa, a més, en una cultura qualificada, no sense raó, de *societat vivencialista*. La clau està en el pas de la societat de l'escassetesa a la societat del benestar, que canvia la mentalitat: avui és primordial *mirar cap endins* unit al *Carpe diem* epicuri no exempt d'un cert abrigo social col·lectiu pel qual es pot romandre units amb altres, per bé que no sempre existeixin llaços estables d'unió. En aquest context és obvi que les formes de testimoniatge eclesial, la litúrgia, la diaconia, el misteri... estan obligades a fer passos nous que no són fàcils. D'aquí la dificultat creixent per aconseguir integrar els tres àmbits: la fe personal vivencial, la proclamació eclesial i la cultura quotidiana.

Finalment, cal també contemplar l'escena 'religiosa' fora de l'Església. Es tracta d'un fenomen conegut i complex que té les seves respostes càlides en el New Age com a prototipus, i les seves respostes crispades en els fonamentalismes. Malgrat que aquests moviments potser ja han supe-

rat el seu punt culminant, no és menys cert que alguns dels seus corrents exerceixen una gran fascinació més àmplia en ambients cristians. Encara més, aquesta *religiositat postcristiana* sembla que s'està convertint en un component sòlid de l'*esperit modern* en la nostra societat secular i pluralista que determina la seva consciència, la seva racionalitat, el seu sentiment vital (*feeling*) i el seu procedir. Entre els seus corrents més populars es poden indicar el sentit ecològic, la teoria sistèmica científico-natural, la psicologia transpersonal, el moviment feminista... aspectes més o menys rellevants en aquest esforç per trobar una *ajuda vital*. És obvi que cal una sensibilitat molt desperta i un *discerniment d'esperits* molt curós per a esbrinar el que, sovint ben ocult, hi ha d'ànima vertadera de *salvació*, d'unitat, de globalitat, de Déu sí, per poder respondre amb el nostre missatge cristià. Aquest discerniment suposa també contradir el risc d'aquesta nova gnosi que busca l'autosalvació sobretot en l'experiència religiosa intimista.

Parles també de l'Església al segle XXI complementant la teva descripció –reptes, desafiaments– “en un món pluralista i globalitzant”. Emprem sovint aquestes paraules en les nostres reflexions i anàlisis de l'acció de l'Església. Et demano que ens diguis amb paraules, exemples o referències al “dia a dia” de la pastoral, què volen dir la fragmentació o les tendències disgregadores, les esglésies de serveis o l'estructuració de comunitat-poble (el que en deies: “asimetria entre membres actius i inactius” i el descentra-

ment europeu. L'Església del Vaticà II encara va ser un feu d'Europa; avui ja no. Dit d'una altra manera: com anunciar l'Evangelí en una societat benestant?

Una primera constatació és que avui potser topem amb una accentuació de tendències disgregadores. De la mateixa manera que en la societat en general es desenvolupen aïlladament determinats ambients o grups vivencialistes, cada vegada menys oberts els uns als altres, és del tot previsible que també en l'Església catòlica –com en el judaisme i en el protestantisme moderns– sorgeixin, cada vegada amb més vigor, corrents molt diferents i orientacions teològico-eclesials que cristal·litzaran en determinades formacions socials la comunicació recíproca de les quals serà més difícil i que potser dibuixin una certa disgregació eclesial. Aquests ambients o mitjans tendencials es configuren sobretot en la postura diferent que adopten fonamentalment davant l'actual fase de la modernitat o postmodernitat cultural.

Així, per exemple, és previsible que continuï creixent el nombre dels creients en què predomina la tendència a *dimonitzar* la modernitat i que es consoliden en formes de comunitats i sistemes de comunicació que siguin autèntiques *ciutadelles*, a fi de preservar i reforçar la seva identitat cristiana precisament accentuant el contrast amb la modernitat –i encara més a l'Església moderna. Per bé que la integració en l'església local sigui freqüentment problemàtica, seria important tractar de veure el que de subjectivament veritable es pot articular

amb ells sense témer dialogar-hi objectivament –en la mesura que es pugui– els assumptes que calgui.

Probablement augmentin dins el catolicisme els corrents d'espiritualitat "evangelista" i "kerygmàtica".

En una direcció molt diferent, probablement augmentin també dins de l'Església catòlica certs corrents oberts a l'influx d'una espiritualitat *evangelista* i *kerygmàtica* que aposten per la confrontació directa de l'anunci cristià amb la modernitat, cansats de la recerca de punts de contacte concrets de la fe cristiana amb la cultura. La seva característica és proposar, a més, unes celebracions i una predicació que respon a una mentalitat religiosa vivencialista, i per tant que ofereix una millor adaptació a la fe cristiana dels qui, especialment joves, ansien seguretat religiosa. El *discerniment d'esperits* necessari seria important per possibilitar la superació del risc de gueto i apostar per una vinculació eclesial més àmplia.

L'espectre més ampli continuarà oferint-lo aquell corrent eclesial que, caracteritzat cada vegada més per la seva elevada mitjana d'edat en conjunt i per la seva percepció clara de situació de minoria social, tendirà a continuar essent fonamentalment obert i

moderat en la línia dialogant del Vaticà II. Es tracta de l'anomenat *centre* catòlic, l'amplada del qual és prou important: des de la prudència fins a la convergència programàtica amb valors moderns o postmoderns. Dins d'aquest ampli camp, hi ha experiències significatives de parròquies, arxiprestats, moviments apostòlics, grups de catequesi, sacerdots, religiosos i religioses, laics i laiques... *normals* o *habituals*, que són els que animen, dinamitzen i vertebreren les nostres esglésies diocesanes... Al seu torn, malgrat que d'una forma cada vegada més testimonial, continuen experiències de comunitats i grups de base més *de punta* i freqüentment una mica marginals i bastant crítics amb l'Església; des de fa anys molts d'ells estan implicats en tasques socials, sindicals, formatives i polítiques en una desitjada clau de presència transformadora en la societat moderna.

Allí on la disposició dialogant cap enfora amb la cultura moderna es correspongui amb la disposició dialogant cap endins amb tota l'Església, serà on més fàcilment podrà esdevenir-se la integració dels diversos corrents o tendències en forma de vida eclesial comuna i en respostes igualment comunes als desafiaments culturals concrets. Tenint en compte que aquests processos de diferenciació semblen imparables, la tasca dels qui tenen encomanat, a qualsevol nivell, el servei de la unitat i la direcció de l'Església serà cada cop més exigent. Són ells —especialment els ministres ordenats— els qui han de fer aquest servei de pont i d'integració dins de la mateixa Església per superar la possible *disgregació*

eclesial. La imatge bíblica del *pastor* apareix, doncs, com a plenament actual fins i tot en aquests temps postmoderns i pluralistes.

Hi ha una segona constatació: la creixent asimetria entre membres actius i inactius. La societat secular i pluralista comporta una erosió de la forma social de l'Església en la qual hi havia una notable integració entre la religiositat personal-familiar i la configuració eclesial-institucional, al mateix temps que tenia una certa capacitat d'impregnar socioculturalment l'entorn. La progressiva *desinstitucionalització* de la religió cristiana actual comporta que la forma publico-eclesial de la fe és considerada com un simple marc o rerefons, la imatge socialment perceptible i vinculant de la qual ha experimentat una notable pèrdua. Per això cada cop és més laboriós integrar la fe personal, la proclamació eclesial i la cultura quotidiana. Aquest canvi profund en l'estructura social és viscut per molts cristians com un alliberament d'un cristianisme superinstitucionalitzat, tancat i estret. Amb la qual cosa, és evident que alhora es produeix una certa pèrdua d'orientació i de seguretat en la fe.

En aquest marc es comprèn la creixent asimetria entre membres actius i inactius, fins al punt que aquests últims han passat a ser *el normal*. La relació entre els dos de vegades és feixuga i complexa, especialment en relació a la participació en els sagraments —d'ells o dels seus fills. Aquests membres inactius són coneguts també com a *creients no practicants*, expressió que es refereix a la *pràctica*

sagramental. Es tracta d'una tipologia el rerefons de la qual sembla revelar, d'una banda, un accent en la que es podria anomenar teologia natural de caràcter sapiencial i, de l'altra, una religiositat de tipus emocional i fins i tot reservadament sentimental (Moser).

III. Set propostes pastorals

*A la III part de la lliçó vas insinuar set propostes pastorals. Ara que som al final, ens les podries exposar de nou perquè, sense ser cap recepta, mostren un tarannà que ha d'impregnar tota acció pastoral en el vessant més personal i en el comunitari. Sense oblidar que intentem treure conclusions d'un raonament que té com a premissa major la "sagramentalitat de l'Església" i com a menor el canvi, el pluralisme i la globalitat en l'Església i el món. **Què vol dir crear o vitalitzar "institucions intermèdies de sentit"?***

Junt amb la transformació palpable de la forma social de l'Església, continuen a nivells inferiors *intermedis*, tant en comunitats *normals* com fora d'aquestes comunitats, espais d'experiència religiosa i de fe comunicativa –bones celebracions litúrgiques, catequisis vives de tot tipus, moviments apostòlics dinàmics, grups de lectura de l'evangeli, d'estudi, d'oració, centres de formació, serveis de voluntariat, certes dinàmiques arxiprestals i diocesanes... Els trets més sobresortints d'aquests espais de fe comunicatius accentuen el que podríem anomenar *una Església relacional*, basada en la decisió personal i en la correlació mútua, tan important en el nostre món actual pluralista.

La religió com a fet privat i realitat pública. *No s'imposa una quàdruple distinció entre privat/personal i significatiu/poderós-influent?*

Heus ací un desafiament clau dins de les nostres societats pluralistes europees que ha interessat recentment el simposi del Consell de les Conferències Episcopals d'Europa, l'octubre de 1996 a Roma, titulat significativament "La religió, fet privat i realitat pública. El lloc de l'Església en les societats pluralistes". A fi de retrobar aquest lloc s'assenyalen cinc pistes: en el context de llibertat és necessari accentuar el diàleg personal; també un diàleg amb la cultura en conjunt; d'altra banda, a un món tancat amb freqüència en ell mateix cal oferir-li una "vida sota el cel obert" (Ac 7,55); és necessari créixer en solidaritat, i finalment, exercir l'autoritat ministerial, sobretot, com a autoritat sinodal. Aquesta és la proposta dels bisbes per a Europa a la recerca d'una identitat que li faci possible d'anar més enllà d'una unió d'interessos econòmics, i pugui convertir-se en una comunitat de *participació* i de *solidaritat*, que pugui "viure sota un cel obert" (cf. Jb 28 i Ac 7).

A un món tancat en ell mateix cal oferir-li una vida sota el cel obert.

Deu ser indispensable, encara, l'acolliment i l'acompanyament; però cal preguntar-se si no és l'hora de propo-

sar positivament la fe i el seu sentit. I encara, com i quan?

Aquesta és l'opció dels bisbes de França en la seva Carta als Catòlics: "Proposar la fe en la societat actual", de novembre de 1996. Es parteix de la constatació que la crisi que travessa l'Església avui és deguda, en gran manera, a la repercussió, en la mateixa Església i en la vida dels seus membres, d'un conjunt de mutacions socials i culturals ràpides i profundes, molt lligades al principi de la laïcitat o secularitat i al pluralisme, amb una particular repercussió en l'àmbit religiós. Així mateix, constaten que l'Església catòlica no recobreix la societat sencera, per bé que no renuncia a ésser una Església per a tothom. Per això aposten per passar de l'herència a la proposta, de tal forma que la pastoral d'*acollida* es converteixi cada vegada més en una pastoral de la *proposta*.

Aquesta proposta es desenvolupa en tres eixos: fiar-se del Déu de Jesucrist, afrontar la prova del mal –veritable punt innovador– i viure i actuar segons l'Esperit. D'aquí sorgeix una imatge de l'Església que proposa la fe i que precisa la seva acció celebrant la salvació (*leiturgia*), servint la vida dels homes (*diakonia*) i anunciant l'Evangeli (*martyria*).

Quin sentit cal donar a l'expressió "crear xarxa" com a desbloqueig de l'ensopec amb la institució eclesial? ¿Què cal entendre per estructures de plausibilitat?

l'Església com a institució i la religiositat personal, fruit del síndrome *antiinstitucional* de la cultura secular actual, és una de les conseqüències de la dissolució de l'entorn social que ha protegit fins fa poc l'Església. Aquesta apareix creixentment com una empresa de serveis religiosos més que com una comunitat de fe i, per tant, com a espai vital d'una fe viva. D'aquí la importància de rescatar el valor de la institució com a "estructura de plausibilitat" (Berger/Luckmann), és a dir, com a realitat social que protegeix "la llibertat concreta" (segons la suggerent fonamentació del dret de Hegel) de cada individu. En efecte, la llibertat serà concreta només si se submergeix en les formes de la realitat social que la conservin i la promoguin, i alhora la mantinguin i la protegeixin, per no recloure's en l'esfera de la vida privada.

Tres són els aspectes rellevants per rescatar el valor de la institució eclesial. D'una banda, el fet institucional ha d'aparèixer com un signe *identificador* de l'Esperit. Identificador significa que l'Esperit ajuda contínuament l'Església a identificar-se amb el missatge originari de l'Evangeli de Jesucrist. Alhora, el fet institucional ha d'aparèixer com un signe *integrador* de l'Esperit, ja que aquest incorpora el creient a la realitat eclesial global. Finalment, el fet institucional ha de ser signe de la *força alliberadora* de l'Esperit, ja que, d'una banda, allibera el creient de la necessitat de procurar-se la salvació i, de l'altra, possibilita la participació activa i corresponsable en l'Església com a quelcom propi (Kehl).

Cal “recuperar la dimensió espiritual renovadora”. Diferències amb intimisme i espiritualisme. Com “accentuar experiències sinodals”? No es tracta pas de fer un concili a cada tombant...!

L'estranyesa que el cristià experimenta en la societat actual freqüentment es viu també dins l'Església, i també la viu el prevere.

L'estranyesa que el cristià experimenta en la societat actual freqüentment es viu en certa manera també dins de l'Església, i també la viu el prevere. Heus ací unes pistes per superar-la d'una forma adulta. Sobretot, fer amb tota naturalitat el que s'ha de fer cristianament (oració personal i comunitària, celebració litúrgica viva, lectura personal de la Bíblia, diàleg per a la comprensió de la pròpia fe, testimoni d'amor i servei als altres, especialment als més necessitats, motivació cristiana en la vida diària i el treball...). Així mateix, no perdre de vista les veritables dimensions de l'Església, especialment en la seva dimensió universal. A més, convé tenir sempre present que s'ha de relativitzar l'Església en relació amb Jesucrist i al seu anunci del Regne de Déu. També urgeix meditar sobre l'Església –cal recordar el sempre actual i preciós llibre de H. de Lubac sobre aquest punt. D'altra banda, s'ha de conservar la

importància de la participació en les instàncies sinodals de la nostra Església (consells, sínodes, concilis...) amb una voluntat decididament *comunional* en aquest final de mil·lenni, unita a la franquesa per manifestar el possible desacord amb l'esperit de diàleg.

Finalment vau donar molta importància a la “formació de mediadors eclesials”. Objectiu d'aquesta casa. Però no solament, em penso...

Les cinc propostes suggerides configuren la significativitat de la tasca de mediació en l'articulació entre secularitat i cristianisme en la nostra Església. Per aquesta raó sorgeix la necessitat de capacitar *mediadors eclesials* (laics, preveres, moviments, grups, comunitats, institucions educatives, universitàries, culturals, serveis i xarxes de relació...), per integrar la *disgregació eclesial*, animar comunitats, grups, moviments i serveis eclesials en clau d'institucions concretes de sentit, la plausibilitat institucional de les quals és important rescatar amb un tarannà espiritual, renovador i sinodal...

Calen mediadors eclesials per articular secularitat i cristianisme.

Podem aventurar una conclusió, tot citant un salm: *Com cantar al Senyor en una terra estranya?* (Salm 137,4).

Aquest salm de l'exili ens situa en aquest temps de purificació, d'esperança, de profecia, d'espiritualitat, de fe en Déu creador de tots els pobles, d'obertura a les cultures i religions, en una situació d'una certa impotència generalitzada, enmig d'una cultura i un imperi totpoderós, sense alternatives clares i sense líders, llevat de l'experiència sofrent i salvadora del Serf de Iahvè, en clau de servei *humil* per a tothom.

La secularitat pluralista i postmoderna al llindar del tercer mil·lenni, talment “una terra estranya”, ¿podrà ser un *nou areòpag* (*Redemptoris Missio* 37, forja aquest nou concepte, recordant Pau en l'areòpag d'Atenes d'Ac. 17, 16-33) capaç d'acollir la fe cristiana i eclesial que faci possible que el nostre món secular descobreixi el seu caminar “sota el cel obert” (Jb 28; Ac. 7,55)?

Heus aquí un desafiament fascinant!

II. Miscel·lània

Europa i solidaritat: la dimensió social de la fe en les comunitats cristianes

JOAQUIM CERVERA, Departament de Sociologia Aplicada a la Pastoral del CEP, i M. LLUÏSA GERONÈS.

Us oferim a continuació dues ponències presentades a les jornades de treball convocades a Banyoles sota el títol “Europa i solidaritat”, que van servir de preparació durant el passat estiu per al Col·loqui Europeu de Par-ròquies.

Primera ponència, per Mn. Joaquim Cervera

1. Panoràmica general a Europa

Des del punt de vista socioeconòmic, existeixen tres grans pilars en l'economia mundial de signe capitalista: el Japó i les ciutats asiàtiques, de gran competència per a nosaltres; els Estats Units, i l'Europa occidental (al capdavant de la qual hi ha Alemanya).

Actualment hom està fent passos per a la *Unió Europea*: una unió de caràcter monetari i econòmic. Del seu vessant polític se'n comença a parlar: el continent, esdevindrà l'Europa de nacions? Què vol dir nació? Esdevindrà l'Europa dels estats nació dels segles XVI-XVII? Com s'estructurarà? Serà una federació? Serà una confederació? No s'han pres decisions ni hi hagut gaire debat sobre aquest tema concret. Des del vessant social, que és el que a nosaltres ens interessa, sabem

que existeix el Fons Social Europeu, que presenta dificultats de tipus administratiu i burocràtic per accedir als seus recursos. Tots sabem que molts diners no arriben on han d'arribar, malgrat que legalment estigui decidit que hi hagin d'arribar.

Comparada amb els Estats Units, Europa posseeix un capitalisme de tradició social i obrera, però actualment hi tenen un gran poder d'hegemonia les empreses internacionals, que fins i tot es poden saltar moltes de les lleis socials que s'han fet als estats europeus.

La prioritat del lucre passa per davant de l'atenció als problemes socials.

Les prioritats del lucre, de l'eficàcia empresarial, de la nova revolució tecnològica, del pragmatisme, del coneixement decantat vers el coneixement purament tècnic, del consumisme... passen per damunt de l'atenció a poblacions i a problemàtiques socials. Tot això és el resultat d'aquest neocapitalisme creixent que es va imposant. Aquest ha anat dominant els

països de l'est d'Europa, després de la caiguda dels estats comunistes. La reproducció de les desigualtats socials a tot el món es realitza a cada societat, a cada estat, a cada ciutat i a cada poble. La mateixa classe treballadora s'ha anat distribuint en els tres grans sectors que s'exposen a continuació.

Un sector, per mitjà de l'evolució del neocapitalisme i de la introducció de les noves tecnologies, gaudeix d'un cert benestar econòmic i social, ha pogut donar estudis als seus fills, ha tingut un o dos habitatges, un cotxe, etc. i no té gaire consciència de classe, sinó de *classe mitjana*.

Un altre sector és el que normalment sempre té feina, encara que de tipus temporal, de vegades mal pagada, de moltes hores, amb uns horaris destructors de la vida familiar, quotidiana i associativa; per tant, amb moltes dificultats per poder fer altres coses perquè constantment canvia d'horari o perquè en aquests règims laborals no hi ha homogeneïtat com podia haver-hi abans, la qual cosa afecta les parelles i les famílies. Aquest sector de la classe treballadora, majoritàriament joves i dones, no té una estabilitat laboral, però es va mantenint.

I, finalment, un tercer sector, el qual en les diferents crisis econòmiques d'aquest segle no solament no se l'ha tingut en compte, sinó que se l'ha marginat considerablement. En la classe obrera s'ha produït un abisme entre els primers sectors i aquest darrer. És aleshores quan parlem del

quart món. Aquí hi conflueixen les pobres tradicionals i les noves pobres produïdes per la drogoaddicció o per l'atur que s'ha allargat i ha fet saltar dèficits de socialització de les persones que s'han vist incapaces (encara que hagin volgut, no han pogut) de mantenir el dur ritme laboral en el qual ens trobem, fins i tot aquells que han entrat en el règim laboral no han pogut aguantar per les dificultats prèvies de la seva adolescència i de la seva infància. Tot això ve induït per una sèrie de grans negocis en els quals va creixent aquest capitalisme: el negoci de la droga, el de la prostitució, el joc, el negoci dels cotxes (estem en un món en què pràcticament el cotxe és indispensable). Als diaris, per exemple, molts dels anuncis són de cotxes, etc. Hem d'afegir-hi la telefonia mòbil, Internet, etc. que s'han convertit en un dels grans negocis que està transformant les funcions econòmiques i, per tant, les classes socials tradicionals. Anem, doncs, cap a l'únic mercat mundial dominat per aquests grans negocis i per les empreses multinacionals.

Tot això té efectes en les persones: fam, set, guerres més o menys decidides i controlades, promogudes al Tercer Món, i també podem parlar d'accidents, de depressions, de malalties psicològiques, d'agressivitat continguda, de pors, de fòbies... que són els efectes en el primer món de tot el que s'origina a escala mundial. La població europea envelleix, la natalitat baixa, i per sobreviure necessita treballs que no volen ser fets pels mateixos europeus: la immigració és, doncs, necessària.

El capitalisme mostra les seves febleses de forma cada cop més transparent.

Per una banda, el capitalisme està mostrant les seves grans debilitats d'una manera cada vegada més transparent. No pot solucionar el tema de la pobresa perquè està fonamentat en aquesta desigualtat i està fet per reproduir-la, i d'aquesta manera es pot anar mantenint. Tampoc pot solucionar l'altre gran tema que és la degradació de la naturalesa, perquè es tracta d'un capitalisme depredador. És per això que han aparegut nous moviments socials: el moviment ecologista; el moviment obrer amb moltes dificultats, ja que el sindicalisme és cada vegada més mundial; el pacifisme i el feminisme plantegen qüestions de fons a aquesta situació. Les conseqüències per a la pastoral social són molt àmplies.

L'estat del benestar pot estar en qüestió.

Des del punt de vista polític, l'estat del benestar creat a Europa està en qüestió. La dreta més dura el vol desmantellar del tot; la dreta més moderada –que és la que tenim– l'està gestionant d'una forma mixta, intentant privatitzar unes qüestions i altres no, i l'esquerra més tradicional el vol mantenir intacte, però davant de la nova

revolució tecnològica, de la nova revolució mediàtica i del fet que la gent a Europa està envellint, l'estat del benestar resulta molt car i no el podem pagar. Per tant, s'ha de canviar l'estratègia politico-econòmica. L'esquerra més moderada tampoc no sap què fer i s'acosta molt a la dreta moderada, amb la qual cosa ens planteja una altra qüestió: en l'esquema esquerra-dreta tampoc no sabem com ens hem de moure. Què és l'esquerra? Què és la dreta?

Darrere de tot això hi ha la problemàtica de com hauríem d'afrontar el problema des del punt de vista dels valors, de les normes socials, dels principis, dels criteris i de les creences. Hi ha un gran buit que està transformant profundament tot el món de les cultures, perquè les utopies dels segles XIX i XX han caigut: l'anarquisme, el comunisme i el socialisme estan en qüestió. Les que les poden substituir són les grans religions, tot i que algunes pretenen omplir aquests buits en forma d'integrismes i de fonamentalismes fanàtics.

2. Necessitats i reptes socials que es presenten a la societat i a les parròquies

Els exclosos i els marginats, els nous pobres, la delinqüència, la drogoaddicció i la prostitució ens indiquen que “ha canviat la realitat d'aquesta població”. Bastants exclosos d'Europa i d'Estats Units són joves. Aquesta marginació s'està fent present en el món de la joventut i també en les dones. El marginat ja no és el típic

pobre tradicional. Dins el món dels marginats hi ha col·lectius que són diferents dels que provenen de la pobresa habitual, i que han vingut sempre a les parròquies. D'altra banda, hi ha el pobre que se n'amaga, perquè té vergonya de dir que és pobre. Tota aquesta situació és un punt de partença molt important per detectar les contradiccions profundes del nostre sistema social: el resultat últim d'on ha arribat aquest sistema. És un bon punt de mira per conèixer què ens passa a tots, que és la qüestió important. És el resultat final greu i cru del que els està passant a molts joves que no han arribat a aquests extrems, però que hi poden arribar.

En el nostre país ha estat més greu aquest buit abans esmentat, atès que el canvi ha estat molt ràpid. S'ha passat d'un nacionalcatolicisme o cristiandat de segles, en què l'Església catòlica, anglicana o protestant ha tutelat i protegit l'ètica, els valors i la cultura d'un país i de molts d'Europa; han configurat les consciències de les persones i les han intentat controlar des de segles, i ara es troben de cop i volta en un procés de profunda marginació.

Aquesta situació hem de concebre-la com un privilegi per entendre millor els marginats. Fruit d'aquesta situació, el buit creat ha estat ocupat per una altra ideologia, cosmologia o ètica liberal amb una altra sèrie de valors, alguns descrits a l'Evangelí.

És aquesta una estructura que no està basada des de la mateixa Església, per tant, l'Església no la domina.

Aquest canvi tan ràpid ha fet que la població infantil, adolescent i jove es trobi perplexa i sense referències.

A tot això cal afegir-hi l'educació dels fills per part dels pares. Des de petits se'ls ha protegit, se'ls ha donat tot allò que han demanat perquè tinguin el que els pares no han tingut o per diferents raons de la història personal de cadascú. I quan el fill o filla té 15 anys esdevé incontrolable, i passa a ser *l'amo de la casa*, perquè l'autoritat és quelcom necessari a la vida social. Als pares que han tingut una experiència negativa de l'autoritat els costa reconèixer, acceptar, valorar o trobar el servei positiu en la convivència de l'autoritat, des de la família fins a tota la societat. En faltar, aquesta és ocupada pel fill o la filla.

La violència i l'agressivitat en les famílies estan relacionades amb la falta de límits i d'autoritat.

Aquests són casos extrems però que es donen en graus diferents. La persona que no ha tingut els límits i els punts de referència i que no l'ha parat ningú, quan té a la mà el negoci de la droga amb la qual està disposat a omplir aquestes necessitats, el negoci de la prostitució, del cotxe o de la moto perquè s'estavelli, és aleshores quan aquesta situació esdevé greu. No és aquesta una pobresa econòmica, do-

nat que estem parlant de fills de famílies que pertanyen a la primera secció de la classe obrera i que, per tant, estan prou bé. Alguns ja hi han arribat, altres hi arribaran; depèn de molts factors. Ens enfrontem a una pobresa que no és solament econòmica i afectiva, sinó de socialització educativa, de manca de límits d'autoritat. La violència i l'agressivitat en les famílies està totalment relacionada amb això. Els mestres poden testimoniar les grans dificultats que tenen per contenir l'agressivitat a les escoles, i això va creixent. Aquesta problemàtica no s'està afrontant. Les escoles públiques s'estan convertint en guetos de les famílies més desestructurades, i això està relacionat amb una política educativa determinada. Tot això aflora a l'adolescència i és molt important en la pastoral social l'apropament d'aquests joves als adults, i que aquests els donin punts de referència i els acompanyin on puguin confiar en algú.

La pobresa normal o socialitzada seria la que coneixem més, la que l'Església en té més experiència. És una pobresa que desapareix si les institucions tradicionals ofereixen treball a qui en necessita.

Però els nous pobres no responen de la mateixa manera. Moltes vegades nosaltres mateixos ens deixem portar pels instints, això vol dir que no estem del tot socialitzats.

Si imposem les nostres normes, estructures, ordres, etc. no els entendrem, atès que són exclosos socials que no han tingut ni el mínim de so-

cialització que nosaltres hem rebut a l'escola i a la família.

La immigració és molt important. Les famílies magrebines que van a les parròquies tenen aquesta cultura familiar. I aquest problema no el tenen tan aguditzat. Si els nous immigrants que van arribant no tenen aviat l'acollida, l'habitatge i una feina, els dèficits que tenien abans en el procés educatiu, familiar o escolar sortiran, i això farà que passin a formar part del quart món.

La solidaritat internacional és un punt que cal destacar en la pastoral social a Europa i a les parròquies. Accions com l'agermanament, l'ajuda mútua, l'intercanvi, el coneixement mutu de les situacions diferents, ens fan prendre consciència del món en el qual estem. És important que la relació sigui d'igual a igual.

La solidaritat internacional és un punt a destacar en la pastoral social a Europa.

Amb relació a l'Església, ens trobem davant una profunda crisi internacional. Tota la pastoral d'Església actualment a Europa té dificultats per a afrontar qualsevol estratègia d'acció, perquè té una profunda crisi d'organització que ve pràcticament del segle IV i que s'ha anat centralitzant.

Això vol dir que s'aniran produint moviments reivindicatius de protesta a

l'interior de la mateixa Església, fins que aquests problemes interns no es resolguin. La institució ha de ser funcional, apta per a respondre a les necessitats de fora. L'Església té molts problemes per adaptar-se a una societat i a una cultura que no l'ha construïda ella ni la domina. Som en una societat democràtica, plural i secularitzada. Únicament falta secularitzar el calendari i els noms de les persones, fets que ja s'aniran donant. L'Església està en un procés de marginació cultural que, vist positivament, és una humiliació, i que pot ser una veu de l'Esperit que ens faci adonar de qui som, on som i què podem fer-hi.

Som conscients de les limitacions, no podem fer gaire cosa, però el que podem fer ho hem de fer bé i sense prepotències.

Segona ponència, per M. Lluïsa Geronès

Reflexió teològica

Davant aquesta problemàtica tan complexa, no sabem com respondre. Però una pregunta com aquesta té sentit: *Com ens situem davant la vida i com hi responem?* Atès que el temps de les grans utopies, de les grans respostes col·lectives i dels grans seguiments ha passat, l'individu més que mai se sent molt sol, i aquesta és una oportunitat magnífica per a construir la pròpia vida d'una manera responsable.

El temps actual no és dolent. És un temps magnífic de recerca i de crisi. També ho és per a l'Església. La diver-

sitat enfront de l'exterior i de la realitat d'una societat plural i pràcticament secularitzada demanen treballar plegats tot cercant les respostes que podem donar des de l'Església. Per això és bo que diferents opcions i diferents carismes es reunixin per treballar plegats des de la humilitat. És l'esperit qui ens dóna aquesta humilitat per a situar-nos al lloc que ens correspon. La base de tota l'explicació és el paradigma de la responsabilitat.

Hi ha una sèrie de realitats que determinen la nostra vida: la pobresa és una d'elles. Des del contrast i des del sofriment, el pobre ens convida a respondre-hi. De la resposta que donem, en sorgeix el projecte d'humanitat que és qualsevol vida humana. No hi ha projecte humà –ni present ni futur– que pugui deixar de donar una resposta. Aquesta tant pot ser alliberadora i portar vida com portar l'abandó definitiu que condueix a la marginació.

Des de l'Evangelí, i com a cristians, hi ha una única resposta: l'*amor evangèlic*. Un amor que no neix en l'abstracte, sinó de l'opció de cada individu concret. I en aquesta opció ens centrem, tot basant-nos en un fragment evangèlic, símbol de la vida del creient: "El rentament dels peus" (Jò 13, 1-17). Un fragment que ens sorprèn de bon principi.

Jesús, un condemnat a mort, amb tot el dolor que ha de suportar, sap que morirà aviat. La vivència d'aquesta mort propera dóna una llum a la vida, l'essencial es revela com a realment essencial. Jesús s'aixeca de la taula, es treu el mantell, se cenyeix una tovalló-

la, agafa un gibrell i comença a rentar els peus dels seus deixebles. No és gens estrany que en arribar a Pere, aquest protesti: com pot acceptar que el seu Mestre, aquell que ha donat Vida a la seva vida li renti els peus? Però Jesús segueix: “Ara no entens això que faig, ja ho entendràs després”. És una invitació al temps futur i a l’esperança.

Sempre que estimem, eduquem o transformem no veiem el resultat del que fem, però el resultat queda en el cor humà. Un altre dia, i sota una llum més potent, es revelarà en tot el seu significat. Jesús insisteix novament: “Encara no pots entendre per què et rento els peus, un altre dia ho comprendràs”.

*Sempre que estimem,
eduquem o
transformem no en
veiem el resultat, que
resta enterrat al cor.*

Pere és un personatge transparent i un obstinat magnífic. I, evidentment, li objecta que mai de la vida rentarà els seus peus. Heus ací la resposta de Jesús: “Si no et rento els peus no tindràs part en mi”. Jesús es revela com un Déu sol·licit, un Déu disposat a servir i no pas a condemnar, tot acompanyant l’èsser humà amb totes les seves joies i les seves angoixes. I és en el moment que s’accepta aquest acompanyament i aquesta presència que després tindrem part en ell.

Jesús va més enllà del procés personal. El seu gest és una de les grans

aportacions que pot fer el cristianisme al món. Ell ens convida a sortir sempre de nosaltres mateixos i servir els altres. “Si jo que sóc el Mestre i el Senyor us he rentat els peus, vosaltres també us els heu de rentar els uns als altres. Us he donat un exemple perquè, tal com jo us he fet, ho feu també vosaltres. Us ho ben asseguro: el criat no es més que el seu amo, ni l’enviat és més important que qui l’envia. Felços de vosaltres si ho poseu en pràctica”. El sopar de Jesús és un convit a convertir la vida en un acte d’amor fonamentat en el servei. Renteu-vos els peus els uns als altres. Heus ací la humilitat i la felicitat.

Jesús, en un moment d’angoixa plena, revela l’essencial. No ho explica: ho fa viure. El convit de Jesús no és un convit a l’abstracció, a creure i a sentir unes idees, sinó a posar-les en pràctica. És un dels grans perills de la nostra Església i de tants fòrums de reflexió. El convit de Jesús és un convit a viure: “*Veniu i ho veureu*”. Ell no en feia explicacions, sinó que ho vivia. Perquè l’eix fonamental de la fe cristiana és la proposta evangèlica d’estimar-nos els uns als altres. L’estimació, més que un sentiment o un desig, es converteix en una força i en una acció que pot arribar a alliberar la persona, si parteix de la responsabilitat. Si estimem, hem de *respondre de* i hem de *respondre a*.

Hem de *respondre de*, fent-nos càrrec de la vida i de la situació en què viuen els altres. Hem de *respondre a*, tot donant-los instruments diversos per a sortir de la pobresa. Partint d’una situació determinada, transformar,

possibilitar, comprometre's a fer néixer una nova vida en les persones perquè l'altre pugui arribar a viure de veritat.

Qualsevol vida responsable és una vida assignada als altres.

Qualsevol vida responsable és una vida assignada als altres. És un altre dels eixos de la vida del cristià: *assignació a l'altre*. En un doble sentit, el pobre és més que un assignat a nosaltres, ja que nosaltres també som éssers assignats als pobres. En aquesta assignació recíproca ens coneixem tots dos. Ens ha tocat vetllar l'un per l'altre en situacions diverses, amb instruments diferents i amb objectius variats. També ens han assignat una època i un temps determinat. El temps que vivim i llurs característiques constitueixen les nostres assignacions, els donen temporalitat i els determinen. Però l'assignació no és només un fet passiu sinó un fet que es tradueix en acció. Es tracta de respondre a la pregunta: què en faré de l'ésser que m'han assignat? Com hi respondre?

L'assignació comporta destinar un espai que hem declarat nostre: els nostres béns espirituals i els nostres béns materials. Hem de respondre a la pobresa des d'aquests béns. Ens preguntem si els béns que declarem nostres són nostres realment. La riquesa acumulada (allò que ens ha donat la vida) contrasta amb les grans masses febles del món. Ens preguntem si tot allò que

ens ha permès ser rics estava realment al servei d'obtenir riqueses personals, si anava encaminat a cadascú o més enllà. No parlem només de disponibilitats econòmiques, sinó de si les capacitats intel·lectuals i la capacitat de relació que tenim (la nostra sensibilitat, etc.) són nostres o són capacitats *assignades a i*, per tant, s'han de posar al *servei de*.

Pensats per a la comunitat

Aquesta assignació ens portarà a adonar-nos que som éssers *pensats per a la comunitat* i no per al projecte individual. No és veritat que la nostra persona forma part de l'individu comunitari que anem edificant plegats? Això ens porta a afirmar que la salvació només es realitza comunitàriament: quan suplim en l'altre allò que li falta, i a l'inrevés, quan ell supleix en nosaltres allò que ens falta.

Arribem a la conclusió que els béns personals formen part dels béns comunitaris necessaris, amb totes les conseqüències que aquest fet pot arribar a tenir, assignats per realitzar un objectiu concret, que és la construcció del Regne de Déu en el temps i segons el temps, en el lloc i segons el lloc. Això ens porta a afirmar que la finalitat dels béns comunitaris és essencial a aquesta construcció del Regne de Déu, i els hem de fer arribar a tothom.

La construcció del Regne implica compromís amb les estructures i sovint una denúncia de les estructures injustes, treball continu al servei de la

dignitat de tota la vida humana. Apren- dre a llegir el present, saber el que ens diu, per a comprometre'ns amb el present, però entenent que el paradigma de la responsabilitat i de l'assignació no oblida el futur, Compromís que es fa amb els pobres, amb els febles i amb el món. El cristià que estima té cura del present, per no oblidar mai el futur; cerca incansablement les estructures que possibilitaran aquest futur més just. El cristià no ha d'oblidar mai que el seu treball per unes estructures dignes ha de portar aparellat el compromís amb l'espiritualitat, amb l'ètica, amb l'educació, amb la cultura, amb tot allò que defineix el seu temps, i ha de transformar el cor de l'ésser humà que és l'essencial. Les estructures poden anar canviant, però caldrà conscienciar l'individu i la persona, ja que sempre es continuen reproduint les velles estructures de desigualtats i d'injustícia. Es tracta, doncs, de cercar vies alternatives de convertir-nos en creadors d'*espais d'humanització* on sigui possible que cada persona pugui aprendre a ser persona.

Des de les comunitats parroquials hem d'entendre que el sofriment i el mal són un gran camí de conversió. No hem de creure en una mena de sofriment i de mal viscuts des de la recerca de la justificació. Quan ens endinsem buscant justificacions i respostes al sofriment, no estem entenent allò que el sofriment ens està dient i ens està portant, i que la gran lliçó del sofriment és la gran lliçó de l'aprenentatge i de l'essencialitat de la vida. Quan busquem justificacions, l'aprenentatge no es dona. Semblaria una burla envers els que pateixen, cercar

justificacions. *Déu és algú que pateix i que plora amb nosaltres*, i no aquell que ens envia certes situacions dolentes sense saber-ne el significat.

Des de les parròquies hem d'interpretar aquest clam dels pobres com un indicador del mal col·lectiu. Aquest clam no és mai condemnable ni menyspreable, sinó que ens està dient tota una sèrie de coses en la vida que no funcionen. Quan un jove beu o es droga, o busca sortides a la seva vida per camins que nosaltres no compremem, tan sols ens transmet el *no-funcionament d'aquesta societat*. És deplorable la condemna d'aquestes conductes. La societat no sap llegir res més que un fet individual quan un jove mata o és culpable de qualsevol atrocitat, i en canvi no sap llegir que aquest jove està dient que, en aquesta mateixa societat, hi ha tota una colla de qüestions que fan molt difícil que la condició humana es pugui arribar a desenvolupar amb plenitud.

Si un jove beu o es droga ens està indicant clarament que la societat no funciona.

Empatia amb els més febles

Una societat que ha canviat les estratègies per accedir al treball i en la qual molta gent no sap situar-se en aquest món laboral, en què han canviat enormement les relacions entre

les persones, provoca desconcerts en tots i molt més entre els més febles. Per això la creació d'aquests espais humanitzadors hauria de ser un dels grans objectius de la vida eclesial. La compassió és un dels més nobles sentiments de la condició humana: *l'empatia amb el sofriment*. L'Església no hauria de deixar mai de denunciar les injustícies, s'ha de convertir en una veu profètica, i no tan sols la creadora d'aquests espais d'inclusió. I tampoc ha de renunciar a la missió que li demana la societat tal com demana a altra mena d'associacions, sinó que ha de denunciar tot allò que no funciona perquè l'ésser pugui arribar a ser Ésser.

Ens hem d'obrir a compartir la nostra opció eclesial amb altres opcions de caràcter civil. Hem d'aprendre a treballar amb organitzacions ciutadanes de finalitats idèntiques a les nostres.

L'Església no ha de ser un gueto, ni ens ha de portar a viure en un espai protegit on ens sentim bé i reconeguts. Jesús mateix va sortir pels camins, i nosaltres també hi hem de sortir. És molt important que cada comunitat –des de la seva realitat concreta– visqui com a protagonista allò que li ha tocat viure. Cada comunitat ha de respondre a les necessitats del medi on viu des de les seves capacitats. Aquí rau la importància de no elaborar plans llunyans de pastoral diocesana sense tenir en compte totes aquelles persones que viuen els fets, que els pateixen i que gosen respondre-hi. Cal treballar amb la gent, suscitar interrogants, ajudar a cercar respostes i fidelitats, tota acompanyant processos, perquè

la finalitat de tot aquest treball sigui la persona i no principalment l'estructura, ni el pla pastoral. Déu estima les persones amb tota la seva història, el seu patiment i la seva joia.

Des del principi de la corresponsabilitat i de la subsidiarietat, compartim allò que tenim, suplint allò que no tenim. El pobre construeix el nostre projecte de vida, fa que compartim el que tenim per suplir allò que un altre no té, i a l'inrevés. És a partir del dolor i de l'absurd que l'amor és posat a prova. Només l'amor que es presta a posarse a prova pot passar a l'àmbit de la història on s'estableix l'aliança entre el transcendent i l'ésser humà. Només la comunitat que miri al seu voltant i decideixi respondre al sofriment i a la necessitat pot esdevenir lloc de trobada i de camí perquè Déu expressi el seu amor a la humanitat.

Tots els esforços que es fan des de les parròquies per ajudar la comunitat haurien de tenir en compte tres perspectives:

1. *La incorporació en el món contemporani*. De la mateixa manera que ens incorporem a cultures diferents de les nostres, ens hem d'incorporar també a la de nostre món.

2. *La revisió del llenguatge que s'ha d'utilitzar*. Altrament, moltes persones no podran accedir al Déu de Jesucrist, i per tant en serem responsables.

3. *La revisió del sentit de comunitat*. Tots els esforços per entendre l'individu haurien de tenir en compte que es tracta d'un ésser humà, que és fill d'un segle que ha viscut els camps de concentració, que ha experimentat

la Guerra Freda, la caiguda del mur de Berlín, el neoliberalisme, la globalització... I, ara, l'emigració d'un continent a un altre. Aquest ésser humà viu enmig de la cultura del consum, entre una cultura de l'oci i la precarietat del treball, i amb l'absència del sentit del transcendent. O que ha crescut des d'altres cultures, amb tot un bagatge experiencial i ancestral, confrontat amb una societat de la qual no coneix les claus per viure-hi i a la qual accedeix des de la precarietat.

Després dels grans errors comesos al segle XX només podem respondre amb el silenci i la gratuïtat.

Després dels grans errors d'aquest segle XX, no podem seguir parlant i actuant com si posseïssim la veritat. Només podem respondre des del silenci i des de la gratuïtat.

Per això és important que darrere de tots els plans i les accions eclesials hi hagi sempre el sentiment profund del compartir. L'experiència del Transcendent que apropa les diferents vides humanes. I això comporta no caminar des de les nostres paraules, sinó caminar plegats els uns i els altres amb la Paraula i a través d'Ella. Aquesta alternativa deixa evidentment fora tota temptativa paternalista o dirigista. Camí amb i per la feblesa, sovint enmig de la feblesa, la pròpia i la dels altres, però sempre des de la fortalesa de la Paraula, que és l'única fortalesa consistent i possible.

Concili Provincial, cinc anys després

DÍDAC BERTRAN, delegat diocesà de mitjans de comunicació de l'arquebisbat de Tarragona.

El passat 28 d'octubre –un dia certament esplèndid– va tenir lloc l'acte de commemoració del V aniversari del Concili Provincial Tarraconense (CPT), acte obert a tothom i al qual havien estat convidats especialment tots els membres del Concili. No va suscitar tanta expectació com la seva inauguració ni va tenir tant de ressò mediàtic ni popular com la seva clausura, però Déu n'hi do. Unes set-centes persones s'aplegaren a la catedral de Tarragona, entre elles quinze representants de diversos mitjans de comunicació social, alguns dels quals havien dedicat bastant d'espai del dia precedent a glossar l'acte, una mica més que no pas el dia després, en el qual parlaren més de la regió eclesiàstica i de l'afer de Montserrat que de la jornada commemorativa a la qual havien assistit.

Va presidir l'esmentat acte l'arquebisbe metropolità de Tarragona i primat i president de la Conferència Episcopal Tarraconense (CET), Mons. Lluís Martínez Sistach, acompanyat per l'arquebisbe de Barcelona i vicepresident de la CET, Mons. Ricard Maria Carles i per Mons. Joan Enric Vives, bisbe auxiliar de Barcelona i secretari de la CET. Hi van assistir també els bisbes de les diòcesis catalanes, l'arquebisbe emèrit de Tarragona, Mons. Ramon Torrella, que fou

president del CPT, i els actuals abats dels monestirs de Montserrat i de Poblet, així com l'emèrit de Solius.

Intervenció de Mons. Martínez Sistach

La pregària litúrgica de l'hora d'entre dia va obrir l'acte, seguida per les paraules de salutació de l'arquebisbe de Tarragona. En el seu breu però dens parlament, Mons. Martínez Sistach va dir que l'Església de Tarragona acollia amb goig aquesta commemoració, va saludar tots els membres del CPT i en especial l'arquebisbe Ramon Torrella, que fou qui convocà el Concili. Cal dir que la cordial i sentida referència fou rebuda amb forts aplaudiments i fou, sens dubte, l'instant més emotiu de la jornada.

L'arquebisbe de Tarragona va remarcar que el CPT ha estat una riquíssima experiència eclesial, experiència de fe i de comunió que està viva “en els nostres cors i en els plans pastorals de cadascuna de les vuit diòcesis catalanes”. Es va referir a l'aplicació de les 170 resolucions del CPT i a com s'ha triat la fórmula de la regió eclesiàstica per dur a terme una millor comunió interdiocesana i una acció pastoral més coordinada entre els bisbats catalans. Va dir també que el post-

concili no podia ser tan brillant com el mateix Concili, però que l'anunci de l'evangeli a la nostra societat i l'atenció als més pobres i marginats s'havia de dur a terme com a prioritat irrenunciable, i que això és un important servei a la mateixa societat. Finalment, va donar gràcies a Déu pel camí fet fins ara i va subratllar que calia refermar el compromís de tots per dur a terme la realització de les resolucions conciliaris, refiats de la força de l'Esperit de Déu, l'Esperit Sant.

Exposició de Mons. Vives: balanç de cinc anys de postconcili

Tot seguit, Mons. Joan Enric Vives va presentar una completa informació sobre com ha anat aplicant el CPT la Conferència Episcopal Tarraconense – sense entrar en el detall de com ho ha anat fent cadascuna de les diòcesis catalanes. Així i tot va invertir gairebé una hora i mitja per presentar aquest ampli resum en el curs del qual va dir que la unitat de mesura del CPT no és tant la lletra dels seus textos ni la visibilitat externa d'uns resultats, sinó les dinàmiques que el fet conciliar ha in-

La unitat per mesurar el Concili no ha de ser la visibilitat externa dels resultats sinó la dinàmica que ha introduït en el funcionament de l'Església catalana.

roduït en la consciència i el funcionament de les esglésies de Catalunya a partir de la celebració del CPT. Va presentar els tres llibres recentment publicats: del *Directori de pastoral sacramental*, del *Projecte global de pastoral catequètica* i de *Pregàries del cristià* i va anunciar la imminent publicació del *Directori de la parròquia* i el de *l'arxiprestat*, recentment aprovats pels bisbes catalans.

Després va anar resseguint les altres realitzacions de les principals resolucions dels quatre capítols del CPT: “Anunciar l'evangeli a la nostra societat”, “La paraula de Déu i els sagraments en les nostres esglésies”, “La sol·licitud pels més pobres i marginats” i “La comunió eclesial i la coordinació interdiocesana de les nostres esglésies”. I va acabar dient que aplicar el Concili és un acte d'amor, amor que ens porta a anunciar les meravelles de Déu que en Jesucrist s'han realitzat, i això ho hem de fer refiats de la força i de l'assistència de l'Esperit Sant.

Il·lustrada conferència del Dr. González de Cardedal

A continuació, el Dr. Olegario González de Cardedal, catedràtic de la Universitat Pontifícia de Salamanca, va pronunciar una conferència sobre “Discernir les primícies de la missió de l'Església en el tombant del nou segle”. Cal dir que hi havia expectació per veure què diria el reconegut teòleg, convidat a donar la nota acadèmica a la diada i que va semblar que donava una classe magistral a la facultat. La

seva intervenció va ser més aviat per a iniciats, ja que bona part del públic no especialitzat no el va poder seguir a les altures en què es va moure. De totes passades, el seu tarannà afable i la seva amenitat van fer que tothom aguantés bé la seva intervenció.

El Dr. González de Cardedal va parlar dels dos vessants fonamentals de la missió de l'Església: transmetre el do que ha rebut de la revelació de Déu en Jesucrist, adaptant-se a la realitat concreta de cada generació i de cada cultura humanes. Aquesta missió l'Església l'ha de dur a terme suscitant i preparant homes i dones –de tota classe i condició– que lliurin la seva vida sencera al servei de l'evangeli, descobrint i aportant a la societat la seva pròpia contribució en l'ordre moral, social i cultural.

Clausura de l'acte

Les paraules de clausura de l'acte foren pronunciades pel cardenal Carles, que va agrair al Dr. González de Cardedal la seva lliçó, així com la feina i la dedicació de tots els que han treballat i treballen per l'aplicació del Concili, aplicació que necessàriament és lenta i de llarg abast –com

L'aplicació és necessàriament lenta i de llarg abast, com ho han estat tots els concilis.

ho ha estat la recepció de tots els concilis en l'Església–, i va invitar tothom a un renovat esforç per aprofitar tots els fruits que el Concili ha generat.

Trobada de germanor a la casa de l'Arquebisbat

Acabat l'acte de la catedral els membres del Concili es van reunir a dinar a la casa de l'Arquebisbat. En el brindis, la senyora Núria Gispert, directora de Càritas de Barcelona, en nom de tots els membres del Concili, va recordar les jornades intenses de l'any 1995 –any de celebració del CPT– i va expressar el desig que la jornada del 28 d'octubre de 2000 doni un nou alè perquè els cristians i tota l'Església que peregrina a Catalunya siguin un testimoni més fidel de la presència amorosa de Déu enmig de la nostra societat.

Experiència d'universalitat, injecció de dinamisme: la trobada europea de Taizé a Barcelona

MERCÈ BASTÉ, religiosa teresiana, cap del departament de pedagogia pastoral del CEP.

Què ha estat Taizé?, quines conclusions en podríem treure?, com ens ho hem mirat?, com ho hem viscut?... És evident que preguntes com aquestes i d'altres han anat sonant al llarg de tot aquest trimestre de preparació i, finalment, de realització i valoració de la trobada, i també és evident que n'hi ha per a tots els gustos i opinions, ja que la cosa pot tenir diferents interpretacions i, com tot, els seus punts forts i febles.

Nosaltres hem col·laborat en l'organització de la trobada en els nostres barris i hem intentat viure de prop els diferents aspectes d'aquest esdeveniment. Ja d'entrada impressiona veure tanta gent jove, aplegada per una crida religiosa, universal, a la recerca de pau, reconciliació i confiança: 80.000 joves. Pot ser, ben segur, que alguns d'aquests joves no comparteixin aquesta motivació i aprofitin la trobada per poder fer turisme d'una manera molt econòmica, però també és cert que les pregàries de la Fira estaven plenes de gent que intentava fer silenci, i compartir tot allò que ressonava: paraules i cançons. Els grans pavellons de la Fira es van convertir durant uns quants dies en immensos temples que convidaven al silenci i a la pre-

gària. L'amor de Déu, la confiança, la reconciliació... eren la música de fons que acompanyà tots aquells que dia rere dia seien una llarga estona a terra per pregar i contemplar.

Un altre aspecte significatiu és el gran nombre de joves vinguts dels països de l'est. Contemplant les seves actituds religioses, fàcilment podíem comprendre la diferent situació social i religiosa que vivim l'Europa oriental i l'occidental. Amb una mica de memòria històrica, i no pas de gaires anys, en aquelles actituds orants, adoradores, silencioses... hi podíem veure retratats els joves del nostre país fa uns quants anys. Moltes persones recorden l'anterior trobada de Taizé a Barcelona: el nombre de joves del nostre país implicats en la preparació i en la celebració de la trobada fou superior al d'ara. Els grups de pregària de

El nombre de joves nostres que va participar a l'anterior trobada a Barcelona fou superior al de l'encontre d'enguany.

Taizé, organitzats abans o després de la trobada, també varen tenir aleshores una vitalitat més gran. Enguany ha estat més difícil engrescar la gent, aconseguir que la trobada despertés el mateix interès entre els joves d'aquí. Certament estem en un altre moment.

La trobada ens ha fet pensar, ¿què passa amb els joves de les nostres parròquies, i amb els joves en general?

La presència de tots aquests joves ha provocat, una vegada més, moltes preguntes a la nostra realitat, ens ha fet pensar: què passa amb els joves de les nostres parròquies?, què passa amb els joves en general davant el tema de Jesús i l'Evangelí, davant el tema de l'Església?, per què els joves semblen tan apartats de la pràctica habitual religiosa, fins i tot els que formen part de grups cristians?, per què costa tant fer-los participar en la litúrgia de la comunitat parroquial?, per què la dimensió contemplativa, de pregària silenciosa, gratuïta, és tan difícil d'educar?

Aquesta preocupació fa que, a vegades, des de la nostra realitat mirem aquestes trobades amb una mica d'escepticisme. A estones ens poden semblar de molta aparença externa, com totes les trobades massives, però amagant un gran dubte: darrere tot això,

què hi ha de compromís real, concret, amb les causes dels que més pateixen, o amb el propi context social? Malgrat que en el programa hi ha hagut tallers sobre economia, sobre la ciutat, sobre guerra i pau, sobre situacions de clara injustícia social... es pot acusar Taizé d'una espiritualitat poc compromesa socialment, massa intimista, massa mirant-se a un mateix... Es pot discutir! En el fons el que ens preocupa veritablement és la poca capacitat que tenim a l'Església per enganxar els joves en projectes engrescadors i compromesos amb la realitat.

El moment social que vivim no facilita precisament la popularitat de les expressions religioses.

Però el moment social que vivim no facilita, precisament, la popularitat de les expressions religioses. La majoria de joves creients, vinculats a grups o activitats de parròquia o moviments, tenen dificultats per expressar la seva opció religiosa entre els seus companys i companyes de treball, estudi... perquè això avui en dia és ridícul, i confessar que ets cristià o cristiana fa una mica de vergonya, i et comporta certs problemes. En aquest sentit es viu l'experiència religiosa des d'una certa marginalitat social, és quelcom privat, no hi ha gaires ganes d'expressar-ho externament, i menys davant de certs sectors. Potser

per això Taizé no va despertar, d'entrada, grans entusiasmes entre la nostra gent jove.

Una mirada a altres realitats

No obstant això, per als grups de joves que van poder participar en la trobada ha estat una experiència força positiva. La trobada amb joves d'altres països, i de països ben diferents com els de l'est, ha possibilitat una experiència de més universalitat, una mirada a altres persones i altres realitats, una injecció de dinamisme que, en general, creiem que no ha anat malament per sortir de certa monotonia que ben sovint arrosseguem. Ha estimulat, ha animat, ha creat més relacions entre la gent d'aquí, ha provocat ganes d'alguna cosa més... Ara és important veure què es pot fer per tal de continuar en aquesta línia, i aprofitar l'estímul rebut.

Un altre aspecte positiu que la trobada ens ha portat ha estat el tema de les relacions a la comunitat parroquial, de la col·laboració ciutadana o de barri. Al principi va ser complicat motivar les famílies, animar-les a acollir un jove. Hi va haver tot un procés d'anar superant la desconfiança d'acollir un desconegut, per arribar a obrir la porta de casa, i posar confiança, precisament, en aquest desconegut. Al final l'experiència de les famílies acollidores ha estat força positiva i molt enriquidora. Aquest procés ens ha fet pensar que, sovint, els adults de la comunitat parroquial senten lluny els joves i potser manca una mica d'a-

collida i de confiança en les seves idees, actituds, activitats..., encara que la seva manera de fer, de pensar i de comportar-se sigui diferent. Quan va acabar la trobada una família ens deia: si ara tornessin a venir, seriem molts més els qui acolliríem algun jove, perquè hem vist que no passa res, i que l'experiència és molt bonica. Certament, trencar el nostre individualisme, les nostres pors, les nostres comoditats, no és fàcil. Taizé hi ha ajudat una mica. D'altra banda, el fet d'acollir joves a casa per part d'algunes famílies, el fet que altres persones col·laboressin, en la mesura que podien, en les activitats organitzades a la parròquia va provocar que es visqués una experiència de relacions, lligams, implicació en un projecte comú... Hi va haver moments de molta participació i d'un fort sentit comunitari. Creiem que aquests moments també valen la pena.

En el nostre cas concret les relacions es van estendre entre la gent de tres parròquies dels nostres barris, ja que la trobada la vàrem organitzar conjuntament. Ha estat positiva la relació entre els joves de les tres parròquies, l'intercanvi d'idees, projectes, feina, reunions... des de setembre fins a gener (certament es va treballar de valent!!), l'intercanvi d'impressions de les famílies acollidores de les tres parròquies... És evident que de les relacions i les amistats poden sortir coses interessants, i de fet això intentem.

Bé, resumint, hauríem de dir que Taizé ens ha possibilitat una experiència personal, familiar i comunitària

Taizé ens ha possibilitat una experiència personal, familiar, comunitària, més enllà del que podíem preveure.

positiva, més enllà del que podíem preveure. I que tot i tenir els seus interrogants, els seus punts febles, no deixa de ser important que milers de joves s'apleguin entorn d'una crida espiritual. Això ens ha fet pensar, ens hem fet preguntes i ha provocat molts diàlegs. Només per això ja val la pena Taizé.

“L’Albergueria”, Centre de Difusió Cultural del bisbat de Vic

JOSEP M. RIBA, director de “L’Albergueria”, de Vic, i vicari episcopal.

L’any 1990, el bisbat de Vic cedí a l’Agrupament Escolta Guillem de Mont-rodon de Vic una part de l’edifici anomenat *L’Albergueria*, que es troba ubicat darrere la catedral de Vic i que era, en aquells moments, un espai en desús i deteriorat pel pas dels anys.

L’albergueria de Vic fou edificada al costat de la catedral romànica, vora l’entrada de la ciutat emmurallada a través del pont de Queralt. Fou construïda sobre una necròpoli dels segles IX i X, relacionada amb l’església funerària de Sant Miquel, consagrada l’any 888 i desapareguda amb la construcció de la catedral del bisbe Oliba el 1038.

L’albergueria, però, era una institució caritativa de l’Església medieval que acollia els romeus i caminants que visitaven la catedral, la gent humil de l’època que vagarejava pels camins i

“L’Albergueria” era una institució caritativa de l’església medieval que acollia els romeus i caminants que visitaven la catedral.

els pelegrins que empraven llargs i difícils viatges per visitar els llocs sants i aconseguir el perdó dels pecats. A Vic, aquesta institució fou fundada el segle XI, i era utilitzada, al mateix temps, com a residència del prior i els canonges del monestir de Santa Maria de l’Estany. L’activitat de l’albergueria de Vic va anar minvant al llarg del segle XV, amb l’aparició d’altres entitats de beneficència a la ciutat. Al principi del segle XVII ja havia perdut tota funció social i s’utilitzava com a simple residència i magatzem.

Dins el context de la cessió, l’any 1990, d’una part de l’albergueria a l’agrupament escolta, s’endegà un projecte per fases que tenia com a objectiu adequar uns espais per als joves, però també recuperar un espai patrimonial que podia desvetllar una part important de la història de la ciutat. Amb la tasca d’arranjament duta a terme pels escoltes s’inicià la recuperació de l’edifici, que continuà amb la rehabilitació per part del bisbat d’altres parts del gran casal.

Però el principal projecte dels nous usos que a poc a poc es van anar donant a l’edifici de l’albergueria fou, sens dubte, la creació del Centre de Difusió Cultural del Bisbat de Vic. Aquest centre, anomenat evidentment

L'Albergueria, instal·là la seva seu als baixos de l'edifici, aprofitant la magnífica sala romànica que s'ha conservat fins avui com a escenari principal de les seves activitats. D'aquesta manera es recuperava una part del patrimoni arquitectònic del bisbat, s'entroncava amb la tradició quasi mil·lenària d'acolliment al visitant que portaren a terme les albergueries al llarg de la història i es creava un element dinamitzador de la cultura i el patrimoni de l'Església.

Va ser pel març del 1996 quan es va inaugurar L'Albergueria amb el subtítol de "Centre de Difusió Cultural del Bisbat de Vic". En aquells moments era una petita intuïció que s'havia fet realitat i a la qual li quedava un llarg camí per recórrer.

Durant gairebé quatre anys, L'Albergueria –Centre de Difusió Cultural del Bisbat de Vic– ha dut a terme una tasca de difusió de l'àmbit cultural de l'Església, servint-se d'exposicions, conferències i un ampli ventall d'activitats diverses que l'han portada a ser una entitat dedicada a divulgar i a potenciar els estrets lligams entre l'Església i la cultura, a partir del seu patrimoni cultural. Al llarg d'aquests quatre anys s'ha anat perfilant, també, com un veritable *lloc d'acollida* de diferents enfocaments, de tendències variades, d'activitats diverses, i un *lloc de pas* per anar copsant allò de "no som, sinó que ens fem", un repte apassionant per tal d'anar trencant el fals consumisme cultural i obrir espais on es pugui avançar en la difícil tasca d'esdevenir persones obertes, rectes, cultes i sàvies.

És dins el marc d'aquesta ininterrompuda activitat i partint de la voluntat i dels objectius plantejats des d'aquella primera intuïció, que s'ha anat elaborant tot un discurs de fons i una organització i metodologia de treball interns, imprescindibles per definir i perfilar la identitat pròpia de l'entitat i per garantir la continuïtat i l'ampliació de la seva activitat.

Aquest discurs de fons es desglossa en tres grans blocs:

1. Un marc ideològic dins el qual es desenvolupa l'activitat de L'Albergueria
2. Uns objectius
3. Uns àmbits de treball concrets

1. Marc ideològic

L'Església, al llarg de la història, ha estat fèrtil en la producció de tot tipus de materials culturals: ha creat béns artístics i arquitectònics, ha contribuït en la dinàmica social, ha forjat escoles de pensament, arxius, biblioteques, etc.

No ha estat, però, un focus de producció aïllat. Tots i cada un d'aquests béns culturals, entesos en el seu concepte més ampli, són fruit de la interrelació entre la fe i la cultura, entre la fe i la manera que té la societat de veure's a ella mateixa en cada moment.

Al mateix temps, l'Església ha estat la dipositària d'un dels elements més complexos, fràgils, importants i invisibles que conformen la humanitat de la persona i de retruc de la societat: la seva dimensió transcendent.

L'època actual, amb canvis radicals en tots els àmbits, no permet continuïsmes sense reflexió.

L'època actual no permet continuïsmes sense reflexió. En els darrers anys s'han produït canvis radicals en tots els àmbits, tant els que afecten la societat en conjunt com els que tenen a veure amb la concepció de l'individu.

Cal estar, per tant, molt atents als moments que ens toca viure. L'Església no ha de ser aliena a aquests canvis. Cal que repensi la seva *missió* i que aporti la seva part en la construcció del futur, que no renunciï a ser present en el nou món que es crea.

Dues podrien ser les principals tasques que té avui l'Església:

I. L'impuls i la provocació, amb alegria, respecte i dignitat, de la reflexió, de la sensibilitat, de l'avançada en l'àmbit transcendent i *espiritual* dels ciutadans, el foment de la seva *bondat*. Obrir el cap i exercir l'art de pensar; obrir el cor per poder captar la realitat més enllà del realisme mesquí; albirar allò que va més enllà del que veiem i palpem; prendre consciència de la construcció personal fruit de l'observació, del diàleg; prendre consciència del lent caminar cap a la plenitud...

II. L'aportació franca a la societat

d'aquesta cultura patrimonial de la qual l'Església és dipositària, en qualsevol dels seus àmbits –artístic, arquitectònic, històric–, que ha de ser un fonament important per edificar qualsevol opció de futur que vulgui estar arrelada.

Al fil d'aquesta segona tasca, és bo de recordar que en el pla pastoral 1997-2000 de la nostra *Església local*, s'hi diu: “Caldrà establir ponts de diàleg seriosos amb les cultures del nostre entorn (CPT 12 i 17) i posar el nostre patrimoni cultural al servei de la societat”.

Des de l'Església i des de la societat ens hem d'atrevir a cooperar des de plantejaments nous i amb voluntat creativa. Aquesta cooperació, no obstant això, necessita vehicles, necessita ponts. És aquesta necessitat la que dóna sentit a L'Albergueria.

Des de l'Església i des de la societat ens hem d'atrevir a cooperar des de plantejaments nous i amb voluntat creativa.

L'Albergueria ha de tenir molt present la primera tasca que atribuïm a l'Església a l'hora de treballar en la segona. Ha de ser un espai fidel al nom –lloc d'acollida–, un punt de trobada de diferents enfocaments, un àmbit que, sabent que “no som, sinó que ens fem”, sigui capaç d'ajudar a avançar

en la difícil tasca d'esdevenir persones "rectes, cultes i sàvies", fugint de les temptacions del fals consumisme cultural.

2. Objectius

– Divulgar el patrimoni cultural de l'Església, en totes les seves accepcions: artística, històrica, social i en especial del patrimoni cultural diocesà.

– Donar a conèixer la realitat del bisbat de Vic.

– Ser element dinamitzador del treball en el camp del patrimoni cultural en les diferents realitats diocesanes.

– Ser interlocutor vàlid de l'Església davant la societat civil i política en temes de patrimoni cultural.

– Donar a totes les activitats de L'Albergueria uns continguts i una metodologia rigorosos, sinèrgics, constructius, prospectius i frescos.

– Implicar altres entitats civils en la tasca d'estudiar i divulgar el patrimoni cultural comú, i participar en iniciatives sorgides d'altres entitats civils que l'estudiïn i el divulguin.

– Potenciar la dimensió cultural del fet religiós per apropar-se a noves sensibilitats i necessitats en el camp del fet transcendent.

– Esdevenir un espai d'apropament entre la realitat cultural contemporània –amb els seus productes i les seves reflexions– i l'Església –amb el seu patrimoni i les seves intencions.

3. Àmbits de treball

a) *La cultura religiosa bàsica*

Som hereus d'un passat format a partir de la cultura judeocristiana i a l'occident d'Europa. Tots plegats portem un bagatge de més de dos mil anys d'una cultura molt concreta que no podem oblidar ni ignorar. De la mateixa manera que el món cultural, econòmic, polític o social ha anat canviant i adaptant-se a noves situacions, hem après tots junts un vocabulari, unes expressions... que ens adapten als nous temps; i també ens és necessari continuar atents al vocabulari, a la tradició i a tot allò que ens fa ser homes i dones *alfabetitzats* des d'un punt de vista religiós. La cultura religiosa sovint ha caigut en el domini d'uns pocs o bé en alguns punts molt concrets i carrinclons.

L'Albergueria es proposa, com a àmbit de treball, oferir uns elements de cultura religiosa bàsica. De la mateixa manera que ens preocupa l'existència d'homes i de dones que no coneixen uns mínims d'economia, de política o de societat, també hem de fer un esforç per avançar cap a uns mínims de cultura religiosa.

*"L'Albergueria"
es proposa oferir
uns elements de
cultura religiosa
bàsica.*

b) La cultura religiosa de frontera

Davant d'un mil·lenni tot just encetat però paradigma d'un canvi de formes de vida; d'un món agrari, tradicional o simplement industrial que ha estat dominat per unes formes morals, ha arribat un punt en què l'edifici antic es desfà. Cal buscar noves formes i estructures.

No són exclusius de la cultura religiosa cristiana els temes de l'art, de la vida, de l'amor, de la solidaritat, de l'autoestima o de la mort. Són temes que hem de ser capaços de compartir amb altres persones i institucions preocupades per les mateixes inquietuds.

L'Albergueria es proposa avançar cap al camí d'obertura per a tots aquells temes de cultura religiosa que poden ser compartits –i a la vegada discutits– amb altres religions, entitats o persones.

c) El bisbat de Vic

El bisbat de Vic és una realitat geogràfica –amb uns límits que el refermen en un territori concret i peculiar–, és una realitat històrica que s'ha anat configurant al llarg de segles, és una realitat patrimonial que té la missió de preservar i divulgar una realitat artística que val la pena que sigui coneguda i una realitat pastoral que, sovint, ens trontolla.

Aquestes diferents realitats, la geogràfica, la històrica, la patrimonial, l'artística i la pastoral, són realitats de l'Església del Bisbat de Vic que han de ser conegudes per entendre el passat, el present i el futur de l'Església local.

d) El patrimoni cultural i artístic, diocesà i eclesial

Com a concreció del punt anterior, cal apostar per la divulgació del patrimoni cultural i artístic que té a mans el bisbat. Si en el punt anterior apuntàvem per unes realitats, en aquest volem fer força en la realitat concreta del patrimoni cultural i artístic, perquè pot ser una eina de culturalització, d'enfortiment de la cultura religiosa i, en últim terme, d'evangelització a partir de l'observació, de l'estima i de la descoberta de la sensibilitat que ofereixen les múltiples obres d'art i el conjunt del patrimoni (en un sentit molt extens de la paraula) que hi ha al bisbat.

e) El retrobament entre religió, espiritualitat i art

L'Albergueria es va definint com una institució que busca noves formes de viure i veure el fet religiós a l'inici del nou mil·lenni. Una manera de descobrir el fet religiós i l'espiritualitat que porta a dins l'ésser humà és a través de la sensibilitat i dels sentits que ens evoca l'art.

Hem dit més d'una vegada que L'Albergueria vol fer de *pont*, un pont entre el món de la societat civil i la societat que clàssicament s'ha ocupat de la vida religiosa. Entre les dues societats cal buscar punts de contacte, interseccions.

Volem tornar a donar a L'Albergueria el sentit que expressa el mot. És a dir, entendre L'Albergueria com a espai de trobada, d'acollida... per encetar punts de diàleg.

e.1. L'apropament al discurs artístic i al marc cultural actual

Hem anat dient que L'Albergueria volia ser un espai on es cuidava la relació entre espiritualitat i art. Per tal que això sigui possible, entenem l'expressió i la sensibilitat artística des d'un punt de vista ampli, que no es queda –només– en l'aspecte històric, sinó que obre les portes a les expressions artístiques d'avui.

Històricament, l'Església ha protegit i fomentat l'art com a expressió dels sentits i de la sensibilitat humana. En els darrers decennis se n'ha allunyat i això ha creat un trencament i una falta d'entesa i diàleg entre el món civil i el religiós. Cal apropar-se també als marcs culturals actuals, a les cosmovisions, als paràmetres que fixen la cultura actual.

e.2. Tractament de temes punyents actuals

L'Albergueria també es manifesta com una entitat viva, d'avui i d'aquí. Per això, vol estar oberta a tots aquells temes que es couen en la nostra societat i que es presenten com a reptes i àmbits de debat actuals. És difícil concretar, però aspectes com la mort, la solidaritat, l'autoestima o el sentit transcendent són aspectes actuals i punyents que L'Albergueria vol treballar des de la seva idiosincràsia i el seu propi estil de fer i de ser.

El conjunt d'aquests tres blocs, juntament amb un organigrama de funcionament intern i una metodologia de treball concreta, conformen les línies directrius del *projecte albergueria* previstes per al període 2000-2005, al final del qual seran de nou debatudes i revisades.

III. L'obrador

Materials d'ajuda per a la trobada personal amb Jesucrist: "El jove ric" i "El primer anunci explícit de l'Evangeli"

Seminari de treball del Departament de Pastoral Juvenil del CEP
i XAVIER MORLANS, professor de la Facultat de Teologia de Catalunya.

Els materials que presentem són fruit d'un treball de Seminari del Departament de Pastoral Juvenil del CEP. La inquietud ha estat la de possibilitar unes eines molt concretes, que ajudin a fer el pas entre la preevangelizació i una catequesi més sistemàtica que es pugui fer als grups de parròquies o de moviments; podríem dir-ne *l'anella perduda*, aquell recurs que ens possibiliti una trobada personal dels joves amb Jesucrist. Hi ha, per tant, una intenció d'anunci explícit de Jesucrist, de manera que resulti atractiu i provocatiu per als joves.

L'objectiu és provocar el *salt a la piscina*:

"Diu que hi havia un jove que volia saltar a la piscina. Va preparar-se bé, va prendre tots els elements necessaris (bossa d'esport, banyador, barret de piscina...), va disposar-se per anar a saltar des de la palanca, i... allà s'hi va quedar: mirant-se l'aigua de la piscina des de dalt, fent bots però sense arribar a saltar."

Potser també passa als nostres grups de joves, de moviments i parròquies, que fa temps que són en grup, que no paren de fer reunions, que aprenen eines i recursos, fins i tot que van a celebracions i recessos... però que encara no s'han atrevit a fer el *salt a la piscina* de la fe en Jesucrist, i segueixen fent *bots a la palanca* (reunions, activitats, grups de música...).

La intenció, doncs, d'aquests materials és la de facilitar aquest *salt*: a través de resseguir alguns passatges de l'Evangeli, identificar-se amb els personatges que hi apareixen i que es troben amb Jesús, possibilitar la trobada amb aquest Jesús, en clau *querigmàtica*: l'anunci de la Bona Notícia de Jesucrist que és fet en primera persona i s'adreça a mi, ara i aquí.

Imaginem que aquests *estudis d'Evangeli* es poden fer servir en diversos grups i moments. Per exemple, en recessos de grups de Revisió de Vida o de Pregària, en una reunió de grup més quotidiana, com a guió en l'homilia d'una Missa Jove, en algunes trobades d'acolliment de promesos o de baptismes, etc.

Són diferents textos de l'Evangeli per a moments diversos del procés de fe personal o comunitari (des de la samaritana al jove ric) que caldrà saber adaptar a les persones a les quals els adresem. Tot i que en cada pàgina de l'Evangeli podem i hem de saber trobar allò essencial, allò nuclear (el *querigma*) del missatge de Jesucrist.

El jove ric (Mc 10,17-31)

1. v. 18b “*De bo, només n’hi ha un que és Déu*”

Sóc un fill estimat de Déu, he rebut moltes riqueses. El món, tot el que ens envolta, la pròpia vida són un regal de Déu. El que som, el que tenim, la nostra història està en mans de Déu.. Tot prové de Déu.

- Sóc conscient d’aquesta realitat que em presenta la fe?
- Quines són les meves riqueses (tot el que tinc, el que he rebut: família, salut, educació, coneixements, qualitats, experiències...).

Pregària: Expressa una acció de gràcies personal adreçada al Senyor.

2. v. 17b “*Mestre bo, què haig de fer per a posseir la vida eterna?*”

Som bones persones que anem fent el que podem. No matem, no robem, reconeixem que val la pena estimar els pares, ens han ensenyat a no mentir i a ser honrats mentre no passem per beneïts. Ens passem els dies empaïtant un ordre en la nostra vida que sigui còmode i tingui pocs riscos. Reconeixem que el món va malament i que ha de canviar. Però tot és massa difícil per a fer res i el ritme i les moltes ocupacions de la nostra vida ens tenen massa entretinguts per a veure-hi res més.

- Estic content, ara per ara, del que faig a la meua vida? En què sí i en què no?
- ¿No tinc un desig de vida més alta, més feliç... de sortir de la mediocritat, de la rutina?

– ¿No m’agradaria tirar-me ja a la piscina i no ser com aquell jove que es va quedar donant bota a la palanca, sense decidir-se a saltar?

– ¿No tinc la sensació que fa dies que volto per la parròquia, pels grups, sense acabar de decidir-me: seguir Jesús?

Pregària: Senyor, fes que hi vegi.

3. v. 21a “*Jesús se’l mirà i el va estimar.*”

Jesús em mira també a mi amb afecte. Ell em mira amb uns ulls de pare, amb els ulls de Déu. M’estima tal com sóc amb les meves decisions i les meves febleses. M’accepta i m’acull. Ell ja sap qui sóc jo. No m’estima per les coses que faig, pel meu treball o pels meus estudis, ni tampoc pel que els altres pensen de mi com una persona molt apreciada, ni pel que tinc: diners, títols o altres qualitats. Ell em mira com a fill estimat de Déu. Tot el que sóc o el que tinc és perquè Déu m’ho ha donat i ho ha fet possible.

- I jo, què li dic?
- Em sento estimat per Jesús.
- Sóc conscient de qui sóc?

Pregària: Salm 130. “El meu cor...”

4. v. 21b “*Només et falta una cosa: vés, ven tot el que tens i dona-ho als pobres, i tindràs un tresor en el cel.*”

Però com el millor amic, o el millor germà, o com un bon pare, Jesús vol el millor per a mi. Ell m’ofereix la vida autèntica i veritable: la vida eterna. La vida que correspon als fills de Déu: la que et fa sentir lliure i protagonista

nista de la teva vida. Per això cal deixar càrregues, cal alliberar-se de lligams que no et deixen créixer i et situen en l'anar tirant, en la mediocritat. Cal que m'adoni de les coses que m'impe- deixen tirar-me a la piscina. Coses en què he posat el cor i que en el fons no tenen cap valor perquè no m'ajuden a ser jo mateix sinó que m'esclavitzen i m'entristeixen.

- Quines són les meves *riqueses* que em lliguen (riqueses mate- rials o psicològiques, quines pors o comoditats...).
- Adona't d'on ve el desànim o tristesa que omple la teva vida.

Pregària: Què difícil deu ser tren- car els lligams. Aquell jove va dir que no a Jesús: “ *i se n'anà tot trist, per- què tenia molts béns.*”

Per això li demano a Jesús que m'ajudi.:

- Senyor, mostra'm els meus lli- gams.
- Senyor, ajuda'm a deslligar- me'n.

5. v. 27b “*Als homes els és impossible, però no a Déu, perquè Déu ho pot tot.*”

Déu ho fa possible. Déu és el qui fa el camí de salvació, el qui construeix la nostra història. Per això ens ha lliurat a Jesús, el seu Fill estimat. Per donar-nos la Vida a la que estem cri- dats. Sols no ho podríem aconseguir. Per això Ell ha mort i ha ressuscitat per mi. Ell ha donat la seva vida per mi, el tinc aquí, al meu costat. “No hi ha amor més gran que aquell que dóna la vida pels seus amics”. I Ell ho ha fet i ho ha fet perquè mai més estigui sol

i em senti abandonat i hagi d'omplir el meu cor de coses que m'esclavitzen i em treuen la pau.

“... com el Fill de l'home, que no ha vingut a ser servit sinó a servir i a donar la seva vida com a rescat per tothom” (Mc 10,45)

– Accepto la seva amistat, accep- to el seu lliurament per mi...?

– M'adono que és Jesús qui salta a la piscina, qui lliura la vida, i que jo puc fer-ho amb ell?.

Pregària: Senyor, fes-me entendre què vol dir que tu has mort per mi.

6. v. 21c “*Després vine i segueix-me.*”

Jesús em crida a donar-li les me- ves riqueses, la meva vida. A posar- me en les seves mans i a compartir el meu camí amb Ell.

- Possibles compromisos:
- Demano ajuda a algú, busco par- lar-ne...
- Compartiré el meu temps, les meves possibilitats, els meus di- ners... amb els amics, amb els més pobres, amb els malalts...

Pregària: Fem un diàleg amb el Senyor en què li manifestem els nostres sentiments i ens abandonem a les se- ves mans. Podem fer la pregària del cor:

“Senyor Jesucrist, Fill de Déu, tin- gueu pietat de mi que sóc un pobre pecador”. Acabem amb el Parenostre.

També podem fer pròpia alguna pregària d'algun testimoni en la fe, com la de *L'abandó* de Foucauld, la de *Preneu Senyor...* de sant Ignasi, o la de *Feu-me instrument de la vostra pau* de sant Francesc.

El primer anunci explícit de Jesucrist.

Un element revitalitzador de la pastoral,

per Xavier Morlans

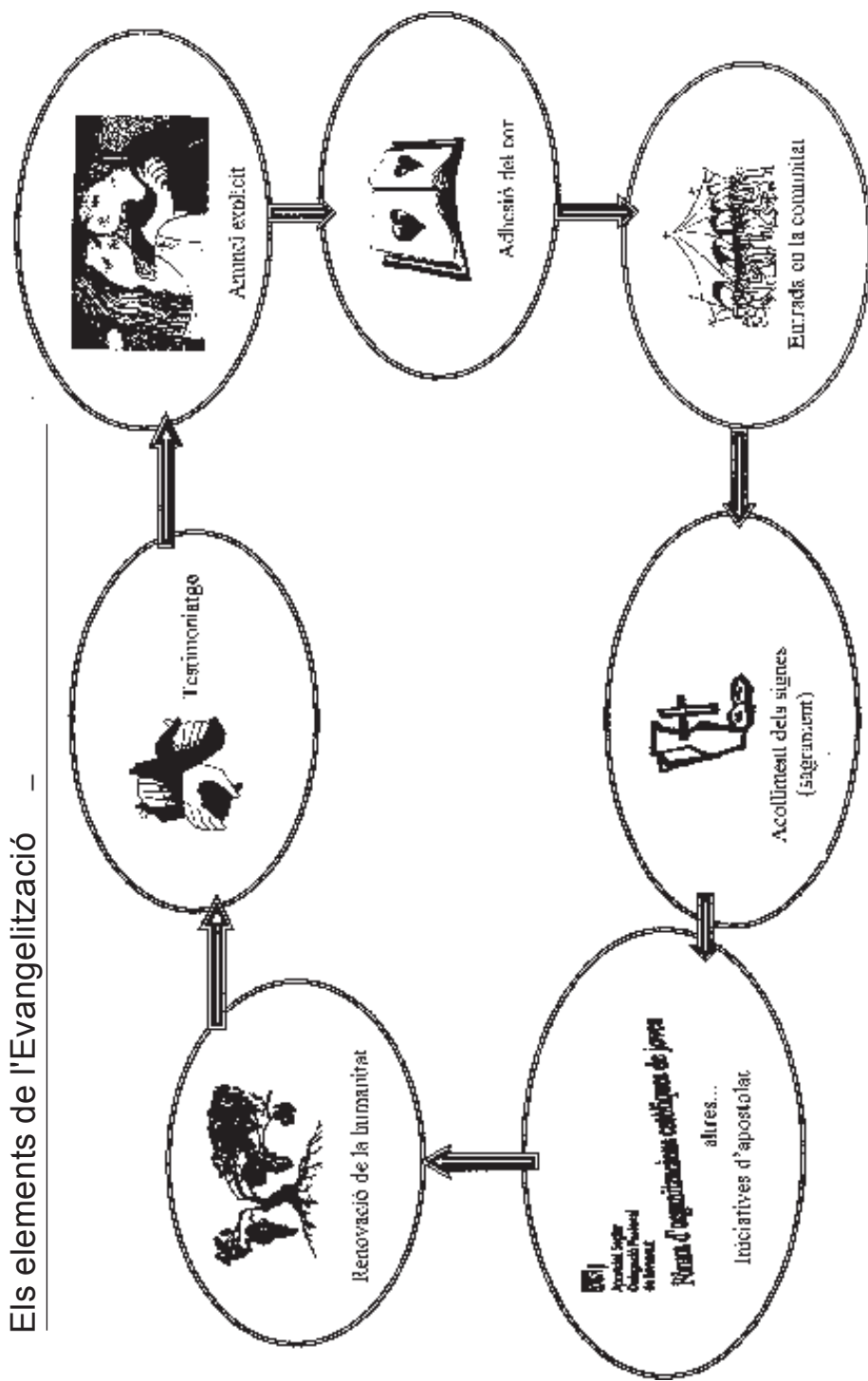
1. L'evangelització és un procés global amb diversos elements

- La resolució núm. 1.d (Què és evangelitzar?) del Concili Provincial Tarraconense (1995) diu: “Anunciar Crist a aquells qui el desconeixen és el resum de tot el que entenem per evangelitzar, que, segons Pau VI, és un veritable procés”. I a continuació cita textualment el famós passatge d’*Evangelii Nuntiandi* núm. 24.
- El text de Pau VI és una bona síntesi de tots els elements que integren el procés global d’evangelització. Per això val la pena reproduir-lo:

“L’evangelització –hem dit– és un pas complex amb elements variats: renovació de la humanitat, testimoniatge, anunci explícit, adhesió del cor, entrada en la comunitat, acolliment dels signes, iniciatives d’apostolat. Aquests elements poden semblar contrastats i àdhuc exclusius. Són, en realitat, complementaris i mútuament enriquidors. Cal mirar sempre cadascun d’aquests elements integrat amb els altres.”

PAU VI, *Evangelii Nuntiandi*, 24

Els elements de l'Evangelització

Renovació de la humanitat

"Evangeltzar significa per a l'Església portar la bona nova a tots els ambients de la humanitat i, amb el seu impacte, *transformar des de dins i renovar la humanitat mateixa (...)* convertir al mateix temps la consciència personal i col·lectiva dels homes, l'activitat en la qual estan compromesos, llur vida i llurs ambients concrets" (EN, 18).

Testimoniatge de vida

"La bona nova ha de ser proclamada en primer lloc per mitjà del testimoniatge (...)
Un testimoniatge com aquest és ja proclamació silenciosa, però molt forta i efectiva de la bona nova. És ja aquí un *gest inicial d'evangelització (...)*
Aquest testimoniatge que comporta presència, participació, solidaritat i que és un *element essencial, fonamentalment el primer, en l'evangelització*". (EN, 21)

Anunci explícit

"I, amb llur, això continua essent insuficient, perquè el més explícit testimoniatge es revelarà a la llarga imponent, si no queda adarit, justificat - cosa que Pere aconseguia donar "raó de l'esperança, que hi ha en vós" (1 Pe, 3, 15) -, explícit per *un anunci clar i inequívoc del Senyor Jesús*. La bona nova proclamada pel testimoniatge de vida haurà de ser, doncs, tald o d'hura, proclamada per la paraula de vida. No hi ha veritable evangelització mentre no *s'anunci el nom, la doctrina, la vida, les promeses, el regne, el misteri de Jesús de Nazaret, Fill de Déu (...)* Aquest anunci - que té una predicació o catequesi - pren un lloc tan important en l'evangelització que sovint n'és en realitat sinònim. Amb tot, no deixa de ser-ne només un aspecte" (EN, 22).

Iniciatives d'apostolat

"Finalment, el qui ha estat evangelitzat *evangelitza* alhora. Aquí rau un test de veritat, la pedra de toc de l'evangelització: és impenable que un home hagi acollit la paraula i s'hagi lliurat al regne sense *convertir-se en algú que al mateix temps edifica testimoniatge i comunitat*" (EN 24).

Acolliment dels signes

"Però alhora l'entrada en la comunitat eclesial s'expressarà a través de molts altres signes, que prolonguen i despleguen el signe de l'Església. En el dinamisme de l'evangelització, aquell qui acull l'evangelització com a paraula que salva (Rm 1, 16); 1Co 1, 18) el tradueix normalment en aquestes gestos sacramentals: adhesió a l'Església, acolliment dels sagraments que manifesten i sostenen aquesta adhesió per la gràcia que confereixen" (EN 23).

Entrada en la comunitat

"Aquesta adhesió que, no pot restar abstracta i concretament per mitjà d'una entrada visible en una comunitat de fidels. Així doncs, aquells la vida dels quals s'ha transformat entven en una comunitat que és en si mateixa signe de la transformació, signe de la novetat de vida: és l'Església, sacrament visible de la salvació" (EN 23).

Adhesió de cor

"Efectivament l'anunci no adquireix tota la seva dimensió fins que és escoltat, acceptat, assimilat i fa néixer en el qui l'ha rebut **una adhesió del cor**" (EN 23). Segueix el text parlant d'adhesió a "les veritats revelades, al programa de vida transformada, al regne (de Déu) veritable "més nou", a la nova manera de ser, de viure punts que inaugura l'Evangeli.

2. Els diversos elements de l'evangelització són complementaris i interactius, però no intercanviables.

A) Els diversos elements de l'evangelització són complementaris i mútuament enriquidors. Cal mirar sempre cadascun d'aquests elements integrat amb els altres (EN, 24).

Exemples:

- El testimoniatge del cristià compromès en l'acció quotidiana amb vista a la *renovació de la humanitat* està animat per l'adhesió *de cor* a Jesucrist i pel desig de poder fer-ne l'*anunci explícit* quan arribi el moment oportú.
- Aquells que pel testimoniatge i per l'anunci explícit demanin el procés d'*entrada a la comunitat* i acullin amb la deguda preparació (pregària, catequesi, revisió de vida) els *signes sacramentals* podran, a través d'alguna de les *iniciatives concretes d'apostolat* (moviments, associacions, comunitats), trobar el propi lloc a fi de ser ells mateixos nous evangelitzadors i col·laboradors des de la fe en Jesucrist en la *renovació de la humanitat* (vegeu EN, 18).

B) Cada element aporta alguna cosa pròpia en algun moment o aspecte de l'evangelització. Cada un, per tant, és insubstituïble. Dit d'una altra manera, no són intercanviables.

Exemples:

- A còpia *només* de testimoniatge de vida no es produeix l'anunci explícit, ni l'adhesió de cor, ni l'entrada en la comunitat...
- A còpia *només* d'anunci explícit no es dona el testimoniatge de vida, ni el creixement integral en la vida de fe i de comunitat...

C) Conseqüències per a la tasca pastoral.

- Cal conèixer bé el paper i la missió que té cada element en el conjunt de l'evangelització. Cal conèixer bé *les eines* i el moment en què s'han de fer servir.
- Cal saber en quin moment del procés estan les persones a les quals ens adrecem en cada acció pastoral (primer contacte, catequesi graduada, preparació d'un sacrament...) i buscar l'objectiu i el mètode adequat en aquella situació.

3. El primer anunci explícit de Jesucrist és una acció pastoral diferent de la catequesi sistemàtica.

- A la mateixa *Evangelii Nuntiandi*, quan Pau VI parla de l'anunci explícit de Jesucrist n'indica dues fases o modalitats: el *primer anunci* i la *catequesi* (EN, 22 i 45).
- La distinció entre el *primer anunci de Jesucrist* (*querigma* o predicació) i la *catequesi sistemàtica* és una distinció clàssica que coneixen bé els qui estudien el Nou Testament i la història dels primers segles del cristianisme, però que, per una sèrie de causes que ara no és el cas d'analitzar, generalment no s'aplica a la pastoral concreta.
- Quina és la diferència entre el primer anunci de Jesucrist i la catequesi sistemàtica? Vegem-ho, encara que sigui de forma breu i esquemàtica, en el quadre següent:

Nom	Primer anunci (EN, 42, 45, 46) <i>Querigma</i> : Crist cristià (1Co 1,21) <i>Evangelí</i> : Bona notícia (Mc 1,1)	Catequesi (EN, 44) <i>Katecho</i> : Guardar, retenir, assimilar. <i>Didaché</i> : Ensenyament (Ac 2,42)
Objectiu	Fer néixer una adhesió del cor (EN, 23). Propiciar l'inici d'una amistat personal amb Jesucrist vivent.	Ajudar a créixer en el coneixement de Jesucrist i de les exigències del seu seguiment.
Contingut	El crit de Pasqua: "Jesús està viu ha ressuscitat, i dona Vida. Obre-li el teu cor i et salvarà" (Ac 2,32-33.36; Ap 3,20).	La revelació de Déu continguda en l'Escriptura i transmesa per l'Església (Bíblia, Credo, moral personal, social...).
Mètode	La proclamació verbal d'aquest missatge (Rm 10,17 i EN, 42)	Exposició sistemàtica, progressiva i didàctica dels continguts.
Sentit del temps	Ara (esdeveniment puntual)	Durant un procés (diversos anys).
Dimensió de la persona a què va adreçada preferentment	La intel·ligència emocional i la voluntat.	La intel·ligència comprensiva, discursiva...

4. El primer anunci explícit de Jesucrist ofereix la porta d'entrada i el fonament permanent de l'experiència cristiana

A) El primer anunci explícit de Jesucrist és *primer* en tres sentits:

1. És el primer en la història del cristianisme (EN, 22).
2. És el primer en la història personal de cada creient: la fe ve de sentir aquest anunci (Rm 10,17). O sigui, és la porta d'entrada a la fe cristiana.
3. És el primer en el sentit de principal o fonamental: l'experiència cristiana suposa sempre, pel que fa al subjecte, aquesta adhesió de cor a Jesucrist acceptat existencialment com a salvador personal.

B) El primer anunci explícit de Jesucrist ofereix la *porta* d'entrada a l'experiència cristiana.

- És una porta experiencial, vital; és a dir, una porta que cal travessar. I no es travessa només pensant sinó prenent una decisió d'acord amb allò que el pensament veu creïble: *la decisió d'establir un contacte personal amb Jesucrist considerat i cercat com Algú que està viu i que dóna Vida.*
- Jesús mateix diu: “Jo sóc la porta: els qui entrin per mi se salvaran” (Jn 10,9). En aquest sentit, el primer anunci explícit de Jesucrist no és una primera lliçó teòrica sobre el cristianisme sinó la invitació a tenir un primer encontre personal amb Jesucrist vivent.

C) La porta d'entrada a l'experiència cristiana és un *relat*, i travessar la porta vol dir entrar en el relat, implicar-s'hi personalment.

- Totes les religions i les creences tenen el seu relat fundacional. El cristianisme també el té i amb la característica especial que precisament *tot escoltant* amb el cor obert el relat fundacional cristià, l'oient, si vol, *pot començar a participar germinalment de la salvació que el relat anuncia* (Rm 10,9-10).
- El relat no és altre que *l'anunci breu però intens i convençut de la mort i la resurrecció de Jesús com a font d'on ens ve l'alliberament de tota negativitat i l'accés a la Vida veritable* (Ac 2,32-33.36).

D) L'acceptació personal del relat fundacional cristià tot deixant-s'hi implicar ("Estic disposat a creure que Jesucrist ha mort i ressuscitat per mi", vegeu *Ga, 2,20-21*) és el fonament permanent de l'experiència cristiana.

- Així resulta que la porta és també fonament de l'edifici cristià. Per això el primer anunci explícit de Jesucrist, dit també querigma o crit pasqual, és –en llenguatge ignasià– *principi i fonament permanent* de l'experiència cristiana.
- Per això, l'acció pastoral d'anunciar amb joia la mort i la resurrecció de Jesucrist com a font d'alliberament radical i de vida autèntica, a més de ser el primer element de l'anunci explícit és també una acció pastoral transversal: la catequesi sistemàtica se sosté sobre aquesta vivència, els sacraments la pressuposen i l'alimenten, el testimoniatge i el compromís per a la renovació de la humanitat en són la conseqüència i la manifestació exterior.

El primer anunci explícit de Jesucrist
(*querigma, crit pasqual...*)

- Una presentació breu i intensa de Jesucrist mort, ressuscitat i donador de l'Esperit Sant,
 - adreçada al cor dels oients (individualment o col·lectivament),
 - amb la intenció de propiciar en el/s qui escolta/en un primer interès vital per Jesucrist que pugui portar a una primera adhesió de cor a Ell acceptat com a salvador personal, és a dir, com a resposta als nostres desitjos més radicals d'estimar, de ser estimats, de ser salvats de tota força destructiva, i de ser perdonats i restituïts en la nostra dignitat més fonamental.
 - Pel que fa a la persona que rep l'anunci, es podrà dir que està en situació de primer anunci fins que decideixi acceptar o rebutjar l'oferta d'un encontre personal amb Jesucrist. Naturalment és una situació que, en principi, no es pot prolongar indefinidament, i durant la qual la persona en qüestió pot rebre diverses vegades el dit anunci.
- En principi, se suposa que tot cristià ha realitzat i renovat en alguns moments de la seva vida aquesta acceptació personal de Jesucrist com a alliberador radical i possibilitador de la seva relació plena amb Déu. La catequesi, la revisió de vida, la participació en els sacraments, el compromís eclesial i social se suposa que estan sostinguts (en el cas dels sacraments, ells també l'alimenten) per aquesta opció fonamental permanentment actualitzada.

Portal bíblico misionero: ¡acortar distancias!, ¡alargar horizontes!

JUSTINO MARTÍNEZ, missioner combonià.

*Cuando se da esperanza a los últimos,
se confiere sentido a toda la realidad.*

RAFAEL AGUIRRE

Introducción

El *Portal Bíblico Misionero* es un esbozo de *encuentros bíblicos misioneros* teniendo en cuenta la edad e interés de diferentes destinatarios: niños, adolescentes-jóvenes, adultos y ancianos.

Cada tipo de encuentro tiene sus objetivos específicos y su metodología propia, conforme a las características de las personas que participarán en los mismos. Todos ellos se desarrollarán con una metodología participativa, creativa y popular.

Duración / Modalidades:

– Los encuentros será programados, en general, conforme a los intereses y las necesidades de los destinatarios.

– Las modalidades son casi infinitas:

“desde un café”¹

a) “una comida de trabajo”, precedida de una mañana de actividad y seguida de una

tarde de compromiso: es decir, una jornada entera;

b) una semana bíblica en la parroquia: realizando varios encuentros por la noche, de las 19.00 a las 21.30, de lunes a viernes;

c) un encuentro semanal;

d) hasta encuentros de un fin de semana, etc.

Observación general: Cada propuesta se adaptará a los destinatarios procurando garantizar siempre un proceso educativo de crecimiento.

Objetivo general: ser aprendices del Evangelio: ser discípulos y discípulas del que es nuestro Maestro (Mt 23,1-12).

Presentamos tres propuestas generales del *Portal Bíblico Misionero*

-
1. En la parroquia de Sant Joan d’Horta, programamos un “*Café amb Joan*”, sobre el Evangelio de Juan. La gente que participó, cuarenta y cinco personas, quedó muy contenta, no sólo porque hubo café y pastas, sino porque pudimos compartir lo que cada uno conocía del Evangelio de Juan y lo que juntos descubrimos. Quedamos emplazados para dar continuidad y profundizar más *el Evangelio y las Cartas de Juan*, en Pascua del 2001, y también *navegar por el Apocalipsis*.

dirigido a: gente menuda, gente joven, gente mayor y... a todas las gentes, acogiendo a toda la gente de toda cultura, raza y condición.

El Concilio Vaticano II publicó el documento *Ad Gentes*, pero era más un espíritu que un documento. En ese *espíritu del Vaticano II* recogido después por el Concilio Tarraconense (1995) de hacer que las personas y las comunidades tengan acceso directo y cada vez mayor a la Palabra de Dios, ofrecemos estos guiones para descubrir la Palabra de Vida y Esperanza.

I. La Biblia: historias para encantar. Dirigido a la gente menuda, a niños y niñas, con varias modalidades concretas.

II. La Biblia: fuente de vida. Dirigido a gente joven / gente adulta, un público amplio, sea por cuestión de edad, de vivencia, de intereses.

III. El evangelio de la vida, ¡tanta historia para contar!. Dirigido a gente mayor, a *gent gran*, porque tienen mucho que contar y para que ¡cuenten!

I. La Biblia: historias para encantar ¡Contamos historias con Jesús!

1. ¡Vamos a contar historias!

– Encuentros para niños y niñas, de unas dos horas de duración, aproximadamente.

– Para grupos de 10 a 15 personas.

– Previsión de tiempo: dos etapas de cuatro encuentros cada una.

Objetivo: descubrir el encanto de la Biblia con niños y niñas a partir de las historias que ya conocen.

2. La ciudad de la alegría: gincana bíblica

– Encuentros para niños y niñas.

– Trabajo desarrollado en equipo (de 8 a 10 personas cada equipo).

– Cada grupo actúa y trabaja la Biblia como *equipo*. Cuenta mucho el compartir, el animar, el saber dónde encontrar o cómo descubrir las *pistas para el tesoro*.

– Pueden participar cuatro o cinco equipos. Se puede hacer a nivel de colegio, de parroquia o a nivel de arciprestazgo. Cada modalidad tiene sus exigencias propias.

– Duración: tres o cuatro encuentros. Puede realizarse los sábados por la tarde o durante los fines de semana.

– Cada encuentro dura, aproximadamente, unas tres horas.

Objetivo: conocer la Biblia en grupo y de una manera participativa y solidaria.

3. ¡Nos encanta leer la Biblia!

– Propuesta: la alegría de leer la Biblia en grupo.

– Encuentros semanales o mensuales.

Objetivo: crecer en el conocimiento de la Palabra de Dios, para hacer la vida y para que nos dé alas para soñar un mundo justo, fraterno, solidario.

4. Biblia: historias para encantar

– Historias para *gente menuda*: ¡Atención! ¡Sólo para menores de noventa y nueve años! Fueron publicadas en *Aguiluchos* desde enero hasta agosto del 2000.

– Desde junio del 2000, *Catalunya Cristiana* las está publicando con algunas *variaciones sobre el tema*, como catequesis bíblica, tanto en castellano como en catalán con el título “Biblia: historias para vivir”. Son pequeñas grandes historias para provocar el encanto de la Palabra de Dios.

– No os perdáis esas historias de la Biblia que encantan a los niños y a los ancianos, y despiertan a los jóvenes y a los adultos. Las podéis encontrar en Internet:²

http://www.ongba.org.br/memoria/cebi/7ecu/biblia_hist.html.

II. La Biblia: fuente de vida

Presentamos algunas modalidades para *descubrir la Biblia como fuente de vida*,³ entre otras posibles. Los libros y los temas son indicativos, pueden escogerse otros que por motivos personales o pastorales concretos se desean profundizar.

A. Visión de conjunto de la Biblia, de un libro o de varios, y las claves fundamentales para entender su mensaje

Por ejemplo:

– Sobre el libro del Exodo.

– Sobre el profeta Jeremías.

– Sobre los profetas Elías, Oseas, Miqueas, Sofonías...

– Sobre los evangelios: Mateo, Juan...

– Sobre las cartas de Pablo.

– Sobre los Hechos de los Apóstoles.

– Sobre el Apocalipsis.

B. Profundizar algunos temas

– La misión en el Antiguo Testamento.

– Biblia: misión y liberación.

– La justicia en los profetas.

– La misión en los profetas.

– La misión en Isaías.

– Amós: justicia social, pobres y Palabra de Dios.

– Jonás y el rostro nuevo de Dios.

– Evangelizar hoy en la *aldea planetaria*: Is 40-66.

– En busca de pan y sentido: El libro de Rut. Una historia de familia en busca de pan, de dignidad, de sentido. Una familia de inmigrantes,⁴ de refu-

2. Las primeras páginas salieron en portugués, en el boletín de la parroquia Nuestra Señora del Rescate de Salvador de Bahía (Brasil) y luego vieron la luz como un folleto bíblico – *Biblia: Mutirao pela vida. Um novo jeito de ler a Bíblia*–, editado por el Cebi-Maranao y luego publicadas en Internet. Ha habido mucha gente que las ha leído y ha pedido “bajarlas” para aprovecharlas en el trabajo bíblico con adolescentes, jóvenes y comunidades.

3. Salmo 118 (119),5. Con varias imágenes se indica esa realidad de la Palabra de Dios en dicho Salmo. “En Ti está la fuente de la vida; y en tu luz vemos la luz» (Salmo 36, 10).

4. “Vida y muerte Severina”, poema de Joao Cabral de Mello Neto.

giados, forzados por la sequía, la hambruna, la guerra, la pena de muerte, la deuda externa... Una familia que salió de Belén y atravesó el Mediterráneo hasta llegar... a Etiopía, Congo, Kosovo, Chechenia, São Paulo, Miami, El Ejido...

– Justicia social y profecía: ayer, hoy y mañana

– Evangelizar, soñar y resistir en tiempos difíciles:⁵ Lectura del Libro de Daniel y del Apocalipsis. Textos escogidos de Isaías, Ezequiel, Zacarías, Joel.

– Mateo: La alegría de evangelizar hasta los confines del mundo.

– Evangelizar en un mundo pluricultural. La misión en Lucas / Hechos de los Apóstoles.

– Comunidad misionera en el Evangelio de Juan.

– La misión en las Cartas Paulinas. La misión evangelizadora de las comunidades paulinas. Vivir en comunidad en un mundo globalizado. Misión y ministerios.

– Misión y resistencia en el Apocalipsis.

C. Destinatarios: propuestas

Adolescentes y jóvenes. Adultos. Evangelizadores: grupo de sacerdotes, religiosos y religiosas, laicos y laicas, seminaristas, catequistas... Personas que trabajan directamente en la pastoral o quieren “descubrir el tesoro de la Palabra de Dios” como

fuentes de profecía, compromiso y misión.

1. Entrar en el mundo de la Biblia

– Visión global de la Biblia: del mundo del Antiguo y Nuevo Testamento.

– Para adolescentes, jóvenes, catequistas, animadores, comunidades, parroquias o arciprestazgo.

– Seis encuentros sobre el Antiguo Testamento y seis sobre el Nuevo Testamento, de unas dos horas cada encuentro.

Objetivo: tener una visión general de la Biblia, cómo se formó, sentido y horizonte de la Biblia para las personas y las comunidades de hoy.

2. La sardana de la paz

– Para adolescentes y jóvenes que desean conocer la Biblia.

– Encuentros, en varias etapas a lo largo del año, en horarios convenientes a lo largo de la semana (de lunes a viernes por la noche) o los sábados por la tarde o durante los fines de semana.

Objetivos:

– Mostrar cómo la Biblia es luz para la vida de los jóvenes y cómo ofrece horizontes de sentido para enfrentar los desafíos de un mundo “competitivo y sin corazón”.

– Hacer que la Palabra ilumine las situaciones conflictivas de la vida y

5. Es importante también hoy saber reaccionar ante las amenazas y los desafíos de la deuda externa, y otros *monstruos* que impiden vivir y soñar a las personas, a las comunidades y a muchos pueblos.

nos ayude a encontrar caminos para comprometerse en la *aldea global* y apostar por la justicia, por la cultura de paz y fraternidad entre los pueblos.

Modalidades:

a) *Gincana bíblica:* con metodología muy participativa y creativa a partir de trabajo de equipo, destinada a adolescentes y jóvenes.

b) *Talleres bíblicos de profundización:* con encuentros en fechas programadas o a realizar a lo largo de dos o tres fines de semana, en un semestre o a lo largo del año.

3. Descubrir el secreto de la Biblia

– Para evangelizadores: grupo de sacerdotes, jóvenes, catequistas, animadores, comunidades, parroquias o arciprestazgos. Para personas que trabajan en la animación pastoral o misionera, en catequesis, en la animación litúrgica, realizan educación de la fe con grupos de jóvenes, en las comunidades o en las parroquias, etc.

– Varios encuentros de unas dos horas cada uno, sobre libros o conjunto de libros del Antiguo o del Nuevo Testamento, dando una visión global o a partir de algunos libros más específicos.

Modalidades: a definir conforme el grupo, el tiempo que se quiere dedicar, los intereses y los objetivos específicos.

Objetivos:

– Hacer que la gente que trabaja en la pastoral descubra la Biblia como fuente de vida, profecía y esperanza para responder a los desafíos actuales.

– Crecer en una espiritualidad bíblica, comunitaria, misionera.

– Vivir y dar testimonio de la Palabra de Vida.

4. Crear equipos de animación bíblica

A partir de personas comprometidas que deseen una formación bíblica más profunda: jóvenes, catequistas, animadores... en un horizonte evangelizador, pastoral, comunitario y misionero, ofrecer caminos y horizontes para *dar respuesta a los retos de la evangelización actual* para que sea significativa, generadora de vida, liberadora e inculturada.

Encuentros específicos durante un semestre, aproximadamente. Luego acompañar el trabajo iniciado para que tenga consistencia y solidez.

5. Encuentros de verano

Encuentros de fin de semana u otras modalidades a lo largo del año y durante el verano. Semana Bíblica en septiembre (última semana).

6. Encuentros de formación bíblica permanente

Encuentros con grupos de sacerdotes, de religiosos y religiosas o laicos comprometidos y agentes de pastoral que quieren reflexionar y profundizar las raíces bíblicas de la propia vocación, misión y espiritualidad.

Tendrían una duración específica y una programación flexible conforme al ritmo de cada grupo, establecido de

común acuerdo, dentro de un proceso de crecimiento.

Se podría reflexionar a partir de un libro bíblico o sobre un evangelio concreto: por ejemplo, sobre el *Evangelio de Mateo*, sobre el *Segundo Isaías*, sobre el *Apocalipsis* o sobre alguna de las cartas de Pablo a las comunidades (*Filipenses, 1 Corintios*).

III. El evangelio de la vida: ¡historias para contar!

*“Me ha tocado un lote hermoso,
me encanta mi heredad”
(Sl 16,6)*

¡Contar historias como Jesús! La parábola de la vida

– Para gente mayor, *per a gent gran*.

– A partir de historias de vida, desgranar y transmitir vida, alegría y esperanza.

Objetivo: proponer un mundo evangélico alternativo, donde lo que cuenta es la persona, la comunidad, la fraternidad, rescatando la vida, la historia, la memoria y soñando un mundo nuevo y fraterno, desde la gratuidad y desde “el saber vivir”.

Conclusión

Queremos ayudar a leer la Vida y la Biblia, y poner en las manos del pueblo sencillo y de las comunidades la Palabra Viva que nos libera, nos encanta y nos hace soñar –¡despiertos!– un mundo nuevo a partir de los pobres, los pequeños y los que no cuentan.

IV. Cròniques de les diòcesis

Urgell

PAU MARQUÉS, corresponsal.

Una clínica mòbil per Garissa (Kenya) fruit de l'almoina jubilar

La Diòcesi d'Urgell, a través de la seva Càritas Diocesana, treballa en el desenvolupament del programa de Cooperació Internacional des dels seus inicis.

Enguany, amb motiu del Jubileu 2000, Càritas Diocesana va voler dur a terme una acció jubilar i, a través de l'Àrea de Cooperació de Càritas Espanyola, va optar per destinar els recursos de l'Almoina Jubilar a l'adquisició d'una clínica mòbil a la diòcesi de Garissa (Kenya).

L'any 1997, durant un període de tres mesos, el districte fou víctima de grans inundacions a causa del fenomen de *El Niño*, que va arrasar aquelles terres, malmetent la població i totes les seves estructures. És llavors que el seu bisbe, Mons. Paul Darmanin, va sol·licitar ajuda a Càritas.

El projecte fou fer-se càrrec d'una clínica mòbil que dispensarà atenció a tota la població de la zona d'Assa a través d'activitats assistencials i de formació d'agents de la salut, llevadores tradicionals i assistents sanitaris. La comunitat local dóna suport a aquest programa de salut i hi participa compartint responsabilitats. Els be-

neficiaris són tots els que formen la família diocesana. Un 75% són musulmans, un 5% protestants, un 7% animistes i 3% catòlics.

L'objectiu general del projecte és incrementar la qualitat de vida de la població local i la possibilitat de desenvolupament de la zona d'Assa, a través d'un programa integral de salut pública, formació sanitària i assistència als malalts.

Càritas espera que els resultats aconseguits siguin els següents: major accessibilitat de la població a uns serveis sanitaris; increment de la cobertura de vacunació a la zona; augment de la qualitat assistencial de la població local; increment de la sensibilització en salut pública, i disminució de l'índex de mortalitat infantil.

El projecte té una durada inicial de 3 anys, i per a aquest primer any el pressupost és de 3.000.000 de pessetes. El responsable n'és Càritas Diocesana d'Urgell, juntament amb el tècnic de l'àrea de Cooperació Internacional a la regió, i sempre en coordinació amb el bisbe de la diòcesi de Garissa.

El museu diocesà ha exposat 18 facsímils del *Beatus*

Atès el seu interès, transcripció literalment la crònica escrita per Mn. Antoni Mirabet a *Església d'Urgell*, al número de novembre-desembre de 2000:

“Del 5 al 31 d'octubre el Museu Diocesà d'Urgell, a la Seu d'Urgell,

amb motiu de la commemoració dels 1.000 anys del *Beatus* de la catedral, ha exposat al públic 18 *Beatus* de països diferents.

”El dia 5 d’octubre va ser presentat el llibre *El Beato de la Seu d’Urgell y todas sus miniaturas*, preparat per Mn. Antoni Cagigós, director del Museu Diocesà. Benigne Marqués, arxiver diocesà, presentà el còdex del *Beatus* i esmentà els comentaris anteriors de Pere Pujol i Albert Vives, pioners en l’estudi del còdex. Manuel Pal comentà el llibre d’Antoni Cagigós, explicà el simbolisme del número 7 i recalçà que es tracta d’un missatge d’esperança. També informà que la bandera d’Europa està inspirada en la imatge del *Beatus* en la qual es mostra un cel blau, la senyera triomfant i els estels. Ramon Vilardell concretà algunes preguntes a Antoni Cagigós. El públic que omplia l’església de Sant Miquel seguí amb atenció les explicacions.

”A l’exposició hi havia facsímils de 10 *Beatus* procedents de la Seu d’Urgell, Girona, Nova York i Valladolid, del segle x; l’Escorial, segles XI-XII, i París, segle XII. Hi havia pàgines en facsímil de 8 *Beatus*: Madrid, segles X i XI; Londres i Silos, segles XI-XII; Manchester, Roma i Lisboa, segle XII, i Madrid, segle XII.

”Nombrosos visitants han gaudit de l’exposició i han admirat el contingut del llibre d’Antoni Cagigós sobre el *Beatus* per la seva acurada presentació i l’actualització dels missatges del còdex al món d’avui.”

Boí. Patrimoni de la humanitat

El dia 14 de novembre fou un dia de joia i gratitud per a tots els habitants de la Vall de Boí en particular i de tot el poble de Catalunya i de l’Estat espanyol. Despertaren amb la bona nova que les esglésies romàniques, catalanes, de la Vall de Boí havien estat declarades Patrimoni Mundial de la Humanitat. No cal dir que la Diputació de Lleida, el Bisbat d’Urgell i l’Ajuntament de la Vall de Boí veieren coronats tots llurs esforços per arribar a aital reconeixement.

Segons Carmen Polo, directora del Projecte Boí Patrimoni Mundial, han estat considerats tres motius principals: la confirmació històrica d’un intercanvi cultural a Europa durant l’edat mitjana, els temples com a exemples de l’art romànic i els assentaments rurals medievals. La declaració oficial des d’Austràlia llençà al vol les campanes de la Vall de Boí.

Les esglésies que figuren a la declaració són les següents: Sant Climent de Taüll, Santa Maria de Taüll, Sant Joan de Boí, Santa Eulàlia d’E-rill-la-Vall, la Nativitat de Durro, Sant Quirze de Durro, Santa Maria de Cardet i Santa Maria de Coll. Formen un conjunt únic al món d’esglésies rurals d’estil romànic, ben conservades i obertes al culte des de la seva construcció, segles XI i XII, fins avui.

El valor artístic i històric de les esglésies de la Vall de Boí restaurades els darrers anys, i la bellesa del paisatge que les emmarca, han contribuït perquè siguin declarades Patrimoni de

la UNESCO. Gràcies a l'esforç il·lusionat de Georges Zouain, director adjunt del Centre del Patrimoni Mundial de la UNESCO; Josep Grau, aleshores president de la Diputació de Lleida, i Frederic Mayor Zaragoza, entre altres persones, s'ha fet el reconeixement de les esmentades esglésies com a Patrimoni Mundial. Dit Patrimoni vetlla per la conservació dels béns i té cura de la conservació. Actualment la llista inclou 552 béns culturals, naturals i mixtos.

El nostre bisbe Joan, un entusiasta d'aquella vall i de les seves esglésies, ha volgut fer ressaltar amb molt d'encert la vivència d'un poble cristià que després d'unes pedres vives nascudes en el fons del seu cor i viscudes en el seguiment de l'Evangeli, bastiren aquell Patrimoni, orgull de propis i estranys. Sense la seva fe i el seu amor, avui no podríem gaudir de tota la seva bellesa.

La comunitat grecocatólica celebra l'eucaristia a la capella del claustre de Guissona

La parròquia de Guissona ha estat pionera en la integració dels membres del poble ucraïnès a la seva vida, tant en l'àmbit social i de treball com en el referent a la vida espiritual en totes les seves expressions.

Un col·lectiu de ucraïnesos –prop de tres-cents– s'ha establert a Guissona on han trobat treball. Gent jove emigrada del propi país, amb un gran esperit de treball. La majoria treballa a la CAG, en la cadena de productes

càrnics i altres complements. Molts d'ells tenen un grau de cultura i de formació ben elevat, i gairebé tots són grecocatólics. Les seves celebracions es fan seguint el ritu bizantí-ucraïnès.

La primera celebració tingué lloc el passat mes de setembre i fou presidida pel sacerdot de ritus oriental Paolo Barrera, resident a Torí.

Una petita Junta, amb el suport de la parròquia, ha anat programant diverses celebracions litúrgiques i alguna trobada convivencial. El diumenge dia 14 de gener van celebrar la Divina Litúrgia –la nostra eucaristia– seguint el seu ritu, en la qual van participar una vuitantena de persones. Aquesta celebració fou precedida el dia 13 amb la celebració de la penitència individual, la qual fou presidida pel sacerdot de ritus oriental Josep Casanova i Martorell, que ha estat 40 anys exercint el seu ministeri a Alemanya amb una colònia d'ucraïnesos i també com a professor al seminari de Kiev, i és co-neixedor de l'ucraïnès modern, si bé la litúrgia és en llengua grega. Algunes persones d'aquesta comunitat es desplacen a Barcelona, capella de la Mare de Déu de l'Esperança, o a Tàrrega, on amb els seus fidels celebren la Divina Litúrgia.

La jornada del dia 14 va cloure amb un àpat comunitari que tingué lloc al casal parroquial. Els ucraïnesos de Guissona tindran quatre celebracions més: 14 d'abril, la celebració de la *Paskha*, i el dia 16, Maitines i Divina Litúrgia. I al mes d'agost, segurament el quinze, una celebració conjunta a la *Teotokos*.

No obstant això, un grup d'ells participa a l'eucaristia de la parròquia cada diumenge. Una bona forma d'integrar-se en la comunitat que conviu i un bon testimoni que el pluralisme ben entès porta a la comunió.

Calendari de les celebracions

A l'església parroquial de Guissona:

GENER

- 13, dissabte. 16 h. Confessions.
- 14, diumenge. Any Nou. 11 h. Divina Litúrgia.

ABRIL

- 14, dissabte. 16 h. Benedicció de la *Paskha*.
- 16, dilluns de Pasqua. 11 h. Maitines i Divina Litúrgia.

A l'església parroquial de Tàrrega:

MARÇ

- 24, dissabte. 16 h. Confessions.
- 25, IV diumenge de Quaresma. 11 h. Maitines i Divina Litúrgia.

ABRIL

- 14, dissabte. 16 h. Benedicció de la *Paskha*.

Tortosa

J. BLANC, corresponsal.

Festa de Sant Tomàs al Seminari

El 25 de gener la comunitat dels futurs sacerdots, que ocupen el pavelló B del complex inaugurat fa 50 anys, celebrà la festa tradicional de Sant Tomàs.

La diada es visqué seguint els actes de sempre, però també amb inauguracions i un aire nou. El programa combinava el caràcter lúdic i el religiós. Així, després del cant de Laudes es passà de la capella al poliesportiu per jugar un partit de futbol entre seminaristes i professors.

Al migdia es va fer l'eucaristia concelebrada i presidida pel bisbe Salinas. És costum que l'homilia la pronunciï el rector. Mossèn Ramon Font digué en el nucli del seu parlament: Tomàs d'Aquino rebé la formació teològica i vivencial de sant Albert el Gran. Aquesta mateixa línia Tomàs la seguí en la comunitat de dominics, en la càtedra i especialment en els escrits de valor perenne. Els seminaristes captaren bé la segona part del sermó: "...el capellà ha de viure el seu ministeri íntimament lligat a la comunitat que l'acull i al presbiteri al que pertany. (...) La presència del Senyor esdevé experiència de sentir-se estimat més enllà de les pròpies qualitats, virtuts i mèrits". Especial ressò tingueren aquestes paraules en els que aviat deixaran el Seminari en ser ordenats.

En els baixos del pavelló el prelat beneí les noves instal·lacions de vida comunitària: sala de música dedicada al canonge i musicòleg mossèn Garcia Julbe; una sala de formació i també el nou menjador. Els seminaristes entonaren *El càntic de les criatures* en la versió de Kairoi, com a aclamació a la benedicció. Destaquem un brindis en el colofó d'un bon dinar: "...que visquem sempre com una família unida". Lletra i gest dels seminaristes. Després arribà l'hora d'un obsequi al bisbe Xavier: una col·lecció de la revista *Surco* (1945-1962) que semblava sols parroquials, llavors vocacionals, i col·lectes pro Seminari. Tot un reconeixement al bisbe Moll, però també i a la vegada un crit *d'endavant!* per a l'actual pastor, que també cerca vocacions sacerdotals i laïcals, i diners per pagar factures.

Al vespre, amb el vicerector mossèn Blai Ruíz, marxaren d'excursió al Forcall, desafiant el fred de la comarca dels Ports de Morella.

Guia de l'Església

Durant la segona quinzena de gener s'ha distribuït entre els sacerdots i organismes interessats la *Guia de l'Església* tortosina que inclou dades sociològiques actualitzades a l'inici del nou segle i mil·lenni. Consta de 146 pàgines enquadrades significativament amb la façana del Seminari, i al dors amb una vista panoràmica d'aquest edifici que celebra el 50è aniversari. Per això la portada d'honor correspon al bust del bisbe Moll, que en fou el motor principal.

La fitxa tècnica de la diòcesi apareix a la pàgina 8, en què es poden llegir dades com aquestes:

"Té una superfície de 6.450 km² que pertanyen a les comarques senceres del Baix Ebre, el Baix Maestrat, el Montsià, la Ribera d'Ebre, la Terra Alta, i part de les comarques de l'Alt Maestrat, el Baix Camp, els Ports i el Priorat, amb 240.000 habitants."

"L'església catedral ostenta el títol de basílica. L'absis exterior, la girola amb el doble deambulatori, el presbiteri i les tres naus destaquen clarament pel seu estil gòtic elegant, refinat i, fins i tot, tècnicament atrevit. El bisbe Arnau de Llordat col·locà la primera pedra al bell mig de l'absis el 21 de maig de 1347. El bisbe morellà Gaspar de Punter consagrà la catedral gòtica l'any 1597."

"Els preveres incardinats són 130, dels quals 12 resideixen en altres diòcesis. Els sacerdots en actiu són 111. Serveixen 141 parròquies, totes territorials. Hi viuen 3 comunitats religioses masculines, amb 12 religiosos, i un institut de Vida Secular, masculí, amb 10 preveres. Les comunitats religioses femenines són 32: 11 de vida contemplativa amb 11 religioses i 20 de vida activa, amb 239 religioses i 1 noviciat."

"L'actual bisbe de Tortosa fou nomenat el 5 de setembre de 1997 i prengué possessió el dia 26 d'octubre de 1997."

El Calendari litúrgic pastoral

Si la Guia es posa en mans dels capellans, en canvi el Calendari litúrgic està més pensat per a llars cristianes. El responsable de l'edició, mos-

sèn Francesc Vives i Pitarch, té bona cura de fer-lo diferent cada any, presentant ermites i imatges que polaritzen la fe de cada comarca. Enguany, li toca a Benicarló que ens recorda els 350 anys de l'arribada del sant *Cristo del Mar*. A la vora, hi apareix la Mare de Déu que es venera en la nova parròquia de Santa Maria del Mar.

La novetat d'aquesta edició rau en el fet que en cada full apareix el mapa esquema d'un arxiprestat, on figuren els noms dels preveres, encapçalats per l'arxiprest, nom dels pobles amb el corresponent titular i, a més, el nombre d'habitants i el telèfon. En la columna de la dreta, hi figuren les activitats diocesanes, i també s'hi poden intercalar projectes parroquials i arxiprestals. Cada mes s'adjunta un sobre-ofrena per a la parròquia. Els centenars de calendaris de paret solen distribuir-se de franc i és una font d'apostolat i d'aportacions econòmiques.

Trobada arxiprestal amb 120 catequistes

A Benicarló, el diumenge 4 de febrer, 120 catequistes de l'arxiprestat es congregaren a la parròquia de Sant Pere. Són joves i/o veterans que treballen en tots els àmbits a les seves parròquies. Reconeixen sant Enric d'Ossó com el seu patró i és per això que se celebrà dintre la vuitada de la seva festa –27 de gener– i també que una religiosa teresiana ho expliqués. A la llum d'aquell catequista i catequeta, que fou el pare Enric, s'actualitza el seu missatge donant pistes sobre *com ha de ser el catequista avui*. M. Jesús

Pons, religiosa de la Delegació Diocesana de Catequesi, captà l'atenció juntament amb mossèn Tomàs Mor. Tots dos foren els organitzadors de la diada en la parròquia amfitriona que regeix mossèn Josep Canelles.

Seguí l'eucaristia dominical amb la participació de totes les parròquies. Cadascuna presentava un símbol i l'explicava o escenificava. La missa clogué posant èmfasi en la *missió*: el catequista no va per lliure, la catequesi no és un *hobby*. És el bisbe qui envia els preparats.

Abans de dinar es muntà una dinàmica en línia de puzzle. Així, doncs, calia recompondre la unitat del Cos Místic del Crist i recompondre també la germanor en un món dividit.

La paella *valenciana* –evidentment– fou assaborida pels catequistes i els capellans, tots ben units, inclosa la gresca de la sobretaula.

Catequesi d'adults amb pregària i compromís

Continua essent veritat que al bisbat de Tortosa s'imparteixen més moments catequètics que catequesi d'adults. Amb tot, fent una ronda de consultes als rectors i deixant per a més endavant altres parròquies, podríem afirmar que funciona la catequesi d'adults pròpiament dita. Hi ha varietat d'accents: bíblic, litúrgic, moral, pregària, compromís apostòlic... En un període de quatre o cinc anys, els participants hauran tractat les quatre parts del Catecisme de l'Església catòlica.

Començant pel nord i seguint el criteri de només botons de mostra, citem:

Flix: hi ha grups de formació bíblica de ritme setmanal que s'ajunten mensualment en la pregària eucarística. En la mateixa línia es mouen els de Riba-roja d'Ebre, Ascó, Cabacers...

En l'arxiprestat de *Móra-Tivissa* cal destacar les reunions mensuals de Bíblia que des de fa 26 anys dirigeix mossèn Joan Maigí, de Tarragona. Una cinquantena d'interessats dels diferents pobles de la Ribera d'Ebre acudeixen al Col·legi de les germanes carmelites de Móra. També mensualment un grup de joves, capitanejats per mossèn J. Enric Reverté combina el sopar-estudi de valors i pregària.

Una menció especial mereix la parròquia de *Tivissa*. Una laïca, Dolors Barceló, prepara tots els agents de pastoral. Així reben catequesi els qui treballen en nombrosos grups d'esplai. D'altra banda, hi ha una quarantena de catequistes de tots els nivells. Molts d'ells són joves madurs i alguns universitaris. De tant en tant ve de fora un reforç qualificat en Bíblia, moral, sacraments... L'organigrama suposa una formació interactiva i la catequesi amb pregària actua de lligam.

A *Tortosa*, hi destacaríem la formació bíblica que quinzenalment imparteix mossèn J. L. Arín al Patronat, però està oberta a totes les comunitats de la ciutat. A la parròquia del Sant Crist de la catedral funcionen diversos grups de Vida Creixent i altres amb un ritme setmanal o mensual. A parrò-

quies de demografia més jove, com les del Roser i els Dolors, hi ha diversos grups de preparació de catequistes. Molts segueixen el Pla diocesà que aquest curs és "El Dia del Senyor". Sempre hi ha pregària i molts són agents de pastoral.

Pel que fa a *Roquetes* i *Jesús*, tot i haver estrenat recentment llurs rectors, es fan reunions formatives –Congregació mariana, Vida Creixent, grups d'oració i sobretot una dedicació especial als catequistes–. A la Quaresma s'intensificarà el tema eucarística segons el Pla diocesà.

A la pedania de *Camp-redó*, mossèn F. Allara dirigeix, quinzenalment, una catequesi d'adults sobre la relació Déu-home. És molt participativa i amarada de pregària. Oberta a tot-hom. Assistència aproximada: una quarantena.

Amposta. La parròquia arxiprestal programa per a tot el curs els temes de catequesi d'adults. Hi acudeixen una cinquantena de persones de les tres parròquies. Els conferenciants solen ser especialistes en el tema.

Ulldecona. Segueixen la *Lectio divina* amb un ritme setmanal. Els temes que sorgeixen són tractats catequèticament per mossèn R. Labernié. Hi ha pregària.

Benicarló. Fruit de la Missió Popular de l'any passat, s'organitzaren catequesis familiars d'adults, amb moderadors preparats pels rectors de les tres parròquies. Els esquemes d'aquest curs són del Credo i els en-

vien els pares Paüls, predicadors de la Missió.

Amb tota certesa que hi ha més realitats de catequesi d'adults, però la manca de temps i espai ens obliguen a presentar només botons de mostra.

Millorar les processons de Setmana Santa

Els preveres de la ciutat de Tortosa i els responsables de les confraries de Setmana Santa han celebrat dues reunions conjuntes per tal de millorar la vivència de tres processons: Diumenge de Rams, Dijous i Divendres Sant. És cert que pels anys vuitanta sofriren també la crisi arreu generalitzada, però gràcies al suport del que aleshores era bisbe, Ricard M. Carles, l'Ajuntament i un grup de laics es renovà en positiu. Ara, l'actual bisbe Salines i els rectors han consensuat amb els dirigents de les deu confraries les següents línies i accions, algunes relativament noves:

– El pas-misteri de cada confraria estarà vinculat a una parròquia i llurs rectors en seran els consiliaris. Cal afegir-hi, per tradició, el convent de els monges de la Puríssima i les religioses *Sierves*. Totes aquestes entitats permanents seran com l'aixopluc o seu social de la vida de la Confraria.

– Una novetat d'enguany serà el nou *pas* del Despullament de la Confraria del Sagrat Cor, vinculada a la parròquia de Sant Francesc, al barri de

Jesús. El *misteri* entronca amb el ja existent abans del 36, però l'escultor tortosí Àngel Acosta el recrea de nou amb més llibertat. Aquest any 2001 només es podrà presentar la figura central de Jesús. Es beneirà el dia 1 d'abril.

– El pregó de Setmana Santa se celebrarà al Saló de Plens de l'Ajuntament de Tortosa, el 29 de març. El pregoner serà el mateix bisbe Salinas, que pensa seguit la línia de comentar l'Evangelí de la Passió en clau de salvació.

– Tots els confreres seran invitats a escoltar una conferència que donarà al saló el Palau Episcopal, mossèn J. Lluís Arín. El tema se centrarà en el missatge dels *passos* a la llum de l'Evangelí. Serà el vespre del 5 d'abril.

– També Ramon Miravall, cap dels Serveis Territorials de Cultura, explicarà al Centre del Comerç els trets històrics i artístics d'alguns *passos*. Organitza l'acte la Confraria vinculada a l'antic Col·legi dels Germans de la Salle. Serà al vespre del 10 de març.

– El 9 d'abril, a la parròquia de Sant Jaume de Remolins, a les 8.30 del vespre, se celebrarà un concert que ja ha fet tradició a càrrec de l'Orfeó tortosí, amb temàtiques religioses.

– Fa pocs anys es va restablir, gràcies al dinàmic president de la Puríssima Sang, Federico Sabaté, la processó del Silenci, que se celebra a les 12 de la nit del Dijous Sant. Continua-

rà com l'any passat fent compatibles la celebració de les Hores santes a les parròquies. Hi predomina l'ambient de recolliment, amb menys *passos*, un itinerari reduït i té com a protagonista el silenci.

– Possiblement la novetat més agosarada és el canvi d'horari de la processó del Divendres Sant. Passa de les set de la tarda a les onze de la nit. Hi podran sortir tots els *passos*. L'objectiu és fer compatibles els horaris de les accions litúrgiques en les parròquies amb la religiositat popular pròpia de la processons.

– Amb motiu de la Quaresma es cuida també la dimensió de conversió, amb celebracions comunitàries de la Penitència i, a més a més, una col·lecta pro Càritas interparroquial, que serà *en espècies*. Els lots de queviures podran ser lliurats a les parròquies i també a establiments comercials els dies 31 de març i 1 d'abril.

En definitiva, se segueix una línia que transcendeix la dimensió turística i cultural i que es vol aprofundir en els pròxims anys.

Noces de plata dels equips de la Mare de Déu

Recentment se celebraren, a la parròquia arxiprestal de l'Assumpció, els 25 anys de la implantació dels equips de la Mare de Déu. Cal recordar que el primer iniciador i motor fou l'aleshores bisbe de Tortosa, *don Ricardo*, i s'encengué aquesta flama en molts arxiprestats. De fet, han celebrat les

noces d'argent els grups de Tortosa, Benicarló, Vinaròs... i últimament d'Amposta. L'any 1976 mossèn F. X. Ciuraneta, ara bisbe de Lleida, era rector de la parròquia matriu.

A l'acte eucarístic presidit pels bisbes Salinas i Ciuraneta s'hi ajuntaren onze sacerdots com a consiliaris vinculats als equips de les tres parròquies ampostines. L'homilia la pronuncià Mons. Ciuraneta, tot recordant –com a referent exemplar– els temes estudiats, la germanor i l'harmonia, i també les festes amb paella inclosa i els fillets que jugaven immersos en l'ambient.

Al final de la missa el nostre prelat va encoratjar tothom a seguir endavant, units dintre dels equips i contagiant la fe a llurs fills. Es cantà l'himne a la Verge del Montsià. L'animació musical era casolana: els fills i els néts dels integrants dels equips.

El dinat de germanor, amb 110 comensals, se celebrà al nou Col·legi de les Germanes Carmelites.

Menorca

J. BOSCO FANER, corresponsal.

Gràcies a Déu, Al-leluia!

Sí, gràcies a Déu –Al-leluia–, l'Església de Menorca ja té bisbe electe. Es tanca, així, el període de seu vacant iniciat el 19 de desembre de 1999 quan el bisbe Francesc Xavier Ciuraneta va prendre possessió de la diòcesi de Lleida. El nostre bisbe administrador, Jesús Murgui, ens ha donat a conèixer la decisió del sant Pare a les 12 del migdia del dia 1 de març –ahir mateix–, hora en què les campanes de la nostra catedral i les de les altres esglésies repicaven amb plaer escampant la bona nova: Mn. Joan Piris Frígola, capellà de l'arquebisbat de València, és el pastor que Déu ens envia. Un pastor que ens arriba de la parròquia del Bon Pastor, precisament. Sentint la notícia i assabentats d'aquestes coincidències, tots hem pregat perquè Mn. Joan Piris sigui entre nosaltres el Bon Pastor que assenyala l'evangeli.

Coneixent del nostre bisbe electe tan sols les paraules que ens ha dirigit a través del *Diari de Menorca* i Ràdio Cope, avui dia 2 de març, hi ha a l'ànim de molts dels cristians de la nostra illa una opció ferma: el volem ajudar incondicionalment a presidir “en la caritat aquesta ja estimada diòcesi de Menorca”, com ell mateix diu expressant “els meus primers sentiments”.

Nosaltres que estimem Menorca, estimem Jesús i estimem l'Església, el

rebem amb el cor obert i preguem per ell. Molts ho hem fet avui mateix a la nostra pregària i durant la celebració de l'eucaristia. Desitjam la presència del bisbe, tenim necessitat d'un Bon Pastor, volem ser corresponsables amb ell en la tasca que li és encomanada, li oferim la nostra estima, disponibilitat i servei, i l'animem perquè vengui a estar entre nosaltres com a testimoni, pastor i amic. Voldríem, amb tot el cor, que ens presideixi segon l'estil que ell mateix s'ha marcat:

– *Senyor, no pretenc coses massa altes per a mi...*

– *Preneu, Senyor, i rebeu la meua llibertat.*

– *Confïu absolutament en l'ajuda de tots vosaltres.*

– *Sent una atracció irresistible cap a la persona de Jesús i no sols cap a la seva doctrina... per això, confès que m'agradaria servir-vos més com a 'testimoni' que com a mestre...*

– *M'agradaria ser-vos útil com a pastor i amic...*

– *Vull deixar-me envair per la vostra rica realitat...*

– *Compto amb la vostra pregària i estaló... amb el vostre estímul i correcció fraterna...*

Segons el *Diari de Menorca*, per al nostre nou bisbe: “No es pot conuiuïre a l'Església sense el Concili Vaticà II”. “Cal saber conservar l'evangeli de nostre Senyor Jesucrist i progressar en l'amor i en la caritat”.

Mossèn Joan Piris ens ha dit: “el meu deure seria estar ja allà amb vosaltres”. Idò, quan vulgui! Nosaltres el

necessitem i l'esperem afectuosament i il·lusionats de bell nou.

Davant el nomenament del nou bisbe, alguns preveres interrogats pel que fa al cas m'han respost:

– Voldria que fos un Bon Pastor. Fidel a l'evangeli, a Jesús, a la vida i a la història de l'Església i no als tradicionalismes.

– M'agradaria que fos dialogant i proper. Sols això, ja serà molt.

– De segur que ens entendrem. Hi som cridats. Hem de fer feina junts.

– L'espero per a viure junts l'evangeli, per a celebrar-lo, per estar junts al costat dels més necessitats.

– No li exigeixo res. Estic convençut que és un home bo si Déu ens l'envia. Vull viure en comunió amb ell que ens ha de presidir en nom de l'Església.

– Estic decebut davant la realitat de l'Església actual, no he perdut però l'esperança. Si sap dialogar em tindrà.

Traspàs d'alguns preveres

Hem viscut durant aquests últims dos mesos la mort de quatre preveres: Ponç Pons, Marcelino Sánchez, Miquel Petrus i Abelardo Benítez. Enmig de tot, ens ha estat reconfortant el que alguns seglars han escrit d'ells a la premsa menorquina:

De Ponç Pons (75 anys): “La seva casa estava oberta tothora als més pobres”.

De Marcelino Sánchez (70 anys): “Va fer molt bona feina com a professor de religió i entre la gent senzilla”.

De Miquel Petrus (85 anys): “Fou un gran amic, mestre i pare dels joves. Viví una forta dosi de capacitat de treball pastoral”.

D'Abelardo Benítez (84 anys): “Ha estat el *pater* de molts militars i soldats que en ell van trobar cordialitat, seny i saber”.

Acabada la missa exequial de mossèn Abelardo –precisament el dia 1 de març–, el bisbe Jesús Murgui ens demanava amb raó i humor als preveres: “Cuideu-vos molt, no moriu. L'Església de Menorca us necessita”. Un capellà, sentint-lo, continuava l'humor del bisbe, dient fluixet: “Açò no depèn de nosaltres. Pel que a mi em toca, em cuido i seguiré cuidant-me més”.

Josep Maria Castell, primer beat

El papa Joan Pau II va presidir a Sant Pere de Roma el diumenge 11 de març la beatificació, entre altres, del salesià menorquí Josep Maria Castell Camps, martiritzat a Barcelona el 28 de juliol de 1936.

El pare Castell va ser el primer sacerdot salesià de Menorca. Nascut el 12 d'octubre de 1901. La seva beatificació se celebrarà en el seu centenari natal. L'any 1927 fou ordenat prevere a Oriola. El 26 de juny celebrava la seva primera missa al santuari de Maria Auxiliadora, a Ciutadella.

L'únic col·legi salesià que hi ha a Menorca s'obria el 12 de novembre de 1899. El bisbe que hi havia llavors, mossèn Salvador Castellote, no dubtà quan afirmà que considerava la presen-

cia de l'obra salesiana a Ciutadella com un favor molt especial de la providència.

El promotor de la presència salesiana a Menorca fou el prevere Federico Pareja i Mesa, beneficiat de la catedral. Ell havia adquirit uns locals per a realitzar la seva tasca entre la joventut, i fou allà on edificà una església que fou la primera, arreu del territori espanyol, que s'anomenà *Maria Auxiliadora*.

Cinc dies abans d'ell havia estat martiritzat a Ferreries el protomàrtir de la diòcesi de Menorca Joan Huguet i Cardona.

Joan Huguet i Cardona, protomàrtir

Fou el 26 de novembre de 2000, festivitat de Crist Rei, que les restes mortals del servent de Déu Joan Huguet i Cardona eren dipositades a la parròquia de Sant Bartomeu de Ferreries.

Joan Huguet morí als vint-i-tres anys d'edat dalt la Sala de Ferreries. Morint, no solament confessà la seva adhesió a Crist, sinó que ja abans havia fet propòsit de seguir Jesús fins al Calvari com ho feren també els seus germans preveres i màrtirs com ell.

La seva adhesió incondicional a Jesucrist fins a la mort ens permet llegir el seu martiri a la llum del seu testimoni fidel.

Màrtirs com Joan Huguet, prevere, ens identifiquen amb els pobles i amb els grups crucificats. Ells són consciència crítica de la cultura de la mort que no sap veure en el rostre de l'altre un germà que cal estimat i respectar.

Vic

JORDI CASTELLET, corresponsal.

Pla diocesà de pastoral 2001-2003. “Ser corresponsables per a evangelitzar”

Ser corresponsables per a evangelitzar. Sota aquest principi, el bisbat de Vic va promulgar, en una eucaristia celebrada diumenge passat a la catedral, el Pla diocesà de Pastoral del bisbat de Vic 2001-2003, que marcarà el desenvolupament de la vida eclesial de l'Església de Vic i establirà la base de treball pastoral de tots els cristians de la diòcesi, perquè, segons el senyor bisbe, Josep M. Guix, “tots els batejats tenim l'obligació i el dret de col·laborar a posar en pràctica i fer efectiva l'evangelització”.

Presentació general

El senyor Bisbe explica que aquest Pla l'ha redactat el Consell Episcopal, que és qui se'n fa responsable i qui ha tingut en compte el que havien fet uns i altres. De la mateixa manera, l'exhortació *Novo millennio* en un dels punts recorda a tots els bisbats que s'han de concretar les orientacions pastorals adequades i assenyalar uns objectius, alguns dels quals s'insinuen al document. El bisbat de Vic ha escollit la ja a hores d'ara coneguda fórmula *Ser corresponsables per a evangelitzar*.

Mossèn Joan Torra, vicari episcopal de la zona sud de la diòcesi i res-

ponsable dels moviments educatius, informa que el contingut serà el d'un decret, una introducció, unes indicacions de caràcter doctrinal, amb l'objectiu general més destacat i concretat en accions directes només per als altres cinc objectius. Tindrà una presentació de format atípic, pensat per a la seva utilització, és a dir, una mena de fullet manual.

En la missa del dia 14, els membres del Consell Diocesà de Pastoral acompanyaren els concelebrants en la processó d'entrada. Al presbiteri hi havia un gran plafó amb els cinc objectius i un mapa del bisbat. Abans de la presentació de les ofrenes, uns lectors llegiren uns fragments de cada objectiu, i prèviament al comiat es féu el repartiment d'alguns exemplars. Hi hagué, igualment, un llibret per seguir la missa. La celebració es féu escaure amb la del centenari de la mort del bisbe Morgades, restaurador de Ripoll, el bressol de Catalunya.

Continua, però, preocupant l'efectiva recepció del Pla per part dels preveres; en concret com se n'ha de fer una distribució adequada i efectiva, si bé es disposa de canals com ara les reunions d'arxiprestat, i d'altres, que poden contribuir que s'ho prenguin amb interès, a més a més de la inèrcia matadora. És un pla que resta obert i a mans dels organismes intermedis; la realitat, però, evoluciona ràpidament. Sovint, davant aquests canvis, la capacitat de reacció és poca i lenta. En un sector de 25.000 habitants, hi ha 8 joves inscrits per a la Confirmació, i sembla que l'Església de Vic vulgui fer com sempre i fer veure que no passa res.

El Pla pastoral 2001-2003 neix com a continuació de l'anterior (1997-2000), impulsat des del Concili Provincial Tarraconense del 1995. L'objectiu del nou pla és, segons el senyor Bisbe, "potenciar unes quantes accions en l'àmbit de la diòcesi de Vic que estan menys desenvolupades, però això no vol pas dir que se'n descurin les altres".

Els cinc punts que es destaquen són ampliat més avall, on també hi hem fet constar els mitjans concrets a través dels quals es podran avaluar, al final de Pla, els guanys aconseguits. Entre aquests objectius metodològics, caldrà subratllar la reinstauració del catecumenat d'adults o fomentar diversos serveis i vocacions en l'Església.

En la presentació del Pla, feta en el marc de la celebració eucarística, el vicari episcopal, mossèn Josep M. Riba, va explicar que "cal actualitzar la manera d'evangelitzar i de millorar el discurs", tot i que es va fer esment de la coincidència entre la promulgació del Pla i la davallada de fidels i vocacions. En efecte, si alguna cosa es pot criticar a la presentació del Pla potser és el marc excessivament formal que és la catedral en el si de la celebració de l'eucaristia. Determinats factors, que convindria tenir molt presents, indiquen que una missa a la tarda del diumenge només fa que carregar encara més els preveres que han estat celebrant durant tot el matí, i restar fidels a les parròquies, que busquen de complir el manament dominical més que no encara de retrobar-se amb la comunitat creient. En aquest cas, es cau contínuament en una contradicció.

La promulgació del Pla pastoral es va fer coincidir, a la catedral, amb la commemoració de l'any del centenari de la mort del qui va ser disset anys bisbe de Vic, Josep Morgades i Gili, mort el 8 de gener de 1901 i enterrat al monestir de Ripoll, de la reforma i la reconstrucció del qual va ser un gran instigador.

Seguidament exposem els mitjans concrets a través dels quals es vol posar en marxa el Pla pastoral diocesà. Els cinc objectius i les seves concrecions.

Objectius generals i específics del Pla pastoral

La Paraula de Déu

– Vetllar perquè en totes les celebracions de la missa dominical o festiva la Paraula de Déu sigui llegida pausadament, correctament i amb bona dicció, perquè tothom pugui asabentar-se del que diu sense dificultat (CPT 49).

– Els preveres, els diaques o els qui presideixen l'assemblea dominical en absència de prevere s'han d'esmerçar a comentar breument i amb senzillesa la idea mestra (o unes poques idees) de les lectures, tenint molt present que la seva funció és ajudar a entendre la Paraula de Déu, mai a ofegarla (CPT 51).

– Escoltar atentament i amb cor disposat les lectures de l'eucaristia dominical o festiva i l'homilia que les glossa o comenta.

– Continuar i eixamplar la campa-

nya bíblica que ens faci créixer en el coneixement i l'estima de la Paraula de Déu, centre de la vida eclesial. Continuar imaginant maneres diverses perquè hi hagi una Bíblia a cada casa.

– Intensificar les propostes de formació bíblica en vigor i afegir-hi les que calgui, sobretot cursos bíblics, realitzats amb preferència en l'àmbit de l'arxiprestat i usant els bons materials publicats que tenim a l'abast.

– Instar i facilitar la lectura, individual o en grup, de la Paraula de Déu, en sentit espiritual i eclesial, ajuntant a l'estudi, la pregària i la contemplació, per tal que condueixi a un estil de vida evangèlic (CPT 57). Que aquesta lectura sigui força aglutinadora i transformadora. Que sigui un motiu per refer l'experiència de Déu per als ocasionals o allunyats i per al diàleg ecumènic i interreligiós.

La celebració de la fe

– Crear en la nostra diòcesi la institució del catecumenat d'adults, d'acord amb el Directori de pastoral sacramental del qual ha estat publicada la primera part, que tracta dels sagraments de la iniciació cristiana (CPT 67) i que cal estudiar, difondre i aplicar.

– Continuar aplicant el Directori de catequesis presacramentals del nostre bisbat (BOB, núm. 2808, 1985) amb relació als altres sagraments per als quals encara no ha sortit el directori marc (CPT 67). En tots ells cal continuar valorant l'acolliment de les persones.

– Presentar, en la predicació i en la catequesi, el diumenge i l'eucaristia,

que n'és l'element central, com a primordial per a la vida cristiana (CPT 59), sobretot tenint present les dificultats de comprensió i de participació que avui es donen.

– Fomentar la qualitat de la missa dominical (CPT 62), que continua essent essencial: la proclamació de la Paraula, el cant, l'homilia, el paper presidencial, l'estètica de la celebració, la racionalització de l'horari. A cada parròquia hi ha d'haver un equip de litúrgia que, amb una formació adient, treballi aquests aspectes.

– Vetllar l'ús dels mitjans que poden iniciar i vitalitzar la vivència litúrgica eclesial en grups de pregària, exercicis espirituals, recessos...

El testimoniatge

– Convèncer-nos que és a través del testimoniatge cristià de tots plegats, individual i comunitari, viscut arreu, que l'Església diocesana serà signe visible de salvació en la nostra societat.

– Vetllar perquè, en totes les accions pastorals de les diverses instàncies de la nostra Església diocesana, la caritat brilli per damunt de tot, a semblança del testimoni de Jesucrist (CPT 76). Tenir-ho molt present amb relació a les situacions de pobresa i de marginació de la nostra societat.

– Urgir el coneixement, la difusió i el compliment d'aquells directoris o altres documents diocesans que força delegacions, secretariats i serveis tenen aprovats per orientar el seu treball i donar-los a conèixer; actualitzar-los si es creu necessari, o elaborar-ne de nous si encara no en tenen.

– Avançar en l'oferta del Moviment General d'Acció Catòlica, tant per als adults com per als infants i els joves, i cooperar en la consolidació, el creixement i l'acompanyament dels moviments especialitzats. Són eines qualificades al servei de l'evangelització.

– Fomentar els diversos serveis i vocacions en l'Església, remarcant la necessitat urgent del ministeri ordenat (CPT 155). Desvetllar vocacions al presbiterat, al diaconat i als diversos ministeris laïcals ha de ser una preocupació constant en l'activitat pastoral. També ho ha de ser amb relació a les vocacions misioneres *ad gentes* (CPT 160).

– Organitzar la Delegació de Comunicació de manera que, usant els mitjans necessaris que tenim a l'abast, sigui una eina de comunicació a l'interior del bisbat i doni a conèixer cap enfora la nostra identitat i les nostres activitats.

Coordinació i organització

– Aprofitar tots els recursos que ens ofereix el *Projecte global de pastoral catequètica* (CPT 7). El Projecte obre camins per a processos nous de fe –per a infants, adolescents, joves i adults– que tenen en compte la primera evangelització, l'aprofundiment de la Paraula de Déu i la plenitud de la celebració de la fe per a desembocar en el testimoniatge cristià.

– Estudiar, difondre i aplicar el *Directori de la parròquia* i el *Directori de l'arxiprestat* a punt de ser publicats (CPT 128.129). Que siguin un eina de diàleg entre totes les persones actives en la pastoral diocesana. Elaborar

l'Estatut de l'arxiprestat de la nostra diòcesi que demana el Directori de l'arxiprestat.

– Assegurar el bon funcionament dels consells en tots els nivells, perquè són els veritables organismes de diàleg i de corresponsabilitat i permeten una participació ben corresponsable. Insistir que existeixi i funcioni en totes les parròquies el Consell Pastoral Parroquial, a més del Consell Parroquial per als Assumptes Econòmics, manats pel CIC 537.

– Actualitzar, completar i donar a conèixer els processos administratius que cal seguir en la relació amb els departaments que conformen la cúria diocesana, perquè aquesta pugui complir millor la seva funció de servei a l'activitat pastoral en el conjunt de la diòcesi.

– Treballar amb un impuls renovat en totes les accions que manifesten que els béns econòmics de la diòcesi i de les parròquies estan al servei del conjunt de la pastoral diocesana. Continuar la labor educativa sobre la comunicació cristiana de béns que ha de regir tota l'activitat econòmica. Vetllar per la transparència i l'eficàcia en la gestió de tot el patrimoni diocesà que permeti recolzar l'activitat pastoral, dotar-nos dels equipaments necessaris i fer-ne un manteniment correcte.

– Crear unes bones relacions de treball conjunt i complementari entre delegacions, secretariats, arxiprestats i parròquies; entre parròquies i moviments i associacions; entre els religiosos i la pastoral diocesana. Estrènyer els lligams i els intercanvis amb altres esglésies locals, quant a membres d'una església universal.

– Simplificar les estructures pastorals quan calgui, amb l'objectiu de fer-les més eficaces. En aquest sentit, continuar el treball per a àrees pastorals iniciat recentment.

Formació continuada

– Considerar l'Institut Superior de Ciències Religioses com la principal institució formativa de la diòcesi i desvetllar en els fidels, sobretot en aquells que hauran de tenir responsabilitats en les parròquies, moviments i serveis, l'interès per a ser-ne alumnes.

– Mantenir una relació adient entre l'ISCR i les delegacions i els secretariats diocesans més relacionats amb el món de la formació i de l'ensenyament (catequesi, ensenyament, pastoral universitària) i amb tots els qui tenen establerts programes de formació.

– Continuar assegurant la infraestructura i la formació del professorat de religió perquè s'imparteixi una formació religiosa sòlida en els centres d'ensenyament de la diòcesi.

– Fomentar la formació continuada de tots els batejats de la diòcesi (preveres, religiosos, seglars) a través de cursets d'estiu, de trobades de catequistes, de dirigents laics, de visitadors de malalts, etc.

– Potenciar els canals necessaris per a la preparació d'agents de pastoral i oferir els mitjans per a la seva renovació i actualització bíblica, teològica, litúrgica i espiritual.

– Vetllar, en especial, pel diàleg amb la cultura del nostre temps, aportant-hi la tradició mil·lenària de la nostra Església.

Notícies de la diòcesi

Tanca la comunitat monacal del Mas Blanc

A mitjan juny es va dissoldre la comunitat del Mas Blanc. Pel setembre, es va acceptar la petició de tres religioses cistercenques, pertanyents a dues comunitats diferents, per a residir-hi durant un any. Es dedicaran a la ceràmica i a l'acolliment. Un tema pendent és veure què se'n fa de les *ermites*. Continua treballant a la casa un dels membres de la comunitat d'abans, amb un contracte de mig any de durada.

Es reconverteix l'església dels escolapis de Moirà

El pare Trilla va exposar, en el marc del Consell de Presbiteri, que aquesta decisió ja havia estat presa i havia aparegut a la premsa, per això demanà que se l'excusés perquè sortís abans de fer-se tots els tràmits pertinents. La casa és vella i el seu estat de conservació és deplorable. La meitat de l'edifici és ocupat per l'església. Els arquitectes no volien signar un certificat de solidesa però tampoc deien que s'hagués de tancar. De les tres solucions que foren proposades (tancar, restaurar i modificar), els escolapis es decantaren per la tercera. Això permetrà dedicar la casa per a trobades de les seves divuit escoles i per a altres grups.

El valor artístic de l'església no és tan gran com algú es pot imaginar. Va ser enrunada gairebé del tot i reconstruïda després de la Guerra del Fran-

cès. Es reduirà el volum de l'església, però tindrà una capacitat semblant. Se'n preservaria només la façana, si ho permet l'estat dels fonaments i de la conservació. Hi ha gent del poble que els sap greu aquest canvi, per la vinculació sentimental amb l'edifici. Acabada la tanda d'aclariments en el si del Consell de Presbiteri, i després d'advertir que el resultat de la votació no era vinculant, es procedí a votar. De 16 vots emesos, 13 foren a favor de la proposta de reforma de l'església dels escolapis i 3, en blanc.

Solsona

PEP VILA, corresponsal.

Final de l'Any Jubilar

Hem acabat l'Any Jubilar. No hem fet cap cloenda espectacular. No hi ha hagut, com s'acostuma a dir, bombos ni platerets, ni focs artificials. L'hem celebrat i clausurat de la manera com acostumem a fer les coses els de Solsona, de mica en mica. Cada arxiprestat va anar fent la seva pelegrinació jubilar als santuaris assenyalats per fer-hi aquestes celebracions. La darre-ra pelegrinació la féu l'arxiprestat de la Segarra al santuari de Sant Ramon. Creiem que aquest any ens ha donat ocasió per a retrobar-nos, i ho valorem com a força positiu. També ha estat remarcable la col·lecta jubilar, de quinze milions de pessetes, que ens serviran per tirar endavant els tres projectes que ens va formular Càritas Diocesana.

El Bisbe, content

En el recés trimestral que fem els capellans, i que aquesta vegada ens va dirigir amb molt d'encert el capellà gironí Mn. Pere Domènech, és costum que el senyor Bisbe ens digui unes quantes coses, sobre notícies o impressions de diferents fets del món o de l'Església.

Ens va parlar de la salut d'alguns capellans. Atesa la mitjana d'edat del nostre presbiteri, les malalties ja comencen a fer forat i de vegades a ocasionar-nos alguns problemes. També ens va parlar, entre d'altres coses, de les seves impressions de la darrera reunió de la Conferència Episcopal Espanyola. Finalment, però, ens va dir que, en acabar el dos mil, estava content. Li semblava que la diòcesi havia respost amb fe i entusiasme la convocatòria jubilar, i que tenia raons per acabar l'any dient: "Estic content". No cal dir que els diocesans, incloent-hi els capellans, compartim els sentiment del senyor bisbe i també, per les mateixes raons, estem contents!

Santa esperança

En aquests moments, el nostre bisbat és a les mans de Santa Esperança. La gent dels nostres pobles, a Santa Esperança li afegeixen el qualificatiu de *vídua*, probablement perquè no té ningú que l'acompanyi. L'esperança sempre és oberta a la sorpresa.

Sabem que el nostre Bisbe, aquest mes de març, ha de presentar la seva renúncia com a pastor de la diòcesi,

per raó de l'edat. Suposem que la hi acceptaran, i temem que ha fet mèrits perquè ho facin ben aviat. Qui el succeirà?

El bisbat, tant per part dels laics com per part del clergat, no s'ha bellugat gaire fent declaracions, manifestacions ni proposicions, però sí que s'hi respira un ventet d'esperança, diguem-ne temerosa.

Esperem que aquells que tenen el poder de posar-nos un bisbe ens el triaran del país, amb experiència pastoral parroquial, i proper i assequible tant per a la gent dels nostres pobles com per als capellans.

És ben cert, doncs, que aquests sentiments els hem de confiar a Santa Esperança.

Mossèn Josep Serrat

El dia 25 de gener vàrem fer el funeral de mossèn Serrat, fill de Navàs i que ha fet de missioner durant quaranta anys al Brasil. Tenia 71 anys i el varen ordenar amb motiu del Congrés Eucarístic de Barcelona.

Ja són cinc els sacerdots diocesans missioners que han deixat la seva vida a les missions. Han estat un bon testimoni de generositat tant per part d'ells, des del dia que varen prendre la decisió de marxar en un temps que els consideràvem herois, com per part de la diòcesi que els va facilitar poder exercir la seva vocació. És just que en servem una bona recordança. La nostra petita diòcesi ha pogut donar a

l'Església bons servidors i propagadors de l'Evangelí, i encara tenim uns quants bisbes i un bon nombre de missioners.

Mallorca

SEBASTIÀ SALOM, corresponsal.

Crispació a la premsa

El dia 22 de febrer el Consell Episcopal va remetre als mitjans de comunicació un breu document sobre *L'ús normal de la nostra llengua en la litúrgia i la pastoral*, per donar compliment a una de les resolucions del Sínode diocesà –vegeu-ne el text adjunt (*).

Alguns diaris, fent-ne una lectura superficial, en destacaren uns titulars clarament infidels al text, com ara que a partir d'aquest document es prohibeix la celebració de la missa en castellà. I comença a aparèixer una allau d'escrits i cartes als diaris, sobretot en defensa del castellà i contra els nacionalismes. És un botó de mostra de la crispació creixent que em sembla que es va generalitzant i radicalitzant a tot l'Estat espanyol en el tema centralisme-nacionalismes. I són botons de mostra de la parcialitat amb què sovint els mitjans de comunicació tergiversen les notícies de l'Església.

Trobada de rectors de santuaris

La trobada anual de rectors de santuaris de Catalunya i Balears es va ce-

lebrar els dies 12, 13 i 14 de març al Santuari de Sant Salvador de Felanitx. Es pronunciaren dues conferències, la primera sobre “El santuari com a acollidor i educador de la pietat popular” i la segona sobre “L'art dels santuaris”. Després de la primera conferència no es va poder celebrar el treball de grups, pel retard amb què començaren les jornades a causa de la boira de l'aeroport de Barcelona. Finalment es va fer una taula rodona sobre “Com s'ha viscut i quins fruits ens ha portat l'Any Jubilar”. Hi participaren en alguns moments els bisbes de Mallorca i el de Girona.

Seminari sobre la Conservació del Patrimoni Eclesiàstic

El Consell Insular de Mallorca, a través del Servei de Cultura i Joventut i en col·laboració amb la delegació diocesana del Patrimoni, va organitzar el dia 15 de març un Seminari sobre la Conservació del Patrimoni Eclesiàstic, amb l'objectiu d'establir una estreta relació de col·laboració entre l'Església i el Consell de Mallorca amb relació a les iniciatives de protecció i de conservació del patrimoni de l'Església.

Trobada de moviments i grups laïcals de Mallorca

Pocs mesos després de la inauguració de l'anomenada Casa del Laïcat, la Delegació Diocesana del Laïcat, juntament amb el Consell del Laïcat, va celebrar el dia 24 de març una trobada de moviments i grups laïcals amb els objectius, com explicava el programa

de la convocatòria, de facilitar el coneixement mutu, la comunicació i la interrelació de tots els moviments i els grups, i avançar en l'articulació i la cohesió d'un laïcat com el va definir el Concili Vaticà II i el Sínode diocesà el proposa. El treball va consistir en una ponència inicial, impartida conjuntament pel delegat, el president del Consell del Laïcat i el consiliari de la delegació. Després s'organitzà un treball en grups i una taula rodona per a compartir les conclusions i les propostes formulades en el treball de grups. I finalment el senyor Bisbe pronuncià la ponència conclusiva amb el títol de "El Laïcat de l'Església de Mallorca: línies prioritàries d'actuació".

Vers la creació d'unitats de pastoral

Després d'uns quants anys d'experiència d'alguns equips de parròquies solidàries, també com a conseqüència del desig d'articular una pastoral de conjunt seguint les línies marcades pel Sínode diocesà i urgits per la manca de preveres que fa que cada vegada més es vagin quedant petites parròquies sense prevere resident, el Consell Episcopal ha iniciat junt amb el Consell Sinodal una reflexió sobre l'oportunitat o la necessitat de posar en marxa unitats de pastoral, formades per preveres, religiosos, religioses i laics que puguin responsabilitzar-se alhora de diverses parròquies, diversificant els camps d'acció pastoral i les responsabilitats.

La tasca no sembla fàcil, sobretot quan es tracta de conjuntar parròquies

grans de Palma, o pobles grans que tenen una sola parròquia i estan avaluades a funcionar amb autonomia pròpia. Per això les primeres experiències es projecten dur a terme en comarques formades per pobles petits o en parròquies de barriades de Palma. De moment, entre el col·lectiu de preveres, sobretot els que tenen les arrels posades en un mateix lloc des de fa temps, creix el pànic per la por d'una mobilització general, cosa que desmenteixen els vicaris episcopals.

(*) L'us normal de la nostra llengua en la litúrgia i la pastoral. Diòcesi de Mallorca

Introducció

El Concili Vaticà II ja va proclamar que l'Església universal viu i es realitza plenament en cada Església particular o diòcesi, arrelada a la cultura pròpia de cada poble (*Cfr.* Ch.D. 312, G.S, 53, 57-58).

També l'exhortació apostòlica *Evangelií Nuntiandi*, de Pau VI, diu que "l'Església universal s'encarna de fet en les esglésies particulars, constituïdes per una o altra porció de la humanitat concreta, que parlen una llengua, són tributàries d'una herència cultural, d'una visió del món, d'un passat històric, d'un substrat humà determinat... En el pensament del Senyor és l'Església, universal per vocació i per missió, la que, arrelant en la varietat de terrenys culturals, socials, humans, pren a cada part del món aspectes i expressions externes diverses... Així mateix, una Església particular que es deslligàs voluntàriament de l'Església universal perdria la seva referència al disegni de Déu, s'empobriria en la seva dimensió eclesial. Però, per altra

part, l'Església 'estesa per tot el món' es convertiria en una abstracció si no prengué cos i vida precisament a través de les esglésies particulars." (EN 62)

El Sínode Diocesà de Mallorca de 1999, al capítol segon de les seves constitucions, seguint la línia marcada pel Concili, presenta la proposta operativa 2.3.18:

"Pel fet de ser el català de Mallorca la llengua pròpia del nostre poble, l'Església de Mallorca l'usarà normalment tant en la seva documentació i comunicacions com en les celebracions. Sempre estarà oberta a l'hospitalitat envers els feels que encara no entenen la nostra llengua i serà sensible al dret dels creients a adreçar-se a Déu en la pròpia llengua nadiua. En el termini d'un any es crearà una comissió en el si dels consells presbiteral i diocesà de Pastoral, per planificar la normalització lingüística en les comunitats radicades establement a Mallorca, per facilitar-los la integració en el nostre poble. Aquesta comissió es fixarà terminis per assolir els seus objectius."

Fidel a aquesta doctrina i a la seva història secular, l'Església de Mallorca, arrelada en el poble mallorquí que té una cultura i una llengua pròpies, vol viure, transmetre, testimoniar i celebrar la seva fe emprant les expressions culturals i lingüístiques del nostre poble, i alhora vol atendre les particularitats culturals dels grups i de les persones que viuen, de manera estable o de pas, entre nosaltres.

Això crea certes dificultats i problemes: S'ha de mantenir i defensar la pròpia identitat cultural, respectant també la dels altres. Per al bé de l'Església i de la societat mallorquina i per al major enriquiment de tots, s'ha de procurar la integració plena al món cultural mallorquí dels germans i germanes que, venint d'altres cultures, s'incorporen al nostre po-

ble; també pel que fa a la manera de viure i expressar la fe. Això suposa certament un procés pedagògic i gradual.

En aquest camí, l'Església –Mare i Mestra també en aquest camp– ha d'afirmar i potenciar els drets culturals de la nostra comunitat, que es troben vertaderament amenaçats, i, al mateix temps, ha de respectar la cultura i la parla dels grups de residents i dels qui ens visiten, sobretot en el seu camp propi, que és el de la transmissió i la celebració de la fe.

En qualsevol cas, el criteri pastoral en aquest punt no pot limitar-se a l'ús preferent de la llengua castellana, posant com argument que la majoria la pot entendre. No s'ha d'oblidar el deure pastoral de defensar i de promoure les característiques culturals i històriques de l'Església mallorquina que fan part dels elements que la identifiquen com Església particular, diferent de les altres, i precisament des de la qual viu en comunió amb l'Església universal.

En compliment del Sínode, les permanents del Consell de Presbiteri i del Consell Diocesà de Pastoral votaren una comissió perquè redactàs un document sobre l'ús normal de la nostra llengua, a l'Església. El document redactat fou entregat al Consell Episcopal, que hi va fer les esmenes pertinents, després de consultar algunes persones enteses, i el va aprovar donant caràcter normatiu a les següents:

Disposicions

1. El *Butlletí Oficial del Bisbat* es publicarà en català, encara que pugui incloure eventualment articles en castellà o en altres llengües.
2. Els documents més importants (cartes pastorals del Bisbe, directoris pastorals, etc.) s'editaran en català i castellà.

3. El *Full Dominical* es publicarà majoritàriament en català.
4. Les catequesis de nins i de joves, tenint en compte que estudien el català a l'escola, es faran en català, però es crearan grups en castellà quan es donin circumstàncies especials (els que estan de pas, els acabats d'arribar...).
5. Les catequesis i reunions per a persones majors s'impartiran en català, però es faran en castellà quan entre els assistents un grup considerable no entengui la nostra llengua, degut al poc temps que duu a Mallorca o perquè li és molt difícil una comprensió clara.
6. Les celebracions litúrgiques de les festes patronals i altres pròpies de la nostra història i cultura es faran en català. Si es preveu una assistència important de feels d'altres parles, es farà alguna intervenció en aquestes llengües, especialment en la litúrgia de la Paraula, o, si és possible, se'ls facilitaran algunes traduccions dels textos, especialment de les lectures bíbliques. En aquest cas, l'homilia es pronunciarà en la llengua de la majoria dels assistents, sobretot quan afecti a grups de pas per l'Illa.
7. Les celebracions ordinàries dels diumenges i dies feiners es faran habitualment en català. Quan hi hagi, però, una gran majoria d'assistents d'una altra llengua, es faran en el seu idioma, però sempre introduint fragments en català, per tal de fer palesa la cultura pròpia de la nostra Església.
En les celebracions de la Missa que no es facin en català, sempre que es cregui possible es recitarà la Pregària Eucarística (Cànon) en la nostra llengua, donat que resulta prou coneguda pels participants de qualsevol procedència, i com un signe d'identitat de la nostra cultura.
8. En les comunitats on la major part dels participants són castellanoparlants, com és ara a les barriades de Palma i altres, s'introduiran progressivament monicions, càntics i lectures de la celebració en català, per tal de promoure amb pedagogia la incorporació gradual de tots a la llengua i cultura de Mallorca. Els responsables de les comunitats faran comprendre als fidels que l'Església, arrelada a la nostra Illa, té el deure de mantenir la seva identitat cultural, amb la participació activa de tots els viuen aquí i són fills seus.
En aquestes mateixes comunitats, es recomana vivament als preveres que presideixen l'Eucaristia, i als lectors i monitors, una pronúncia del català ben clara i distinta, a fi d'afavorir la comprensió i l'esmentada incorporació gradual de tots els assistents.
9. En els actes de participació més nombrosa (baptismes, primeres comunions, noces, funerals), s'usarà la llengua de la família o de la majoria de les famílies que han demanat la celebració, atenent les seves peticions expressades i procurant que es mantengui un nivell digne de participació activa i conscient. En tot cas, segons la prudència pastoral, sempre es podran introduir elements celebratius en altres llengües.
10. En els llocs on hi hagi nombrosos fidels d'una llengua pròpia diferent del català i del castellà, se'ls podrà oferir, segons les possibilitats del celebrant i de la comunitat, la celebració en el seu idioma, o s'hi enclouran alguna lectura, pregàries, comentaris, etc. Sempre, però, s'atindrà la presència dels mallorquins.
11. A les parròquies de les zones turístiques on habitualment participen estrangers de diferents nacionalitats se'ls oferiran els fulls de les lectures amb les llengües europees més este-

ses (francès, anglès, alemany, italià), que la Delegació de Pastoral del Turisme posa al seu abast.

12. Totes les parròquies i esglésies han de tenir disponibles els llibres litúrgics en la versió catalana oficial a les nostres Illes, i en castellà.
13. Que els cartells indicatius i plafons informatius, tant de l'exterior com de l'interior dels temples, siguin retolats primerament en català. A zones turístiques i als llocs amb majoria de castellanoparlants, hi seran en català i castellà i, si cal, en altres llengües.
14. Es procurarà que els agents de pastoral, catequistes, preveres, etc. que empen la nostra llengua oral o escrita en les seves accions pastorals participin en algun tipus d'instrucció o

reciclatge en català, a fi que sàpiguen expressar-se correctament i puguin transmetre el Missatge de forma digna, clara i entenedora.

Seguint la tradició de l'Església mallorquina, com ho demostren les oracions i el catecisme, sobretot en els textos litúrgics, s'usarà el nivell formal de la llengua, tal com hi són redactats els llibres d'ús oficial impresos per a les diòcesis Balears.

15. Cada parròquia, d'acord amb l'arxiprestat de què forma part, establirà un programa amb un calendari d'accions concretes, per tal d'arribar, com més prest millor, a la situació normal que preveu el Sínode de Mallorca de 1999 i assenyalen les presents disposicions, respecte a l'ús de la nostra llengua a la litúrgia i a la pastoral.

EL BISBE I EL CONSELL EPISCOPAL

*Ciutat de Mallorca, 22 de febrer de 2001,
Festa de la Càtedra de Sant Pere*

SESSIONS DE FORMACIÓ PER A PREVERES, DIAQUES, RELIGIOSOS I RELIGIOSES DE LES DIÒCESIS CATALANES

Fa un any que el CEP, a indicació del Comitè Executiu i seguint instruccions del Consell de Direcció, va programar tres jornades o sessions per a l'actualització pastoral dels preveres i diaques de les vuit diòcesis catalanes.

Fins al moment present, hem celebrat les dues primeres sobre:
EL CONCILI VATICÀ II, PROFECIA PER AL TERCER MIL·LENNI,
impartit per Dr. JOAQUÍN PEREA,
de l'Institut de Teologia i Pastoral de Bilbao (14 de novembre de 2000),

i l'altra sobre el tema:

ACTITUDS PASTORALS EN EL NOU MIL·LENNI,
del Prof. BRUNO FORTE (30 de gener de 2001)

La tercera tindrà lloc el dilluns, dia 14 de maig de 2001,
tal com indiquem:

**Dilluns, 14 de maig de 2001,
a les 10'30 h., als locals del CEP:**

**LA FE Y LA CATORICIDAD DE LA IGLESIA DE CARA A LAS
INTERPELACIONES DE LA MIGRACIÓN.
DESAFÍOS PASTORALES**

**Dilluns, 14 de maig, a les 19 h.,
a la Parròquia de Santa Maria del Pi:**

**DE L'ACOLLIMENT A LA INTEGRACIÓ; DE LA INTEGRACIÓ
A L'ENRIQUIMENT MUTU**

Ponents:

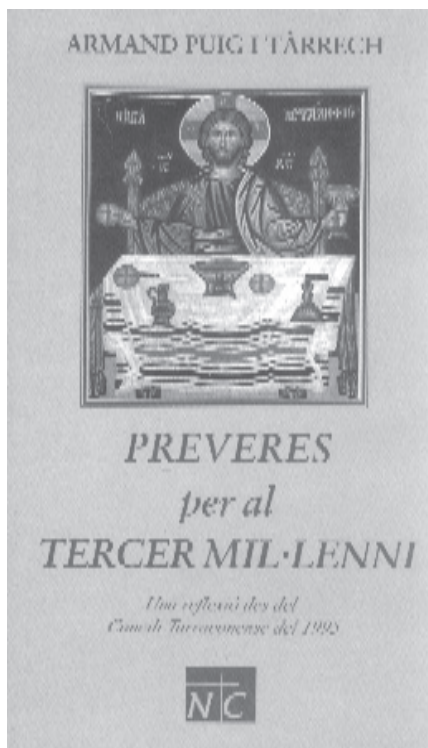
Rv. Père DOMINIQUE SIMON i M. JOSE DA SILVA.
de la Comissió Episcopal de França sobre les migracions.

(Vegeu programes especials).

Inscripcions: al CEP. Rivadeneyra, 6, 3r. 08002 BARCELONA

V. Novetats bibliogràfiques

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

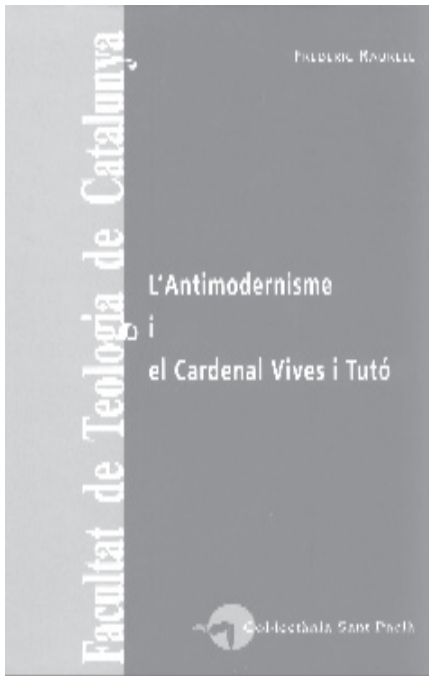
ARMAND PUIG I TÀRRECH. **Preveres per al tercer mil·lenni. Una reflexió des del Concili Tarraconense del 1995.** Notícies cristianes. Barcelona, 2000. 123 pàgines.

El llibre es presenta com una invitació a “dur a terme el projecte comú del Concili Tarraconense tot avançant per camins de fidelitat, com a pelegrins d’esperança”. El volum aplega algunes de les conferències pronunciades durant el Concili, l’esdeveniment eclesial català més significatiu dels últims trenta anys. “Allò que sembla ser la

debilitat del Concili (tractament de moltes temàtiques, potser en nombre excessiu, i poc aprofundiment consegüent) és alhora la seva força –hi escriu Armand Puig–. Hi ha una visió general, a voltes fins i tot genèrica, d’allò que podríem anomenar el projecte pastoral de les Esglésies de Catalunya per al tombant de segle. El gran repte és si som capaços de desenvolupar satisfactòriament el Concili i si sabem impulsar-ne les indicacions majors.” Aquest llibre vol col·laborar a aquesta tasca.

DD.AA. I JOAN ESTRUCH (ed.). **Les noves formes de religiositat.** Editorial Cruïlla. Col·lecció Cristianisme i Cultura. Barcelona, 2001, 189 pàgines.

La transformació de la societat i la pèrdua de crèdit de la raó han abocat la nostra cultura a un difús policentrisme espiritual, que contrasta amb les previsions elaborades sobre la pèrdua de pes de la religió. Aquesta diversitat de registres i d’expressions de la religiositat va ser el tema del IX Simposi de la Fundació Joan Maragall, que va tenir lloc a Barcelona el novembre de 1997. Les aportacions d’aleshores constitueixen aquest volum, que analitza el fenomen des de diverses perspectives disciplinars, així com des del punt de vista de diverses confessions.

FREDERIC RAURELL. **L'antimodernisme i el cardenal Vives i Tutó.** Facultat de Teologia de Catalunya, Barcelona, 2000, 648 pàgines.

Condemnat, vituperat i considerat com una pesta, el moviment modernista ha restat dins l'Església com un referent imprescindible. Raurell ha escrit un ampli volum fruit d'una recerca exhaustiva que pretén, per mitjà d'una metodologia historiogràfica exigent, il·luminar la figura i l'obra de Vives i Tutó en el marc de la política antimodernista dels pontificats de Lleó XIII –que el va crear cardenal el 1899– i, sobretot, de Pius X. L'autor afirma en el pròleg que “la condemna del modernisme té lloc a l'acabament d'un camí marcat per una sèrie d'intervencions rellevants

per part de Roma, que, d'alguna manera, prepararen el resultat d'aquell enfrontament: la proclamació de la contraposició entre l'Església i la civilització moderna.”

JOSÉ MARÍA QUINTANA CABANAS. **Las creencias y la educación. Pedagogía cosmovisional.** Herder, Barcelona, 2001, 208 pàgines.

Aquesta és una obra de pedagogia humanista que pretén atendre l'educació transcendent de la persona. Les creences poden ser tan divines com es vulgui, però són essencialment humanes, molt nostres, afirma l'autor, i una educació integral les ha de tenir pre-

sents en el seu programa. Almenys com a proposta. El llibre parteix d'aquests pressupòsits per desgranar aquesta proposta d'educació transcendent en diversos capítols: *Les creences com a principis orientatius de*

l'home; la pregunta pel sentit de la vida; la cosmovisió com a resposta a la pregunta pel sentit de l'existència; la religió com a element teòric i vivencial de la cosmovisió; i, finalment, l'educació en les creences.